

ابن مقفع

اسلام عالمندہ مشہور بیوک
عالم لڑدن در.

استانمول ناثراتی

فاتح کریبوف .

خلفینلر

احمد زکی ولیدی .

آق توبہ بویلری

عارجان ولیدی .

« قازاقچہ سوز جازوچیلار

دقننہ » سوز جازوچیمغہ -

احمد بایتورسونف .

حقلق غالبمی ، بوقسہ کوچ

و قونمی ؟ سـ و الینہ

جوابلر .

تربیدہ و تعلیم :

« بیروت دہ بیرلی اہالی طرفندن

آچلغان خصوصی مکتبلر » -

صاقماری . « الفبا و پروغرام

برلگی حقندہ » - تیمر علی

میرولیف . « معارف اشی » -

خلیل ابوالخائف .

ملت نامینہ بر رجا .

مختار بکر .

اشعار .

متنوعہ .

مطبوعات خلاصہ سی .

حکایہ -

« تیانشان طاوینک تیرمن چوقر

لرندن » صابر عبد المنف .

حوادث .

شورا

۱۱۴ عدد ۲

فیورال ۱۵ = سنہ ۱۹۱۳

۱۹۱۳

محرری : رضاء الدینہ بہ فخر الدینہ

ناشری : « من ساکر و من زاکر رامیفلر »

ترتیبچه فهرست حتی اویلانغانی ده یوق . حالبوکه ، بو انبا
ترتیبچه قرآن فهرستی تک حجمی زور بولمایاچق ، (کازیمیرسکی
ده ، اون دورت صحیفه قدر) . فقط مسئله ننگ علمی جهتی
بار؛ بوسی طور مسئله . حاضرده روسچه قرآن فهرستدن
استفاده ایدوچی مسلمانلر ، تمیم فائده ایچون آنی تاتارچهغه
ترجمه ایتارگه مجبور بولورلر . فقط ، بو « روسچه دن ترجمه
ایدلگان قرآن فهرستی » نشر ایدلسه ، اویاتی کملرگه بولور؛ ...
.....

VI

سلام یردم حضرت آلهنه!
خطلر یازدم کوزک صالحه نه!
اگر دنیا تاشلاب کیتوب بارساق
خیر دعا قیلوب قالسانه!
آق انجی دیگان اصل تاشنی
آق یفاک گه آنی تره لر
تورلی یاقدن یان خبر بیروب
قارت بغرنی نی گه اوزلر؛ ..
بغدا ی ساچوب قرتق اورامز
یاشن او طی کوتوب طورامز
اچ پوشقاندده اوقوب یوانورغه
ئله نی گه کیلمی «شورا» کر!

V

محترم سرورالدین بن مفتاح الدین حضرتلرینک «شورا» ده
درج قیلنه کیلگان دینی و علمی مقاله لری حاضرگی اصلاح
دین یا که تصفیة دین کیبی مهم مسئله لر قوزغالغان چاقده عموما
مسلمانلر و خصوصاً روحانیلر (اماملر) آراسنده کوبرهک تارالووی
مطلوب بولغان «تعدیل احوال انسان» کیبی مقاله لری نه سببلی
توقتالدی؛ ایسکیلر و یا کیلر طرفدن برده ی سونلوب اوقولا
طورغان موندی اقتضاء احوالغه مناسب دینی و علمی مقاله لر
رساله شکندده باصلوب مسلمانلر آراسنده کوبرهک تارالسه ،
ئله نیندی آوروپا فحشیاتدن عبارت اولغان اهمیتسز رومانلر
اورینی طوتسه بزم دینمز ، کونمز و استقبالمز ایچون خیرلیرهک
اولماس ایدیمی؟
عبد الرشید عمری .

شورا: بو مقاله لر باصلاح قدر . فقط یل باشی بولو
مناسبتی ایله بو آرائرده مقاله لر کویابوب کیتدی ، شوئر آرزاق
کیمی توشکاج باصلورلر . «هر شیدن بر نیده» ده باصلاح قدر .

I
«آثار» نك ۳۳۱ نچی ۴۱۱ نچی جلدلری نیز زمانده باصله چقمی؟
باصلمایاچق ایسه شوندن کوچروب بهاء الدین ایشان ترجمه سینیی
«شورا» ده درج ایدو ممکن بولماسمی؟ بز نك خلق آراسنده بر گه
یوزنی آرتدروب سویله نوب قارا خلقتک شوشوینه سبب بولغان
بو «ویسی» لکنك اصلن بلو بز نك ایچون اهمیتی اولدیغندن
«شورا» غه درج ایدلور ایسه ضرر اولماز ایدی .

معلم : احمد ولی اختوف (اولی کول)

II

بلطر «شورا» صحیفه لر نده ، محترم بر ذات طرفندن
«مسلمان خاتونی نك حقوق جهندن طورمشی» اسمندده ،
مقاله لر یازلغان ایدی . شول مقاله لرده ذکر ایدلگان ، شوشی
کتابنك :

„Соврем. правовое положеніе мусульманской женщины“,
Н. Остроумова. (подъ редакціей О. Казанской) Казань,
типографія Губернскаго Правленія 1911 г. 53 страницы.
بهاسی ۳۵ تین .

صاتله تورغان اورنی فقط برگنه یرده . اوشبو آدرس
ایله مراجعت ایدیلور:

Казань, Воскресенская ул. противъ Университета,
книжный магазинъ Н. М. Дмитріева
بو رساله ده ، اب آچق خطلر بولغان کیبی ، اعتبار و تمکر
قیلنورلق اورنلری ده بار . بلکه آلدروب تیکشروچی لر بولور .
.....

III

کازیمیرسکی نك ، مسکوده ۱۸۷۶ نچی یلده اوچونچی مرتبه
اوله رق نشر ایدلگان روسچه قرآن ترجمه سنده (کازیمیرسکی ،
قرآنی عربچه دن فرانسوزچه غه ترجمه ایتوچی بولوب ،
فرانسوزچه دن روسچه غه ک . نیکولایف ترجمه ایتکان) قرآن
آیتلری یول بائندن آلوب یازلغان و هر بر آیت نك صانی ،
یول باشینه قویلغان ، مشکل و تورلی معنا مراد بولغان یرلرده
تحت الخط ایضاح ایدلگان ، بارندده یگرهک ، آخرنده انبا
ترتیبچه بر فهرست قویلوب قرآنده بولغان اسملر و اهمیتی
مسئله لر نك قایسی سوره و آیتده ایدکی کورساتلگان . بز لر
ایسه ، قرآنی تاتارچه غه ترجمه یاریمی؟ آیت صانلرن طنش
اچینه می ، طنش اوستینه می قویارغه؟ دیب بحثله شه مز . قرآنده گی
کیره کلی آیتلر نی بارماق برله صائارغه ، اگر آداسناک طاعی
بازماق برله صانی باشلارغه کیرهک . یوقاروده سویله نگان انبا

فیورال ۱۵ - ۱۹۱۳ سنه

۲۱ ربیع الاول - ۱۳۳۱ سنه

شورا دیر والوغ حادیر

ابن مقفع

قیلدینده عیسی ده: «اسلام قبول ایدر که نیت قیلدیغک وقتده مجوسلر عادتینی قیلقدده معناه در؟» دیه سورمش. ابن مقفع بوگا قارشو: «بر دینسز طوروغه کوره مجوسلیک ده ارتق!» دیه جواب یرمشدر. صوگره اسلام دینی قبول ایتدی و عیسی بن علی حضورنده کاتبلیک خدمتی قیلدی (۱). عربی لسانده ده، اوزینک آنا تلی بولغان فارسی لسانده ده غایت ماہرایدی. فارسی لساندن کوب کوب اثرلر ترجمه ایتدی، «ایساغوجی» نئی الک مرتبه فارسیچه ترجمه سندن عربچہ گه کوچروچی ابن مقفع در.

ابن مقفع «بصره» والیسی بولغان سفیان بن معاویه ایله هر وقت شایار، سفیانک بورنی عادت طشند زور بولدیغندن شوندن کولهر، اوچرا دیغنده افراط زورلوی سینندن بورینی آبروم برکشی فرض قیلوب، «السلام علیکما» (سزنگ هر ایکیزگه سلام! دیک اولور) دیه هجو قیلور و هر وقت آناسینک اویناشچی خاتون ایدیکی ایله تعرض ایله ایدر ایدی. مسقل ایتمک نیتی ایله بیک کوب خلق آلدنده سفیان بن معاویه نن: «ایری ایله خاتونی وارث بولوب قالدقلر زنده میت ننگ ترکسی نیچوک تقسیم قیلنور؟» دیه بر مسئله صورامش ایدی.

سفیان بن معاویه بر مجلسده: «تیک طور وومه هیچ وقت اوکنمادم» دیه سوبلهب او طور دیغنده، ابن مقفع: «بونده شبهه یوق، سینک بیت بتون کمالا تگ ده تیک طور ووده غنه!» دیه مجلس اهلینی کولدرمش و والینگ یوزینی قزارتشمدر.

(۱) اصیبیه: خلیفه ابو جعفر منصورغه کاتبلیک قیلدی دپشدر. عیون الاج نباء ۱ ص ۳۰۸.

عرب لغتینک ادیاتنده ماہر، فصیح و بلیغ اولغان بو آدمک اسمی عبدالله بن دازوبه ایدی. اسلام عالمده و خصوصاً عباسی خلیفه لر عصرنده مشهور بر عالم اولوب عمرلری قسقه و هنرلری زور والوغ اولغان نادر ذاتلرنگ بریدر (۱). فارس مجوسیلر نندن زرداشت مذهبنه تابع اولوب «بصره» شهرنده طوردی، آناسی دولتلی بر آدم اولدیغندن حضور قلب ایله علم تحصیل ایتدی و یاشی ۲۰ گه بتدکنده عصرینک مستثنا علملری جمله سینه کردی.

عباسی خلیفه لرنگ برنجیسی و ایکنجیسی اولغان سفا ح ایله منصورنگ آباقلر نندن عیسی بن علی حضورنده اسلام دینی قبول ایتدی و اوشبو کوندن اعتبارا اسمینی عبدالله و کنیه سینی ده ابو محمد قویدی.

آگا قدر اولغان اسمی روزبه و کنیه سی ده ابو عمرو ایدی. آناسی دازوبه، (فانک قتحه سی ایله) «مقفع» دیه معروف بولدیغندن بو ذاتده «ابن مقفع» دیه شهرت کسب ایتدی.

روایتلر گه کوره ابن مقفع کونلرنگ برنده عیسی بن علی حضورینه کیلوب: «بنم کو گلیمه اسلام محبتی توشدی، اسلام دینی قبول قیلور ایدم» دیش. بوگا قارشو عیسی بن علی ده: «اوله ایسه بو اش تورلر و معتبر کیمسلر حضورنده بولسون، شونک ایچون ایرته گه کیلورسون» دیه جواب یرمش. کیچ ایله عیسی بن علینک آش مجلسنده حاضر بولوب ابن مقفع مجوسیلر عادتینی اجرا

(۱) «آثار». ج ۱ ص ۱۳۰.

چونکه خلفار: «ابن مقفع، والی سفیان طرفندن اولدرلدی» دیه سویله لرلر و بو خبرنی خلق آراسینه تاراتورلر، حتی خلیفه نك اوزینی ده بو جنایتده شریک قیلورلر ایدی. شونک ایچون اوشبو غیر رسمی اولغان تهمت گه قارشو، غیر رسمی بولسه ده مدافعه قیلماق لازم ایدی.

اوزلرینک غرضلری و نفسانی منفعتلری ایچون آدم اولدرد. یکلرنده خلیفه و والیلر، اولدرلش کیمسه لرنی مظلوم و اوزلرینی ظالم ایدوب کوستریمکن صاقلاغق و افکار عمومیه قاشنده اوزلرینی تزکیه قیلماق قصدی ایله بر شرعی بهانه اختراع قیلورلر ایدی. بواش آنلرده بر عادت حکمنده اولمشدر. سیاسی سیدلر تابلمانغان کیمسلر و خصوصاً علم و فضل همده کمالات صاحب لری حقتده بونک کینگ یولی، اولدرلش آدم گه دینسزک و زندیق لبق بلاسینی یاجمکن عبارت بولور ایدی. نفسخوار ملانر (علمای سوء) ایچون ایمان و عقیده لر گه تسلط ایتمک و خفته لر حقتده حکم قیلماق بورچه اولدرمک قدرینگل بر اش بولدیغندن، بوندی بهانه نی تابعده مشکلمک کورلماز ایدی. مذکور بهانه ابن مقفع حقتده ده تابلدی (۱).

تاریخ علمی ایله مشغول آدم لر گه معلوم بولدیغینه کوره حقیقی زندیق لری، و قتلرینک خلیفه لری حضورینه حتی دافلا دسز کروب یوردیکلری و برلکده عیش عشرت قیدق لری حالده. علم و فضیلت صاحب لرنن کوبلر، دینسزک ایله تهمت ایدلوب شهید اولمشلر و ناحق اولدرلش مظلوم لرنن کوبلرینک اوستلرینه صوکرده زندیق لکم

(۱) مسلمانلر طرفندن زندیق لکم ایله متهم اولماق سبب کوسته رلوب بعض بر سوریه لی خرسیتیان عالم لری طرفندن ابن مقفع نصرانی عالم لر جهل سنندن صانلشد (الاهلال: ج ۸ ص ۳۵۸-۵۵۹-۶۷۱. ج ۱۱ ص ۲۳۴. ج ۱۲ ص ۱۱۱. ج ۱۸ ص ۴۹۱. المقتطف: ج ۲۴ ص ۲۵۸-۲۳۴). بو اش بوزوق دلیل گه منی اولدیغندن اعتبارغه آورغه باراماز چونکه: ابن مقفع زندیق گه نسبت ویرلش اولسه بو حال رسمی اولان اسلام قاضیلری طرفندن اتلان قیلنمش یا که شرعی بینه لر گه بنا ایدلش دینی بر حکم توگل. اوزلرینک خاتونلری و اییلری طرفندن غنه «مفتی» لکم منصبنه چیقارلش دین تاجرلرینک، مؤزیکلر حضورنده نام و شهرت کسب ایتمک ایچون سویله مش سوزلرینه اهمیت ویرلماز. آنلر. اننه تعالی نك آباقلی قضالریدر. قضان قورتولماق هبج کیم ایچون ممکن توگل. بو بر ایکنچیدن زندیق ایله نصرانیت آراسنده ملازمت یوق. بونلرنک بری ثابت اولمکندن ایکنچیسینی ثابت اولماق لازم توگل. اگرده کفر لکم و زندیق ایله تهمت ایدلش کیمسه لر نك نصرانی اولماق لری لازم کیسه اول وقت حلاج و غزالی، ابن سینا و ابن رشد. ابن عربی و الوغ محدث لرنن اولان ابن حبان و باشق لرنک هم نصرانی اولماق لری لازم کیلور. بونک باطل ایدیکنی بونک ایله برلکده سوریه ده گئی مذکور عالم لره آگلاس ل کیره ک. طوعروسینی بونلر بوندی سوزلرینی مغالطه طریقه چنغنه سویلرلر. فقط مسلمانلر، جزئی نرسه لر ایله قبله اهل لرینی اسلام دن چیقارغه طریقه ق لری حالده بونلر، آزغنه یول کورس لر عیسوی لر نی کوبایتور گه اجتهاد ایتلر. بونلرنک معامله لر نندن آنه چق حصه و عبرت، بونک ایچون اوشبو نقطه در.

والی ایسه بونک بواش لرینی همیشه کونکینه سالور و اوچ آور ایچون صبر سزلانوب فرصت کوتر. قولینه توشسه مرحمت ایتار گه عهد قیلوب یورر ایدی.

بروقتلر خلیفه نك یاقلر نندن عبدالله بن علی. خلیفه منصور غه قارشو اختلال چیقاروب صوغشدی ایساده منهزم بولوب میدان دن قاجدی و «بصره» شهرینه کروب بر اورنده گیزلندی. عیسی بن علی ایله سلیمان بن علی، طوغمه لری اولغان عبدالله بن علینک گناهینی غنو ایتدرمک حقتده خلیفه حضورنده واسطه لبق ایتدی لر و امان کتابی یازدرمق حقتده اذن آورغه موفق بولدی لر. اوشبو امان کتابینی ابن مقفع دن یازردی لر. ابن مقفع ایسه خلیفه اسمندن یازلش بو یازوده خلیفه تحمل ایته املزلق الوغ سوزلر یازده شیدی. بونی یلدیکنده خلیفه منصور نك آچووی کیلدی و اولدرر ایچون بصره والیسی سفیان بن معاویه غه یاشرون صورتده امر ایتدی. ایشته بواصر سیندن سفیان نك کونکدن ایزله گانی یردن تابلدی و شول ساعت ایله ابن مقفع نك باشینه یتار گه حاضرلندی و بلانلر قور غه کرشدی.

سلیمان بن علی یا که عیسی بن علی یوموشی ایله ابن مقفع، سفیان بن معاویه نك سراینه وارمش ایدی لکن شول کرووندن چیقما دی و شوندن صوگ تکرار کورلما دی. چونکه سفیان طرفندن اولدرلش ایدی. نیچوگ اولدرلدیکی حقتده روایتلر بر برینه خلافدر. کوبراک آدم لر خبرینه کوره سفیان، ابن مقفع نك کوزی آلدنده بارماق لرنن باشلاب هر بر اعضاسینی و افلاب کیسدروب، قرغان اوتده یاندرتا بارمش و صوکره گوده سینی ده اوتغه تاشلاقمشدر.

عیسی ایله سلیمان، ابن مقفع نی اولدرتمکی حقتده سفیان اوستندن خلیفه گه شکایت ایتدی لر ایسه ده بو طوغر وده غنی دلیل لری یالکز: «ابن مقفع، سفیان سراینه کردی اما شوندن کیرو چیقما دی» دیمکن و شوگا شاهدلر کوستریمکن عبارت بولدی. باشقه بر بینه کیتوره آملادی لر. خلیفه: «فلان کشی، فلان آدم نك یورتینه کردی ده چیقما دی دیولمش سوزدن، کوروجی آدم نك یورت خواجه سی طرفندن اولدرلش اولماق لازم توگل، شونک ایله سفیان نی قصاص ایتسه مه ده ایکنچی طرفدن ابن مقفع، سلامت حالنده قایتوب کیسه نه اشلهرم؟» دیه عیسی ایله سلیمان دعوالرینی رد قیلدی. (بو کونگی آفرورنی صودلر بولسه ایدی. ابن مقفع نك اولدرلدیکنی اثبات ایدر، البته بینه هم تبار ایدیلر، والی خاندملرینک بیک کوبلر نندن صوددینینی اسلیدو ایتل تل یازدرر و واقع نك تفصیلاتدن حقیقی معلومات آلا لور ایدی).

خلیفه نك اوشبو جنایت حقتده غنی دعوانی اثباتسز ایدوب قالدرووی حقوق جهتندن یاراسه ده ادبی جهتدن فائده سی یوق ایدی.

اولورلر. جاحظ بونی ییلورگه تیوشلی ایدی. هر حالده جاحظ، ابن مقفع نی زندغه که نسبت قیلووننده اوزینک: «ایسر کرنگ صوفیلقری صلوات ایتمکدن، یهودیلرنگ صوفیلقری شنبه کون تیک طورمقدن، کلام اهللرینک صوفیلقری اوزلرندن باشقهرنی اکتار قیلمقدن عبارتدر» دیش سوزینه مصداق اولمشدر (۱).

«فان آدم زندیق»، «فان کیمسه دینسز» دیک کبی بر بحث اولسه بوندن مقصود اول آدم وشول کیمهلرنگ الله تعالی حضورندهغی حاللری توگل؛ چونکه بوگا الله تعالی نک اوزندن باشقه کیمسه مطلع اولماز. بویله حکم قیلوجیلرغه: «هلاشقت عن قلبه» دیورگه هر کیمنگ حتی وار. بلکه بوندن مقصود: «ظاهر شریعت قاشنده اول آدم وشول کیمسه نک دینسزلکیرینی، زندیقکلیرینی اثبات ایدرلک دلیلر وار» دیکدر. لکن بو معنا ایله ابن مقفع عقیده سینک بوزوقلغینه اثباتی دلیل توگل، حتی اثباتسز نرسده یوق. اثرلری ایسه ابن مقفع نگ صاف بر مسلمان ایدیکینه دلالت قیلور. اگرده ابن مقفع اثرلرینده عقیده سی بوزوقلغینه بر دلیل ویاکه نیچوک بولسهده ظاهر شریعت قاشنده حجت کورلورلک بر نرسه اولسه ایدی سفیان بن معاویه آندن انتقام آلق حقتده فرصت ایزلب یورگه وخلفهده اولدرر ایچون یاشرون صورتده امر ویررگه مجبور اولماز ایدی. خلاصه: ابن مقفع نی زندغه که نسبت ویرمک دلیل که منبی بر شی توگل. بلکه اثباتسز بر دعوادر.

ابن مقفع، عقیده جهندن متهم اولدینی کبی سیاست جهندنده متهم اولمشدر. امام الحرمین (۴۷۸ هـ وفات) «کتاب الشامل فی اصول الدین» اسملی اثرینده: «سوزلری اشانچلی معتبر ذاتلر روایتینه کوره حلاج، جنابی، ابن مقفع حکومت خلافینه اختلال چیقارمق و مملکتی آست اوست که کیتورمک حقتده اوچاوسی اتفاق قیلمشدر ایدی». دیشدر (۲).

امام الحرمین، اسلام دیناسنده شول درجهده حرمتی وسوزلری اشانچلی بر آدمدرکه فکرلری، روایتلری محض «حقیقت» حساب ایدلور. بونک ترجمه سینی یازدیغنده سبکی طوتاشدن قرق یول قدر عنوان (تیول) ترمش واوز عادتینه کوره: «لوادعی امام الحرمین الیوم النبوة لاستغنی بکلامه هذا عن اظهار المعجزة» دیه افراطلق کورساشمشدر (۳). اوشبونک ایچون امام الحرمین سوزی کوکدهگی قویاش مثالنده ظاهر و باهر اولورغه، تیوشلی ایدی.

(آخری بار)

(۱) الحيوان. ج ۱ ص ۸۰.

(۲) وفیات الاعیان. ج ۱ ص ۱۴۸.

(۳) طبقات الشافعية الکبری. ج ۳ ص ۲۴۹ - ۲۵۱.

گناهی تاشلاشمشدر. بو ظم واستبداد قربانلرینک اسملرینی صاناب بررگه امکان یوق.

ابن مقفع ختقه سی بزگه معلوم توگل، آنی ایسه الله تعالی اوزی گنه ییلور. شویله ایسهده مظلوملرنگ بری اولمق احتمالینی انکار ایدرگه اقتدارمز یوق.

بصره والیسینه صاتلمش آدملرنگ سوزلری قیمتسز بولسهده ابن مقفع ضررینه شهادت بیروچی ایکی الوغ کیمسه بار. بونلرنگ بری خلیفه مهدی بن منصور اولوب بونک حقتده: «زندغه حقتده اوقودیم کتابلرنگ اصللری ابن مقفع در دیش (۱) وایکنه چیسیده جاحظ اولوب: «ابن مقفع، ابن ایاس. یچی بن زیادنگ هر بری زندیقنک ایله متهملردر» مضموننده روایت قیلمشدر (۲).

بو معتبر کیمهلرنگ سوزلریده قوتسز بولسه کیرهک. چونکه مهدی دعواسی یک عام وشول نسبتده محمل بولدیغندن حکم چیقارلری صلاحیتی یوق. بونک اوستینه بو سوزنی اوز آتاسی اوستندن جنابت وظم تهمینی توشرمک ایچون سویله مک احتمالندن سلامت توگل. اما جاحظ، بوسوزنی معتزله لر انتقامنی آلور ایچون سویله دیکنی ظن قیانور. چونکه ابن مقفع معتزله لرگه دشمن بولوب هر وقت آنلرغه طعن قیلدر ایدی (۳).

بوندن باشقه، جاحظ، هر نه قدر الوغ عالم وادیبلرنگ استادی بولسهده کمالات صاحبیرینه منافسه قیلمق وفضل ایله افرار ایده چک یرده عنادلق کوسترمک کبی قصورلقدن سلامت توگلدر. ابن مقفع ایداشی و اسلام عالملرینک الوغسی اولان خلیل حقتدهغی شهادتینی (۴) درستاک که حمل قیلوچی بر آدمده بولماسه کیرهک. خلیل حقتده شوندی سوز سویله مش آدمنگ ابن مقفع حقتده بویله سویله مگنده استبعاد قیلورلوق اش یوق. بونک اوستینه جاحظ سوزینک منبئی، مهدی بن منصور سوزینک اوزی اولاچغی خاطرگه کیلور.

جاحظ اوز ظننچه یک متدین آدم بولسهده دینسزلک ایله تهمت ایدلمک بلاسندن کنیدیسیده سلامت قالماش. حتی یوقاریده اولان سوزینی ایشتدیکنده بعضیلر: «جاحظ بو آدملر ایله برلکده اوزینیده صانارغه تیوشلی ایدی. بونی نیچوک اونودوب قالدرمش؟» دیشدر (۵). زندغه لک که نسبت ایدلمک ایله کوبرهک وقتده صاف عقیده لی آدملر وسوزلری عوام اوچاوندن یوقاری اولغان عالملر مبتلا

(۱) وفیات الاعیان. ج ۱ ص ۱۵۰.

(۲) اغانی ج ۱۶ ص ۱۴۳.

(۳) رسائل البغاء. ص ۴. بو طوغروده دخی «ابن توبه» اسملی

اوچونچی بر آدم اولسهده (اغانی. ج ۱۲ ص ۷۷) بونک کم ایدیکنی معلوم اولمادی.

(۴) الحيوان.

(۵) وفیات الاعیان ج ۱ ص ۱۵۰.

استانبول تاثيراتى

11

«مسرت» اوتئلنده گي قرانت چنلابوق بختسز بر نرسه ايكان: اول ئلى موندنهنوز توزه لگاني يوق. مين ايندى آنى طاشلاب بر گريك قارچى نك ايويونه فاتيرگه حقدم. «شورا» غه يازوب ييارگانمده باشده قرانت، قرانت كيلگانده ايك آخرده «قرانت مسئلهسى» بولوب حققان.

شونى كوزگاج يوسف افندى آيته: مونه، سين بزك استانبول «مصطفى» لرن چتورگه تله گانسن، اما اوزكرك نك اورنبورغ «مصطفى» سى (مصحبكز) ده شولايوق اول قرانتنى توزه تله آلمانغان، دى! نى آيتيم، حقيسن ديدم.

هرنه قدر استانبولنك هواسى جلى، كونلرى هيت بولسه ده قش باباي كينه اوزينك بارلغن ايسكه توشوروب قويادر. ديكابر آخرلرينه طابا ياخشوق صووق كونلر بولدى. موندنهنوميتله ايكي ياقدن جيل ايسه: شمالدن، جنوبدن. برنجيسنه پويراز، ايكنجيسنه لدوس، ديلر. پويراز بولديسه كون صووتا، هوا بوزولا، كوك يوزى صيق بولولطر ايله قابلانا. صولر طولقونلى، هودان ياگور، بيشك قار. ياكه ايكيسى برگه قاتناش بر نرسلر ياوا باشلى. بو عاتده ايكي اوچ - ياكه اوچ دورت كون دوام ايته. صكره لدوس ايسه باشلى. ايندى بو وقت، هوا صافلانا. قوياشك ياقطى نور. لرى بتون استانبولنك منارلرن قوچقلاب آلوب، غايت گوزهل منظره تشكيل ايته. يومشاق و لطيف جنوب جيلي انسانك يتلرندن سويارگه طوتونا. هر ير ياقطى، كوكلى، جلى بولا. خصوصا موندى كونلرده استانبولنك جنوب طرفنده غى مرمره ديكرى بوينه توشوب يار بوينده غى قايلر اوستنه اوطورسهك و ديكر صولرينك آقرون غنه اويناقلاب يار بوينه كيلوب كيتولرن غاشا قلوب طورسهك بو دنيانك اوززده. آنك محنت لرنده اونوتاسن، كوكلده گي قاينولرده به، كونلرچه اطنلرچه شونده اوطوروب طورسهكده طوياس توسلى بولاسن. بارا طورغاچ اوزكده شول صوارغه قوشيلوب اچكه طابا كروب كيتسى و منگولك گه باروب قوشولاسى كيله باشلى.

قش كيلوب پويرازلر كوبايه باشلاغاچ «مسرت» اوتئلنده طوررو اوگيسزلاندى. ييچى يوق، اوزى ييك يوغارى. ترزه لر نك

كوبسى پويرازغه قارشى. صوغش، ياكه صلح مسئلهسى ده تيزگنه بتارگه اوخشامى. بر كيلگاج ايندى شول مسئله بر آز آكلاشلاغاچ غه قدر مينم موندن كيتسمده كيلمى. شوكا كورده، خصوصى برهر ايوده، جلى راق، او كايديراق بولمه طابلسه اوتئلدن چفارغه بولدم. بولمه ييك تيز طابلدى: باب على نك توبان ياغنده غنه بر ايوده ايدي. بو ابو دورت ياتازلى بر نرسه در. اوچي قاتنده مصر هلال احمر» هيتى نك مركز ادارسى. مينم بولمه شونك استنده ايكنجى ياتازده در. دورتجى ياتازده كم بارلغن بلميم. آندهده شولاي مين شيكلى جياولى فاتيرچيلار بار شيكلى. زميلانكه قاتنده خوجه ابى - گريك قارچى - اوزى طور. شونى ده ايتوب اوتيم: موندنهنوميتله ايولر بزده گي شيكلى ير اوستنده جابلمه گان. بلده كوككه طابا اوسكانلر. مثالا: ايكنجى ياتازده بارى ايكي گنه بولمه بار. برسند مين طورام. برسند بر تورك چيناونىكي طور. اوچي ده «هلال احمر» نك اوچ بولمه سى بار. زيله نكه ده ايسه بر قوخنده، بر بولمه. دورتجى ده طاغن ايكي گنه بولمه. دى.

بو نرسه لر نك البته بزنگ او قوچيلر ايچون كيرهك يري يوق در. بوللرنى يازوب «شورا» يتلرن طوترغان ايچون آچو- لانلرده. لکن ئلى مينم سوز بشكاني يوق. بولار بارسيده مقدمه سى گنه. مين آذراق ابى نك نه كيه تن يازماچى بولام. بو نه كيه تن بر آزده عبرت آلورلر ديب اويليم.

بو ابى نك كم و نيچك بولغان، بو يورتك كمنكى ايكان، كوچو اجاره توله گان، اوزى كوچو آلمان سوراشدم.

ابى، وقتيله استانبولى بر گريك قزى بولغان. آستريا قونسولنده غى غاليچيلى بر كاتب آلارده فاتيرده طورغان. صكره اول كاتب بران بو قز طانشقانلر و بر برسن سويگانلر. نهايت نكاح بولغان. كاتب نك درجه سى اوسكان. آستريا سفارتخانه سينه زور راق اورنغه كوچكان. بوللر ياخشى غنه بر عائله تشكيل ايتكانلر. اولدچه باى، طوق و بتون طورغانلر. بر اوغللرى، بر قزلى بولغان. لکن، بوللر اوسوب، آدم بولغاچغه قدر اير اولب كيتكان.

دنيا كوتو، بالانلرنى قاراب اوسدرو، آلارنى تربيه ايتو خاتونك اوزينه قالغان. مونه مسئله نك نچكه يري كيلوب يتدى. شول وقت. بزك مسلمان خاتونى بولسه نيشلر ايدي، بو خاتون نيشلر گان؟ بو خاتون اوز تلى بولغان رومچه اوستنه. فرانسوزچه و توركچه ده بله ايكان. ايرى اولگاچده بر روم مکتبده رومچه

و فرانسوزچه تلر اوقتوب آچمه تابارغه كرشكان و شول اراده اوزينك اوغلى برلن قزنده اوقوتقان .

شولای ایتوب بایناق یلر یاشاغاچ . اوغلی برلن قزیده یتشه باشلاغاچ بو خاتون معلمه لکنی طاشلاغانده زورراق ایولر طوتوب فاتیرچیلر کرترگه باشلاغان . اول بو اشکه کونکگان . ده تینه توشونگان و شول یولده بایناق آچمه لر حاصل ایتکان . شونک ایله قزینه جهاز حاضرلهب آنی کیاوگه بیرگان . کیاوم استانبولده یاخشوق زور بر سوداگر ، حاضر ایندی بر نیچه بالالریده بار ، بیک یاخشی طورالر ، خدای غه شکر ، دی . اوغلن ده اوقوتقان . صکره آنی اویله ندرگان . آنسی نكده بالالری بار ، یاخشی طورالر ، آنا طولی تیمر یولنده استانسه ناچالنگی ایکان .

بو خاتون ایندی یاخشوق قارتایغان . آبی بولغان . بولغان اما ، هیچ زحمتسز ، مشقتسز نيسز آی غه اون ایکی لیرا (یوز سوم قدر) داخود آلوب طورا . قایدن ؛ هیچ یوقدن . مونه شوشی بز طورا طورغان ایوب . بر تورکنکی ایکان . آبی آنی آی غه اون لیرادن اجاره گه آلمان . اوزی ایسه بولمه لر نی فاتیرگه بیروب آی غه یکر می بیش لیرا جیا ایکان . اوج لیراسی یورتک و اق توبک راسخودینه کیتوب . اون ایکی لیراسی اوزینه قالا ، آنک اوسته اوزی بوشلای طورادر .

ایوبون فاتیرگه بیرو ایچون آبی نك هیچ مشقی یوق . چونکه بزده گی شیکلی مونده بیچ یاغلی ، فاتیرچیلرگه سماوار فلان بیرلی . آش صو ایکی باشند یوق . باری بولمه نی کونده بر مرتبه سبروب چغارا . شونک ایله بار اشی ته .

مونک شیکلی مارجا بزده طولوب یاتور ، مونک قای توشی عجب ، دیه چکسکر توگلی ؛ شولای شول . شوندی مارجا بزده طولوب یاتور . موندی مارجارل مونده ده آز توگلدر . اما ، مونه شوندی مسلمان خاتونلری بارمی ؛ بزده نه ایسه ده احتمالکه آز می کوبی باردر . اما مونده برده یوق . بره وده یوق . مونه اشکنک حکمتی شونده . اول . مونده مسلمان محله سنده خاتونسز کشینی اصلا فاتیرگه کرتمیلر . مسلمان خاتونلرینه ایسه خرستیان محله لرنده ، بازار اوراملرنده طوررغه ممکن توگل . آنی عیبیلر ، آندن شیکله نهلر . حتی شونک ایچون آنی پالیتسه غه چاقرتالر .

ایندی ، فرض ایتوب قاراگر ، شوشی آبی یرنده بر مسلمان خاتونی بولغان بولسه نیشلی آلمان بولور ایندی . اوزی نیچک ایتوب کون کورر ، بالالرن نیچک ایتوب تعلیم و تربیه ایتار و باشلی کوزلی یایی آور ایندی . شهبه سز فقیرلک و سفالت گه توشار ، بالالریده کشی کوزینه قاراب قالور ایندی . اگر موندی حاللر مات اچنده یالغوز بش اون کشی باشینه غه کیسه البته اهمیتی یوقدر .

لکن . هر کون یوزلرچه ، مکلرچه عائله باشینه شوندی وشوگا اوخشاشلی حاللر توشوب طورا . معیشت میدانی بیک زور بر صوغش میدانی در . ه قرق کلیساده ، «لوله بورغازه ده جیکلوه نی قدر دهشتلی ایسه بر ملت افرادینک معیشت میداتده جیکلوه نی آندنده آرتوغراق دهشتلیدر . لکن ، بو آقرونلق برلن کیلگانگه کوره ، بردن بر گه کوزگه کورغی . بونک دهشتن هر کم سیزمیدر . بو کونگی کونده تجارت ، صناعت . اقتصاد جهتلر نیچه تورکلر

تورکیه ده گی خرستیان ملتلرنک بارسندنده آرتدولر . چونکه ، خرستیان ملتلرنک بتون گوده سی یعنی ایر و خاتونلری بارسیده جانلی . بارسیده حرکتده ، بارسیده اشی ؛ تورک ملتی نك ایسه یارطیسی غنه - ایرلرگنه اشی . یارطیسی غنه جانلی ؛ گوده نك یارطیسی مفلوج . بر ایرنک طباقن بش اون کشیدن عبارت بتون عائله یالکر آساب غنه یاتالر . اوزلری هیچ آچمه طابا بلمیلر ، طابا آلمیلر . چونکه شریعت می دیم ، عادت می دیم ، بولارنک یولن بکله گان . بولارنی قاره چارشاو لرغه اوراب ییارگان . اوزلرینه صاف هوا کر می ، بولارنی ره شه تکه لی ترزه لر اچنده گی دوت استینا آراسینه طغوب قویغان ، یوزلرینه یاقطی قویاشنک نورلریده توشی . بونلر ایرلری اوسته آور یوکلرگنه در . حیاتنک آچی دقیقه لرنده بونلر ایرلرنک قایغوزن اورتا قلاشا آلمیلر ، ایرلرینه تسلی بیرد آلمیلر . مک تورلی تذلل برلن حکومت مأموریتده خدمت ایتوچی ایرلری ، آغلاری ، انیلری بر آی آوروب معاشی کیسلسه ، یاکه اورندن چغارلسه ، یاکه اولب کیتسه بتون عائله باشینه قیامت قویا ، بتون عائله سفالت گه محکوم بولا .

بالقان صوغشنده تورکلر نك جیکلوه سیدلرن سویله گانده بره و میکا اوشبولر نی سویله دی :

بلغار صالداتلری راحتله نب صوغوشا ، یورتی ، عائله سی ، کیتبی ، سوداسی ایچون آنک کوکلی طننج . اوزی صوغشده اولب کیتسه بالالری ایچون اول قدر قایغور می . چونکه آنک خاتونی . لازم بولسه صوقا صوقالی ، صابان سورده بله . ایگون ساچا ، جیا . یاکه ساچدرا ، جیدرا بله . کیتبی بولسه ایری اورنینه آنی بیک هیبت کنه دوام ایتدره . بالالرن قاری ، اوقوتا آلا . مکتبلرنک ره تن بله . نظاملردن فائده لانا آلا . حاصل ؛ ایر شیکللوک اشی آلوب بارا آلا . اما تورک صالداتلرنک بار قایغولری ایولرنده ، اوللر نده غنه . آلارنک خاتونلری صوقالی ده بلمی ، ساچاده ، حیاده بلمی . سودا ایتارگه ده قولدن کیلمی . کیسه ده مسلمان خاتونینه اندی اش یارامی . حکومت نك قانون و نظاملر نده فائده لانا آلی . بالالرنده کشی ایته آلی . ایرسز قالدیی مسلمان عائله سی پریشان بولا . مونه شونک ایچونده تورک صالداتلری

اوزلرنيك اوللرن. عائلهلرن قايقورتوب بوره كلرى كويه، صوغوشا سىلرى. اوله سىلرى كىلمى. بناء عليه، صوغشده جيگو و جيگلو. نك سىلرى آراسنده يطوب. ملطق، پوليموتلر گنه توگل. بلكه خاتونلر، عائله مسئلەسى، خاتونلر نك يتلرینه بوركانگان چارشاو. لزی ده بيك زور رول اوينا مقده در.

احمد رضا بك نك مونده مكمول بر قزلر مکتب سلطانیسی آچارغه تله گانلگن، لکن بر طاقم متعصبلر آگا قارشى توشوب، شول اش بولمى قالغانلغن. شون مکتب گه ديگان بناك (عادلە سلطان طرفدن هديه ايتلگان دوايسنك) بوغاز اچنده «قديلى» ديگان يرده موگايوب اوطورغانى اولگى مکتوبلر منگ برسندە يازغان ايدم بوغازى.

بوغاز اچندن اوتكان صاين شول مکتب نك بناسن كوررگه كوكلم توشه ايدى. نهايت كيچنلرده بر كون ايرتوك طوردمده بوغاز اچى پراخولردن برسینه اوطوروب شول «قديلى» اسكله سينه كيتدم. مکتب بناسى اسكله دن يراق توگل. بيك طاونك باشنده. طوب طوغرى شول بنا يائنه مندم. طاش جايگان گوزله گنه يولى بار.

بنا تېرەلرى زور طاش قيا ايله ئه يله ندروب آلغان. قاققەسى توبنده قاراولچى صالدا ت طوراً. نيحان. همشهرى. مونده نى بار؛ ديدم. استانبولده غى عسكرى «قلەلى اعدادى» مکتبن مونده كوچرديلر. اچده شا كردنر طوراز، ديدى. مکتب نك مديرن صورادم. قائممقام (پادياغاونيك) ابراهيم بك اسمندە بر آيتسر اولديغن اوگره ندم. قيوچى غه كارتوچكە منى بروب كرتب. مدير بك ايله كوريشورگه تله گاننى بلدردم.

تيزدن مساعده بولدى. مدير بك نك بولمە سينه كرتديلر. هر طرفى بوغاز اچينه قاراغان غايت گوزل منظره لى بولمە نك اچنده اوزون بر اوستالنگ باشنده اوطورغانى مکتب مديرى. ياتده ايكي اوچ آيتسرلرده آنك معاون و مامورلرى ايكانلگى آگلاشادى. مدير بك ميني بيك خوش قبول ايتدى. درحال قهوه كيرتدى. سيغاره تقديم ايتدى و غايت نزاكت ايله گنه. مونده كيلومنگ سبين صورادى. بو مکتب نك بناسن كوررگه كيلگان ايدم، ديدم. مدير بك ميني مقصدنى ياخشى آگلاب يتمە دى و تيزگنه: «حاضر شول، اقدام بو مکتبده درسلر اوقولمى ئلى. استانبولده غى عسكرى مکتبمز خسته خانە يالغالچ آندە غى لىلى شاگردلرنى همده روم ايلنده گى سلانك. مناستير. قوضوه عسكرى مکتبلرندن كيلگان و وطنلرى بغداد، بعسره. كبك يراق بولغانلرن مونده جييوب آصرغز. درسلر اوقولمى ئلى، معلملر نك كويسى عسكرد خدتمتدهلر. نصيب بولسه بزنگ

تگى مکتبمز ايكي آيدن آچيلور، شونده رحيم ايتگر، اول مکتبمز بيك ترتيبلى در» ديه جواب بيردى.

بوگا قارشومين: اقدام، مين سز نك عسكرى مکتبى كوررگه كيلمە دم، بلكه مينم كورە سم كيلگان نرسه. قزلر مکتب سلطانیسى يصالورغه ديب تعين ايتلگان شوشى بنادر، سز ميگا شول بنانى كوررگه مساعده ايتگر، ديدم. مدير بك بوگا بر آز ياتسندى. آنى كوروب نى بولا. آنك نى اهميتى بار، اقدام، دى.

مين ايتەم: بزنگ روسيه، مسلمانلرى صوك يللردە قزلر اوقتوغه بيك اهميت بيره باشلاديلر. خداى غه شكر اوللرمزغه قدر قزلر مکتبى اچار، روس مکتبلرینه كروچيلرده يلدن يل آرتا بارا. فقط بعض برهولر اوزلرنيك قزلرن مونه مونده استانبول غه ياروبده اوقتورغه تيلير. اما سزده قزلر اوقتورغه ياخشى مکتبلر يوقلغە آبدريلر، شونك ايچونده بعض برلرى. آنه شول سز نك قارشيدە غى آمريقان قوللە قزلر مکتبته يبارە باشلاديلر. حاضر آندە بزنگ روسيه مسلمانلردن ايكي اوچ قز اوقيدر. (آمريقان قوللە ژنك، روم ايل حصارنده، بوغاز نك ايكنچى ياغنده طاو اوستنده غايت مكمول و منتظم بنالرى بز اوطورغان بولمە نك ترزەلردن كورينوب طوراً ايدى).

سوزمده دوام ايتوب: احمد رضا بك شوشى بنا اچنده شول آمريقان مکتبته مقابل كيلورلك بر قزلر مکتبى آچارغه حاضرلنگان ديب ايشنكان وشوگا سوينگان هم شول مکتب آچيلا قالسه مسلمان قزلرینه مىل تريبه بيررلك بر اورن بولور ديه اميد ايتە ايدك. شوگا كورده ده بو مکتب نك بناسن، مين، كجه بناسى كپى عزيز و شريف بر اورن صاناب كورە سم كيله. بك افندى، ديدم.

مينم بو سوزلر اوزرینه مدير بك كيگرەك بر صلوش آديده سوزگه كريسوب اوزينك فكرن بيان ايتدى. اول ايتە:

اقدام، دى، قاراب قاراب طورامده سز نك سوزلردن آگلاشيدلاكه. سز نك آندە غى مسلمانلرده بزنگ مونده غيلر شيكلى حالا جيلكە نرى اوستنده بوش قفا يوروتلر ايكان. ايسابلهب حقيقتنى آگلارغه تله ميلر ايكان، يوقسه بر مسلمان قزن، آمريقان قوللە ژ مکتبته. ياكه شوگا اوخشاشلى بر مکتب گه بروب اوقتونك تيروشزلگن بلماسلر ايدىنى! بر مسلمان قزى ايچون آلمانچە، فرانسوزچە، انگليزچە، روسچە بول، نيگه كيرەك. اول بر آلمان ايله، فرانسوز ايله طانساواتى ايتە چكدر، بهى حريف، بو مسلمانلر نك عقللرى شوگده ايرشمى مى؟ مونه شونك ايچون شول بز بو كونلرگه قالدق، مونه شونك ايچون بز جيگلكدك. مينم قزم، سگلم، طونام كم بله سوينلەشە چك؟ اوزينك آغاسى، ايرى، انيسى، آناسى ايله توگلمى؟ ابلر ايله آلمانچە، فرانسوزچە.

تورك ماتى نكده آلاز درجه سینه يتشولرى مكن توگل لکنى، روسیه ده گى مسلمان خاتون قزلى روس خاتون قزلى ندى توبان بولدىسه تانا ماتى نكده توبان قالووى لازم بولوب كىلگانلكنى . ملتنگ يارطيسى بولغان خاتونلر جاهل و عاقل قالسه، يارطى يانغى مفلوج بولغان گاوده شيكللى اول ماتنگ حياتى بارطى غنه بولغانلقنى، خاتونلر نك نادانلى سببلى معيشت ميدانده نى قدر مشكل لكار حققانلقنى، حضرت عائشه نك عسکر ايله صوغشقه بارغانلىغى، ايسكى اسلام خاتونلر نك صوغش ميدانلر ينه باروب خدمت ايتدى كلر نى . ادب و عصمت صاقلالو حقتده خاتونلردن آله ايرلر اوزلرن طوتا بلورگه كيره كلكنى و نهايت، خاتونلرى تمدن و ترقى گه مالک بولغان بر مات نك ياشاوى مكن توگل لکنى، اسير آنالردن طوغان بالالرنك ده اسير بولورغنه يارادقلر نى و سائر شونك كى بر طاقم نرسهلر سويلدم .

مدیر بك ياخشى طكلادى . آچولاغادى و: «الوك زمانلرده ايرلر ياخشى بولغان شول، حاضر ايسه كورده سن ايرلر نىدى آزغىلر . اگر . ايرلر ياخشى بولسه خاتونلرغه حریت بروگه مينده قارشى كىماس ايدم، تل بلوده ده ضرر بولماس ايدى، اگرده آنى عائله اچنده، اوز ايوكده اوگره ترگه مكن بولسه . لکن اول مكن توگل شول، قزلى نى اجنبى مكىتلر ينه يباررگه ايسه مين خلاهن، ديدى .

مين، شونك اچونده مونه شوشى مکتب سلطانى تيزرهك آچلسه ياخشى بولور ايدى . ديدم . مدير بك اوزينك اصل قفقاسيهلى اولديغنى و آنده خاتون قزغنه برده ايرك بيرلماينچه يلك ياخشى ايتلگانلكنى سويلدهدى و نهايت، مکتب بناسن كوررگه ميگا رخصت بيروب يانيمه نجيب اسملى بر يوز باشى آفيتسرنى بېردى . آفيتسر افندى ميگا مکتب بناسن كورسه تب يوروكانده . اوزينك الوك گيرمانباده اوقوغانغى، صكره بر نيچه يالار انگلترده طورغانلغى و هندستان طرفينه سياحت ايتوب كىلگانلكن سويله ب: مدير بك ده اصل اوقوغه قارشى توگلدر، تيك اول ملیت و ديانت اساسلرينه ضرر كيلودن گنه قورفا . چيت مملكتلرده يوروكانده اوزمزنك مسلمان خاتون قزلى نك نى قدر توبان ايكانللكلرى يگرهك آچق كورينه شول، ديدى .

موندى شاو شولردن صوك مکتب بناسن كورونك كوب قزىغى ده قالمادى . مع ما فيه قاراب يورودك . بنا سلطاناتك قرداشلردن عادلله سلطان طرفندن قزلى مکتبى ياصاورغنه ديب هديه ايتلگان بر سراى (دوايس) ايكان . بعض يرلرى ايكى، بعض يرلرى اوچ قانلى . بناسى ارتق مزین و ماطور توگل . اورتاده زور زاللر و تيرهلهى يلك كوب بولملر بار . بولملرى

روسجه سويله شه چك توگل آ! اوز تانده . توركچه سويله شه چك، شولاي بولغاچ بزنگ قزلىغ حيت تلر اوگره تو نيگه كيردك؛ فن . فن . ديلر . مسلمان خاتونلرى آدواقات مى بولورلر ديب اوياسنر؛ آلازغنه فن: ييش وقت غاز، روزه حكملرن اوگره نودر . شوندىن آرتوغنى نك حاجق يوقدر . مونه حاضر بزنگ مونده بعض مسلمان خاتونلرى هلال احمر خسته خانه لرنده آورولر قاريلر . مين آنده اوزمنگ خاتوغنى . سكلمنى . طوتامنى نيچك ايتوب يياريم . شوندىغى دو قورلر نك، حتى آورولر نك آلازغنه كوزلى توشماس ديب اوياسنر مى؛ دى . حتى مدير بك بر آز قزورباق كيتكاج: افندم . آنالرمز اورامغه حققانده آلازغنه ايرلر كوزى توشماس، ياكه اوزلر نك كوزلى ايرلرگه توشماس ديب اويلى آلاز مى؛ مين والله اشغيم! ديدى .

ابراهيم بك اير اورناسى بر كشى . بعض بر سوزلرينه قاراغانده ياخشى غنه تعليم و تربيه كورگان بولورغنه ده اوخشى، لکن، خاتونلر تربيه سى حقتده غى فكري هيچ آدم اشاغاسلق درجه ده توبان و كيرى در . سوزنده بر آز دوام ايتكاندن صوك: «سين افندم، مينى متعصب ديب ايسابلهمه، متعصب بزنگ خواجهلر مزرر، شولاردى بزنى خراب ايتوجيلر؛ بره و جمعه غازن قيلماسه اوز همشيرسى ايله يتمش يل زنا ايتكان منزلده گناهل بولا ديب عقلغنه صيمى طورغان سوزلر سويللر . سز محمر بولغانلقدن سزگه مين بو سوزلر نى سويليم . احتمالكه غزته كزگه يازارسزده اهل اسلامنگ فكري توزه لووينه خدمت ايتارسز» دى . خداى دن مك تولى صبرلر تله ب، تشرمنى قصبوب مدير بك نك سوزلرن طكلاغاندن صوك: «شولاي ايدى افندم، تولى كشى تولى فكرده بولا . لکن بو مسئله ده مين بتولنهى باشقه فكرده من، شوگا كورده، سوزلر كرنى غزته ده قوتله ب يازاچق توگل من، غمو بيوريك، اگرده مكن بولسه سز ميگا شول بنانى كوروب چنارغنه غنه مساعده ايتكر» ديدم .

مدیر بك بو حقدده مينم نىدى فكرده بولغاننى بلورگه نلى باشلادى . فكرمنى سويله رگه اوتنه، سين مينى طكلادىك، مينده سيني طكلا ب قاريم، دى . مسئله اوزاياسون اچون سوزنى قصقه كيسارگه تله سه مده قات قات تكليفنه بناء، بعض بر نرسهلر ايتورگه مجبور بولدم: تورك باشلارى . تورك سفيرلرى و تورك ضياليلرى آراسنده فرانسوز . نيمس، روس . يهودى و روم قزلى ايله اويلاه نوچيلر نك كوندىن كون كوبايه بارووى تورك قزلى نك آلاز درجه سنده اوقوت . لماغانلردن كىلگانلكنى، بو حال ايسه ماتنگ استقبالى اچون، بزنگ فكر مزجه قورقچلى بر اش بولغانلقنى، اگر تورك خاتونلرى ارمنى، روم، فرانسوز، نيمس خاتونلرى درجه سینه يتشماسلر

ایتوچیزی ده کوبدر. لکن بونلر اکثریت تشکیل ایته آمیلر. بلکه یک آزلقده قالالر.

شورای دولت اعضا لرندن ومالیه شعبه سینک رئیس توفیق بک نامنده بر ذات ایله طانشقان ایدک. اول بزنی اوزینک عائله سی ایله طانشدردی. هلال احمر خدمتده گی همشیره لرمز ایله برلکده بزنی اوزینه آشقه چاقردی. بزدرن باشقه دخی. اوزینک قرداش و یاقلر نندن بر نیچه کشیلر نی خاتونلری ایله برابر چاقرغان. مخصوص جنوب وشمال تورکلرینک ایرلرن و خاتونلرن طانشدررغه تله گان. بر گه اوطوردق. طانشدق. غایت کبارلر، تعلیم و تربیه لیلر. توفیق بک نك خاتونی ناحیه خانم یاخشی بر رسام ایکان. اوزینک ترسیم ایکان لوحه لری کوب. ایریده خاتونی ده مکمل پیا نیو اونیلر. قزلرن استانبولده غی فرانسوز مکتبده اوقوتالر و آلاز تورکچهدن باشقه فرانسوزچه نیده مکمل سویلیر. توفیق بک وقتله عین ده زور مأموریتلرده بولونغان. صکره قدوس ده متصرف بولوب تورغان. ایر و خاتون بر برسن آگلیر، بر برسینه اییده شلر، بالا تربیه سی ومعیشت یوللری حقنده ایکسینک ده فکرلری بر توسلی بولوب چغا. بو عائله بختیاردر و باشقه شوندی بختیار عائله لرده آرتوگلددر. لکن مع التأسف، عمومغه نسبتاً یک زور اقلیت تشکیل ایتمکده درلر. شونک ایچوند عائله تربیه سی اساسندن اصلاح ایتلمه گانگه کوره، عسکری مکتبلر کوبه یو ایله گنه تورک ملتی نك احوال اجتماعیه سی توزه لمی، حتی احوال عسکر به سیده آغا بارمی، کیتکان صابن آرتقه قاللا بارا. ماتنی عسکری، اقتصاد، دینی وفکرلری اسارتلردن قوتقارده چق کشیلر حر آنالردن طوغان حر بالارغنه بولورغه نمکندر. حر آنا بالالری غنه در، که باشلرن یوغاری کوتاروب، کورکده کلرن آغا کیروب یوری آلورلر وشونلرنک غنه در، که قابلری عزم ومثانت ایله طولو بولوب اوزلرینه ده ماتلرینه ده فائده کیتره آلورلر.

استانبول ۲۵ یانوار ۱۹۱۳. فاتح کریموف.

شعر:

عزرائیل گه.

جان آوجی جان آلام دیب کیلمه زنه ار یانیمه،
 ثلله قایچان مین آنی نذر ایتشم جانانیمه.
 سین اشغاساک کیلوب بو حالتی جانندن صورا،
 ایرکی بار بیرسه سیگا بار سین جانانندن صورا!

ح. اسحاق

غایت یاقطی. شول زالرده و بولمه لرده حاضرنده عسکری شاکردلر طولغان. قاراوات فلان یوق. بزنگ تاتار مدرسه لرنده گی توسلی همه سیده صرما لرن بر ره تدن آستلرینه جابوب باش اوچلرینه مندرلرن قوبغانلر. قایسی شونده یاتقان، قایسی اوطوروب، شاو کیلوب طورالر. مینم یانغده غی آیتسرنی کورگاجده بارسیده سیکروب طوروب چیست بریدیلر.

نجیب افندی نك سویله وینه بنا. بو بناده قزلر مکتبی آچیلورغه قرار بیرلده ده مکتب حالینه ئه یله ندرله گان ئلی. بتون هیثی ایله ایسکیچه طورا. تیک پاراوی آتپلینه ایله واداپر اوودغنه یاصالغان.

مکتب نك بوغازغه طابا بالقوته چقدق. موندی گوزمل منظره دنیاده بیک سیره ک بولور، شول قدر ماطور. نجیب افندی ده: موندی ماطور منظره لی بر استانبول ده اوچ گنه - برسی آمریقان قولله ژ مکتبی، بولغان یر. قارشومزده غی روم ایلی حصاری؛ ایکنجیسی مونه شوشی مکتب بولغان یر - قندیللی؛ اوچنجیسی اسکدار طرفنده جامدیجه ته سیدر، دی.

کیتکانده مدیر بک یاتنه کروب کورشم و کورسه تورگه مساعده سی ایچون تشکر بیان ایتدم. شول وقت اول میگا: «انشاء الله بو بنانی بز، صوغشده شهید بولغان آیتسر بالارن اوقتور ایچون عسکری مکتب یاصیه چقمز» دی. مین کولوبرنه: انشاء الله اولگی قرار بویونجه بو بناده قزلر مکتبی بولور، سزنگ عسکری مکتبلر یگز ئنده بیک کوب، قزلر مکتبکز ایسه بیک آز، بتون تورکیده بر دانه قزلر گیمنازیاکر یوق، بزنگ روسیه ده اویازنی قالارغه چیکلی قزلر گیمنازیاسی بار. آیتسرلر نی قدر کیره ک ایسه اوقوغان قزلرده شولایوق کیره کدر، عسکر صوغشی ئله نیچه یلده بر بولا. اما اقتصاد، مدینت صوغشی هر کون و هر ساعت بولوب طورا. بو صوغشده غالب کیلور ایچون آیتسرلردن بیکره ک معارفی ومعلوماتی آنالر کیره کدر، دیدم.

قولیمی قصبوب کوریشوب قالدی. کیتماسه گر بزنگ عسکری مکتبی کوررگه باریکر، اول بیک منتظم در، دیدی. اللهه آصارلادق، دیب یاتدن ایرلدم واوز اوزیه: آبرازاوانیه آغان بادبالقاونیکر شوندی فکرده بولغان مدتده، مینم خازایکه بولغان گرینک قارجنی توسلی، هیچ یوقدن آغ ۱۲ ایرا آچنه طابوب راحت راحت گنه کیچه آلورلق تورک خاتونلری یتشورگه بیک یراق ایکان ئلی دیدم.

البته تورکلرنک بارسیده موندی فکرده توگلددر. خاتون قز تربیه سینه غام یاوروبا مضایله قاری طورغانلری و خاتون قزغه تعلیم تربیه بیرمانیچه طوروب ملتی قوتقارو نمکن توگل لکن اقرار

۱۸۲۴ نجی یل ۱۱ نجی آوغوستده کالیژسکی اسسپور درجه سی
آلغان هم ۱۸۲۸ نجی یل خدمت اوستتده وقتده وفات ایتکان .
اونیورسیتتده گئی رسمی معلوماتک بارلغی اوشبودر (۱) .

ابراهیم ننگ کبرهک اوز اثرلرن ، کبرهک دارالفنون آرخیوا
هم کتبخانه سنده اگا عائد بولغان اثرلرنی بر یوموش ایله
قاراغان ایدم . مینم اول وقتده آنک و آنالرنک ترجمه لرینه
عائد بر بر نرسه یازو اویم یوق ایدی . شونک اوچونده آلاغه
نظریلم اول وقتده باشقهرای بولغان هم تفتیشلرمده تیوشلیجه
بولماغاندر . او قوچیلر عفو ایتسهر ایدی : مین ایندی اوشبو
صوگئی اشکه ، یعنی آلارنگ ترجمه حاللری حقدده یازارغه ،
کرشکنم صوگنده یندن آرخیوالر آقاروب یورمدم ، بلکه قولده
اولغان قدر آرپرلر ایله قناعتلندم . آزئی کومئی تفتیشلرم صوگنده
بو ۱۸ نجی عصرنگ آخری هم ۱۹ نجی عصرنگ باشنده ،
دولتمزنگ اشکلکی کشیلرنک ترغیلری ایله بولسده ، مهم اشلر
اشلی آلغان بو تاتار عالم لرینه کوکلمده حرمت اوطوروب قالدی .
بولار حقدده قزانده غی قرداش روغلی آراسندن صوراشوب
یورورگه ، شخصیتلری هم قیلغان اشلری حقدده جدی تفتیشلر
ایتهرگه زور اورن بار ؛ لکن بولارنی مین اشلی آمادم ، بلکه
یازلاچاق ترجمه حاللری اوچون ارپر (ماتریال) لر یرو ایله گنه
قناعتلندم .

ابراهیم گیمنازیه ده هم دارالفنونده سبقلرن ، اشلرین
اوزینک خصوصی معیشتن نیچک آوب بارغان . آیلرن یلرن
نیچک اوتکارگان ، بو خصوصلرده مین بر قدر طرشامده یتهرک
ماتریالده تابا آمادم هم تابقان قدرلرمده اولقدر مهم اشلر اولمادی .
اوشبونک اوچونده بو حقدده یازوب ماطاشمین ، بلکه آنک
خصوصی بر ایکی اشین هم اثرلرنگنه ذکر ایتهرگه کریشه من .

ابراهیم خلفین سنزور . قزانده تاتار تلی اوقلو خلفینر قولنده
کوندن کون ترقی ایتوب باروی نسبتده تاتارچه اثرلرگه احتیاجده ،
کوندن کون آرتدی . قزانده عرب حروفاتی ایله بر مطبعه غه
احتیاج بیک زورایدی . قزان گیمنازیه سی بو حقدده معارف
مینستری ایله اوزاق خبرلشکانک صوگنده نهایت ۱۸۰۱ نجی یل
گیمنازیه حضورنده « آزیاتسکی تییاغرافیا » اسمی ایله بر مطبعه
آچلدی . بو مسلمان مطبعه سینه مدیر ایتوب مینستر طرفندن
مسلمان پراپورشچیک عبدالغازی بوراشف تعیین ایتکان (۲) .

(۱) بو حقدده اونیورسیتتده ۱۰۳ نومرلی 1813-1815-1828
форм. نی قاراگر .

(۲) بو بوراشف دیگان ذات قزان مسلمانلری اچنده مهم کشی
بولغان ؛ آنک شول وقتق الوغ مأمورلر ، غورناطورلر ایله زور یاقن
مناسبتلری بولغان . کناز ویازمسکی ایله خطلری Публичн. Ар-

خلفینلر

(باشی ۳ نجی عددده)

III

اسحق خلفین آتاسی اورزینه خدمتکه کرشدی آنک حقدده
تورلی کتابلردن اوشبو قدرگنه معلومات آلا آلدق :

سعیدنگ اوغلی اسحق روسیا حکومتینه زور خدمتلر
ایندی . اول یکتارینانک چاقروی بویچه پتربورغه کیلدی . هم
آنده Учреждение о губер. нияхъ هم Уставъ управы
благоденія قزان تاتارچه سینه وایدلنگ توبان باغنده غی تلرگه ترجمه
ایندی . اول بو خدمتلری برابرینه یکتارینانک گرال پراکورور
کناز ویازمسکی اسمینه ییارگان مخصوص اوکازی ایله (۱۷۹۲ یل
۲۰ اوکتابر) غویورنسکی سیکریتارلق وظیفه سینی آلدی . هم
۱۰۰۰ صوم آقچه هدیه آلدی (۱) . اول پتربورغه وقتده
وظیفه سینی آنیسی اسماعیل اوتوب طوردی . اسحق ۱۸۰۰ نجی
یلده وفات ایندی .

IV

ابراهیم اسحق اوغلی خلفین (رسمی یازورده ایساویویچ) .
اول ۱۷۷۳ نجی یلده طوغان . آتاسینگ وفاتی صوگنده ۱۸۰۰ .
نجی یل ۳۱ نجی آوغوستده گیمنازیه ده سبق اوقدورغه کرشکان .
۱۸۰۱ نجی یل قزانده مطبعه آچلغاج سنزور ایتوب قویلغان .
۱۸۰۴ نجی یل ۲ نجی غنوارده XIV نجی کلاص مرتبه (چین)
پرلگان . ۱۸۰۵ نجی یل سنزورلق خدمتی هم تاتارچه الفباء ،
صرف و لغت کتابی تالیف ایتکانی اوچون مکافات آلغان .
۱۸۱۲ نجی یل ۲۶ ایولده قزان دارالفنونده تاتار تلینگ معلمی
(лекторъ татар. языка) ایتوب تعیین ایتلگان . اونیورسیتت
ننگ صاویتینه تورلی وقتده تورلی مسئله گه عائد ملاحظه ودا کلادلر ،
اوزینک تالیفلرن هم تعلیم اوچون یاساغان کانسیکتلرن ، مسلمانلرنک
میشتری و بلکلری حقدده فکرلرن عرض ایتکان . اوزینک
درسلرنده یتشگی اوچون پایجیتلردن شکر و رحمتلر آلغان .
۱۸۲۳ نجی یل اونیورسیتتکه شرق ادبیاتینگ نائب پرافیسوری -
адъюнктъ восточной словесности ایتوب تعیین ایتلگان .

(۱) بو آقچه اول وقت بیک کوب بولوب کورینه ایدی .
ولادیمیروف . ص ۴۷ .

دوام ایتہ؛ بو حلالہ بزگہ موندی دعائی باصو بزنگ و طنمز (отечество) اوچون کیری اولماسمی؟ دیب صورادی. صاویت دعائی قاراب، بو دعا بو وقتقه یعنی صوغش وقتینه قاراغانده مناسب توگل. کتاب باصلماسون، بلکہ پایچیتل قولینہ برسسون دیب جواب پردی. پایچیتل بو اشنی ینہ مفتی گہ عرض ایتدی هم شول کوندن باشلاب پایچیتل، منتی. صاویت آراسنده اوزاق وقت یازشو، بحث دوام ایتدی. اورنورغده مفتی، دعا خلفین ظرفدن درست ترجمہ ایتلگانی یوقی شونی قارار اوچون کتابنی بزگہ قایتاروکر، دی. صاویت ایسه کتابنی همان توتا هم اصل کتابنی صابرا نیانہ یارمیچہ خلفین آرقلی آندن نسخہ - کویہ آوبقنہ یارورگہ تلی. پرافیسور فرین خلفین نک یازغان کویہ سی درست ایکانینہ شاهد بولا هم آنی مفتی گہ یارہ لر. صابرا نیانہ خلفین نک کویہ سینہ هم ترجمہ سینہ اشانی، همان کتابنگ اصل نسخہ سی یبارلوون صوری. اش ینہ دن پایچیتل گہ عرض ایتولہ. فرین صاویتقہ، رسالہ محمد نک صاحبی بو کتابنی بوندن کوب ثلث زمانلر دہ یازغان، یک آزغندہ خرسیان دینینہ نمی؛ باصارغہ یلک ممکن دیب عرض ایتہ. صاویت آگا قرامی. پایچیتل صاویتنگ فکر معقول کورہ هم کتابنی مفتی گہ یبارمی، شولای ایتوب بوری طورغاچ کتاب اوزیدہ یوغالور، دی. بلکہ سوخاونی صابرا نیانہ: «سز کتابنی هم آنک ترجمہ سن یخشلاب قاراب چغوب، سزگہ هم بزگہ خبر ایتوون بو یوروب، اشنی قزاندہ غی بر اشانچیلر اراق مولاغہ طابشر کر» دیب خبر ایتہ. بو اش بولغانی یوقی - معلوم توگل، اما اش اوزاققہ تارتلدی هم ایکی یلاب دوام ایتدی. مطبعہ خوجہ سی آپانایف، کتاب تمام باصلغان همان صاتلا آلی، میگا موندن ضرر کیلہ دیب شکایت ایتہ. نہایت صابرا نیانہ اونیورسیتیتک صاویتی ایلہ کورہ - شوونده غالب کیلہ. هم صاویتنی، بو دعالتنگ روسیا حکومتینہ ووظفہ قارشیلغی بردہ اولماغانینہ اشاندہ، آخردن صاویت کتابنی آپانایفغہ قایتاروب برہ (۱).

ابراہیم خلفین نک اثرلری: (۱) ابراہیمنگ بزگہ معلوم اولغان اثرلرندن ایک اولگیسی روسچہ تلدہ یازدق
Азбука и грамматика татарскаго языка, съ правилами арабскаго чтения, преподаваемая въ Импер. Казанской гимназіи
دیگان اثریدر. بو اثر ۱۸۰۹ مچی یل قزاندہ اونیورسیتیت
مطبعہ سنندہ هفتیک قولندہ باصلغان، الفبائی ۶۲ بیت،
گرامماتیکاسی ۱۰۸ - ۱ بیت. کتابنگ باشینہ مسلمانچہ اوشبو
رہوشچہ یازغان: «شہناہک قزان گیمنازیہ سیدہ لسان ترکی
وخط عربی اوگرہ تلہ تورغان آلیف با ایلہ کچکنہ ترکی نحو

کتابلرنی اورنورغ مفتیسی قاراب یباررگہ، آندن صوگ. کتا بلرغہ سنزور ایتوب تعین ایتلگان عبدالرزاق قارارغہ ایدی. لکن بولار اوزاق طوراً آمادیلر؛ فوزالنجات کتابینی باصارغہ بولغاچ محمدجان مفتی گہ یبارگانلر ایدی، مفتی بعض اورنلرنی قانونغہ موافق توگل دیب قالدورغہ قوشقان. مطبعہ دہ بوراشف ایلہ عبدالرزاق، قالدورغہ تیوشلی اورنلرنی قالدورمیچہ باصقانلر. شونک اوچون گیمنازیہ صاویتی، مطبعہ نی بوراشف قولندن آلب کویس آپانایف قہ. سنزورلقتی عبدالرزاق قولندن آلب بیک قاتی شرطلر آستندہ ابراہیم خلفین گہ طابشرغان (۱). مطبعہ دہ مسلمان کتا بلری نشر ایتلو کوندن کون آرتدی. عربچہ، فارسچہ، تورکیچہ تلردہ یازغان کوب اثرلر باصلا باشلادی. هم آلا اورتا آزیانہ حتی هندستانغہ کیتوب طارالا باشلادیلر. مطبعہ دہ بو کتا بلرنک باصلشی مطبعہ غہ بیک کوب داخود (فائدہ) کیترگن هم شول نسبتدہ بو مطبعہ وآنک اشلرنک طاوشیدہ قزاندہ مهم اورتنی آغان. مفتی، مینیستر، گیمنازیا، دارالفنونلرنی بو مطبعہ بیتاق کوب شغلندرگان.

۱۸۰۷ مچی یلدہ مطبعہ خوجہ سی آپانایف طرفندن باصلورغہ ییلگولگان آلی مسلمانچہ کتا بلرنی ابراہیم خلفین، بو کتا بلر ہم سیدہ دینی اثرلر، بولارنی منتیکہ کورسہ تورگہ کیرک دیب، اوزی قارامادی. اونیورسیتیت آنی اورنورغده مفتیکہ یباردی. چونکہ اول وقت دنیاوی (свѣтскій) بولماغان همہ کتا بلردہ مفتیکہ یبارلہ لر ایدی. بو آنتی کتاب منتی قولندہ طوردی، آلا رغہ عائد جواب اولمادی. آنتی کتابدن ۱۸۰۸ مچی یل باشندہ باری ایکی کتابقہ قایتاردی. آلا رنگدہ بعض اورنلری قالدورغہ ایتولگان ایدی. کتاب خلفین گہ یباردی هم قالدولغان سوزلرنی کرتمہ سکہ بو یوبوردی. بیک قاتی شرطلر آستندہ سنزور ایتلگان ابراہیم بو کتا بلردن «رسالہ محمد» اسمندہ برسینگ اچندہ مفتی قاراغانک آریاغندہ ینہ شبہ لتورلک بر دعا طبدی. بو دعا «اللهم انصر من نصرالدين واحذل من حذل الدين اللهم انصر عساكر المسلمين في البر والبحر والحمد لله رب العالمين» دن عبارت ایدی. خلفین بو دعائی ترجمہ ایتوب اونیورسیتیتک صاویتینہ عرض ایتدی. بزنگ پادشاہلغمز روسیا ایلہ ترکیہ آراسندہ بو کون صوغش

۱۹۰۸ مچی یلغی ۱۹ مچی جلدندہ ص ۱۱۲-۱۱۳ دہ هم ۱۱۸-۱۱۴ دہ درج ایتلگانلر. کارصا کوفنگ ۱۸ مچی عصرده قزان تاریخینہ عائد اریبرلر دیگان اثرندہ.

(۱) ابراہیم خلفین سنزور، دیب یازغانلرمن نک بو یرگہ قدرگیسی ولادیبروفنگ اثرندن ص ۶۸-۶۹ دن آلدی. آندن صوگمیلری ن. بولیچ نک Изъ пер. л. К. Ун. اثرندن آلدی.

ابراهيم بو كتابى برابرينه ١٨٢٠ نچى سنه برنجى فيورالده پادشاه طرفندن بريانت يوزوك هديه الدى . بو اثرنگك نسخهسى دارالفنون كتبخانه سنده گاتوالد قسمنده ٤١٦ نچى نومرده بار . بو كتابنگك اسمى ايكنچى بر يتده اوشبو ره ووشده *Жизнь Чингис хана и Аксакъ Тимура съ присовокупленіемъ разныхъ отрывокъ до исторіи касающихся .
ديب يازلغان هم باصلغان يلى ١٨٢٢ نچى يلى ديب ايتلگان ؛ اوشبوگا قاراب زاگوسكين اوزينگك Биографической словарь профессоровъ Казан. Университета (ص ١٩٤) بو اسمده گى كتابنى خلتين ننگ ايكنچى بر اثرى اولمق اوزره كورسته هم دارالفنون كتبخانه سينگ استودينتلىر قسمنده كتاب ٢٩٥٣ نچى نومر ايله آكادىما كتبخانه سنده LXXVI. 6. 13. نومر ايله شول روسچه اسمده قيد ايتلگانلر . زاگوسكين ننگ سوزينه قاراب بعض كشيلىر خلتين ننگ ينه بر كتابى بار ايكان ديب يوروماسونلر ايدى ديب مين بو اورنده موني تشيه ايتهرگه تيوش كوردم .

(٥) ابراهيم خلتين ننگ دخى بر اثرى ويانده غسچه چقغان Fundgruben des oren ژورنالينگ ١٨١٨ نچى يلغى IV نچى جلدنده تيمر قتلخ خانك يارلغى طوغروسنده Commentar Herrn Chalfin اسمى ايله يازلغان مقاله سيدر . نيمس مستشرق مشهور فون گاميرگه استانبولده غى آفستريا ايلچيخانه سنده مامور فون رآب ١٨١٣ نچى يلى سراى خانى تيمر قتلخ خانك اويغور تلنده اويغور يازووى ايله يازلغان بر يارلغىنى (١) بيهرگان . گامير اويغور تلى ايله آشنا اولماقدن شرق تللى نغراق اوقتلووى ايله شهرتى چقغان قرانده پرافيسور فرينگه بيارگان . اول اوزى اشنى باشقاره الماغاج ابراهيم خلتين گه بيرگان . اول بو يارلغىنى ايضاح ايتكان . ابراهيمنگك ترجمينه قاراب گامير يارلغىنى شرح ايتوب باصدرغان . مين هر نيقدر خلتين ننگ بو مقاله سن قولمده توتدم ايسده غسچه بلمدكدن نى سويله گانن بله المادم . خلتين ننگ مقاله سندن بعض سوزلرني رادلوف بو يارلغى حقتده يازلغان اثرنده (Записки Восточнаго отдѣл. Имп. Арх. Общ. 1822)

مجموعه سينگ III نچى جلدنده (ص ٢٤-٢٢) ده آلمان .
(٦) ١٨٢٢ نچى يلى ابراهيم دارالفنون صاويتينه اوزينگك استودينت لرغه اوقوياچق ليكسيه لرى حقتده مختصر بر يازو (كانسيكت) عرض ايت . آننگك بوكانسىكنى دارالفنون آرخيوا سنده 1822
نومرده صاقلانه . اول مونده عموما кар. № 55 дѣло № 103

تورك و تاتار تللىرى حقتده بيك ههيهت ، ليكن قسقه سوزلر يازغان .
(١) تيمر قتلخ خان حقتده مينم تورك و تاتار تاريخى ديگان اثرمده ص ١٧٨-١٧٢ نى ، يارلغىنى ص ٢٧٩-٢٧٨ نى قاراگور .

و صرفيدر . جلدسز صارى كاغدولوسينگ بهاسى ٤٠ كويكا ، اما آق كاغدولوسينگ ٦٠ كويكا . اونيويرسيتت اسملو مدرسه عظامنگ باصاليدير . ١٨٠٩ نچى سنه . بو كتاب روسيا مملكتنده هم بتون ياوروپاده باصلغان تاتارچه غرامماتيكالردن ايكنچيسيدر . بو كتاب فنى نقطه دن كوبوك مهم اورتنى تونا . اوزندن اياگارى چقغان كيگانوف غرامماتيكاسندن كوب جهت ايله آرتق . مين مونگك فنى جهتن قيمتيني اوزمنگ روس هم تاتار تللرنده چقغان تاتارچه صرف و نحو لره عائد يازغان اثرمده سويله دم . مونگك تلى باصلغانى يوق . ابراهيم بو كتابنى يازغانى اوچون ١٨٠٥ نچى يلى ده ١٥٠ صوم مكافات الدى . بو كتابنگك نسخهسى دارالفنون كتبخانه سنده ٠٨٧٨٦ . ٢٠٣ نومرده بار .
(٢) ٢٠ - ١٨١٩ نچى يللرده بايجيتلنگك ايتووى بوشچه تاتار تلنده حساب ، جغرافيا ، تاريخ دن درس كتابلى ترجمه ايتدى . بو اثرلرنگك باصلوب باصلماغانلرى معلوم توگل .

(٣) ١٨١٩ نچى يلى ده « تاتارلرني نيچك آغارتو » حقتده بيك ههيهت (١) ملاحظه يازغان بو اثرنده اول تاتارلرده غى نادانقنى ، قاراقنى معيشتى سويله گان صوكنده آلارنى آغارتو اوچون مطلقا اونيويرسيتتنگك شرق تللىر شعبة سنده اوق طورغان استودينتلرنگك تاتارلرغه قاتاشولرن هم تاتارچه بلگان كشيلىر آرقاسنده غنه بو مقصودقه يتوب بولاچاغن سويلي . بلهكه بوني برده وقت ترجمه ايتهرمز .

(٤) ١٨١٩ نچى يلى اونيويرسيتتده خرستاماتيا اورتمده استعمال ايتو اوچون بزده « داستان نسل چنگرخان » ، اورتا آزياده « چنغزنامه » اسمى ايله معروف اولغان مشهور تاريخى اثرنى باصدرغان . باشينه روسچه و تاتارچه مقدمه لر يازغان هم آخريته اصلاوار يازغان . كتاب 12 д л . قولده ١٧٠ صحيفه ده باصلغان . مقدمه سى ٨ بيت . اصل كتاب ٩١ بيت ، اصلاوار ٧١ بيت . بو كتاب اوزاق زمان اونيويرسيتتده درس كتابى (руководство) بولوب يوردى (٢) . بو كتابنگك باشينه يازلغان تاتارچه مقدمه سندن بر مقدارن توبانده درج ايتهرمز (٣) .

(1) Н. П. Загоскинъ. Биографической словарь профессоръ Каз. Универ. часть 1 стр. 194.

خلتین ننگ بو اثری اونیویورسیتیت آرخیونده
Любопытное изображение Хальфина къ пѣ освѣщ. татаръ
1819
چیلراولسه نومیری اوشبودر :
кар. 137 дѣло 376

(٢) پینیگین ننگ
Казань въ ея прошломъ и настоящемъ

دیگان اثرنده ص ١٩٣ نى قاراگور .

(٣) خلتین ننگ بو اثری حقتده یته ن . ف . کاتائف ننگ ١٩٠٥ نچى یلى .
Извѣстія общ арх. не. и эт. при К. Ун. н. в. г. 1819
تاتار لیتایسندن قطعه لر اسمی ايله يازغان مقاله سینى قاراگور جلد XXI ص ٣٤٥-٣٠٣ .

الوغ بیت ایله ۸ بیت [дѣло стр. 84-92]. بوکانسپیکت بوکونده آندن قالغان ایك قدرلی اثر سانالورغه تیوش.

(۷) ۱۸۲۳ نجی یل ابراهیم «مسلمانلرده عائله مسئله سینه عائد قانونلر» نی تاتارچهغه ترجمه ایتوب تمام ایتمک. بو اثر دخی یوق. مونگ حتمده رسمی یازو آرخیواده ¹⁸²³ кар. № 47 ده بار.

(۸) ۱۸۲۴ نجی یلده مشهور مؤرخ ابوالغازی نك شجره ترك دیگان اثرینی قاراب شرحلر ایله طبع ایتدردی. بو اثر «۴ قولده یاخشی کاغده ۲۱۰ بیتده اونیورسیتیت مطبعه سینده باصلغان. باشینه پرافیسور فرین لاتینچه مقدمه یازغان. آخرینه ص ۶-۱۸۵ ده ابراهیم اوزینك، کتاب هم آنك تورلی نسخه لری هم فرین هم کتابینی نشر ایتوجی گراف روماتصف لر حتمده ملاحظه سن یازغان. آخرینه، آدیونکط ابراهیم بن اسحق دیب اهضاً ایتمک. ص ۹۳-۱۸۲ ده کتابنك مه سکه و هم اوقا نسخه لر ن تطبیق ایتوب چقغان، ۲۱۰-۱۹۷ صحیفه لرده کتابنك اچنده گی همه اسملرگه الفبا ترتینچه فهرست یازغان. کتابینی یخشی و توزك ایتوب نشر ایتو حتمده ابراهیم خلفین نك زور اجتهادلر ایتمکینی اوزندن اوک آحق کورنوب طوراً. یاورویاده بز نك تاریخمزنی اوگره نوده کوب خدمت ایتمک بو اثرنك یا گدن حیاتی مطلقاً اوشبو ابراهیملر نك تحقیقندن صوگ باشلانا. شجره تركنك اوشبو ابراهیم باصدرغان نسخه سی مینم اوز قولمده ده بار. بو عزیز نسخه نی میگا هدیه ایتدی اوچون شا کردم محمد فتح الله اوغلینه کوب رحمت اوقیمن.

(۹) ابراهیم اوزینك ذکر ایتمگن کانسپیکتده یه پرافیسور یا کوکین نك تاریخن تاتارچهغه ترجمه ایتمکون یازغان. بو اثر حتمده یه هیچ بر طاش طن ایشلمی. ابراهیم نك بولاردن باشقه اثرلری بارلنی یوقلفی میگا معلوم اولمادی.

ابراهیم نك شخصیتی هم قیلغان اشلری، کیرهك سعید واسحاق، کیرهك ابراهیم نك شخصی خارا کتیرلری حتمده مین اوزمنك قولمه توشکان ماتیرياللرده توبلی اثر طابا آلمین. شونده ده ابراهیم نك شخصیتی آتالریبق قدر اوک قاراننی توگل. آنك حتمده کیرهك رسمی کاغدلردن کیرهك باشقه کشیلر هم اوزینك اثرلردن، طشقی صورتی حتمده بولمسه اچکی مضوی حالتی (خارا کتیری) حتمده بعض نرسلر استخراج ایتهرگه ممکن.

تفتیش وقتنده ابراهیم اوزینك علمی خدمتلرنده و یازغان اثرلرنده بزگه یاورویاده غی معنا ایله، بر توبلی و فیکر دائیره سی اورتا درجه ده کیك بر عالم اولوب کورینه. ایندی آنك خصوصی حاللرینه عائد طالبغان ماتیرياللر بزگه آنی دینینه آییننه، خلقینك عادتلرینه نقلی یابشوجی بر قزان تاتاری (اما هیچ میرزا

توگل) ایتوب کورسته لر. آنك ایکی خاتونی اولغان. حتی زاگو-سکین نك روایتچه خلفین نك وفاتی بعدنده آلارنك هر ایکسیده پینسیه صوراعانلر؛ آخر اونیورسیتیت اداره سینك سعی آرقاسنده ایکسیده پینسیه آغانلر (۱). مونگ صوگنده آنك اوز خاتونی حبیه اسکندر قزی ایله، تام مسلمانلق ایسی کیلوب تورغان واقعه لری بولغان. خاتونی بو حتمده اونیورسیتیت صاویتنه شکایت ایتمک. صاویت اشنی موللارغه تابشغان. آرخیواده بو حتمده بولغان اشلر ¹⁸¹⁴ R. I. X. 4 نومرده صاقلانا. هم بولاردن باشقه یه بعض حاللرن ملاحظه ایتکانتك صوگنده ابراهیم بز نك کوز آدمزغه غایت ساده هم اوزینك دینی ملی آیینلری حتمده هیچ مکدن تارتیمی طورغان نقلی بر قزان تاتاری اولوب اوطورا.

علمی جهتنن خلفین عملی بر عالم اولو اوستینه هر نرسه نی نظری تیاریتچسکی جهندنده یخشی بلگان (شول ۱۹ نجی عصر باشنده غی معنا ایله) بر عالم بولغان. اول عربچه. فارسچه نی یخشی بلگان، تورک تلینك تورلی لهجه لری ایله یخشی طانش بولغان. بزگه آنك علمی ادراکی، فکر دائیره سی حتمده یوغاریده ذکر ایتمگن کانسپیکت لری شهادت بیر. اول آنده تورک تللری، عثمانلی، چقایی، و تاتار شیوملرینه فنی، نظری صورتده قاری بلگانتك صوگنده، آلاغه فلسفی صورتده قاراغان. بو تللرنك صافلفی فقط عوام تلمده قالغاننی، ادبی تلمك عربی، فارسی سوزلری ایله چوارلانوب بتکاندگن، شونك اوچونده تورک تللرن اوگرانگنده سویلاشو (разговоръ) تلمده هم بر مقدار عربچه فارسچه تللرنده بلو کیرهك ایکانون سویلی. تورک تاتار تللرنده گی آرخیازیم نی اطرافلی ملاحظه ایته. ابراهیم اوزینك یازولرنده تام خلقچه یازمی. بلکه موللار اسلوبچه یات سوزلر کوب قاتشدروب. استانبول تورکچه لری صورتده راق یازا. ایلمینسکی ابراهیم نك اوشبو ایشنه آلدانوب اوزینك - Вступительное чтение въ курсъ турецко-татарскаго языка دیگان اثرنده ص (۲) ۱۵ ده خلفینلر تاتار تلینه موللار کوزی ایله قاریلر اییدی دی. اگر ابراهیم نك مذکور کانسپیکتی ایلمینسکی گه معلوم اولسه اییدی. اول آندی سوزنی ایتمه س اییدی. ابراهیم هر نیقدر تورک ماتینك یازو تلی خلق تلمدن یراق کیتکانون آکلانغان بولسه ده اوز باشینه بر یول یرطاسی کیلمگان، بلکه خلقده ادبی

(۱) زاگوسکین ص ۱۹۴.

(۲) بو کتاب قزان دارالفنوننی نك Ученыя записки اسمنده گی مجموعه سینك ۱۸۶۱ نجی یلفی ۳ نجی جلدنده نشر ایتمگان. هم آیرم صورتده چقغان. اول ایلمینسکی نك دارالفنونده تورک تللری هم ادبیاتی حتمده سویلمگان لیکسیه - درس لرندن عبارتدر.

كېي ؛ آقتوبه نې دە تاشتوب ، پاراخود يوررلك ايتە . يلغه يارلىرى طولغاچ تيره ياقغه جايوله باشلى . بتون بولوتى (زائيشنى) صو باصا . آقتوبه نك صول طرفنده يش چاقروملر يراقده «سراى» شھرى خانلىرى ضبط ايتكان ناولر ايله وولغە نك اوڭ طرفنده تزلگان بيوك ناولر آراسى ، ايكي آى قدر ياب ياققى ديككز كى ۳۰ چاقروم كيكلككده توتاش صو بولوب قالا . كوز آلدندە يالتراب طورغان صو ايله بعض قالقو ييرلر هم اورمان آغاچلىرى ايله تال چيق باشلر يغه صودن قالقوب شاعرانه بر منظرده بولا .

آپرېل ۱۵ ياخود ۲۰ لرنده صو طولوب پاراخود يوررلك تيردن بولسه شول كوندوك «ساريتسين» دن « آقتوبىنسكى اوبشستوا» نك پاراخودى كيوب صول طرف تاو بويىندە غى اولرغە طوققى طوققى ، تاتار خانلىرى نك بقيه سى بولغان ، «تسارېو» شھرىنە يتوب ، صو يولى آچيلا . طبيعتدن استفادە ايتە بلكان آدملر خصراً «تسارېو» ، پريشيب دە گى روسلر اوشبو وقتدن ياخشى فايدهلر كورە باشليلىر . بارزائرايە مال ، نيفظ ، كومر ، صال و باشقە حاجت نرسلر كرتەلر ، باقچە وبوستانلر ايچون بواز ، ياصاب صو طوتوب قالالار .

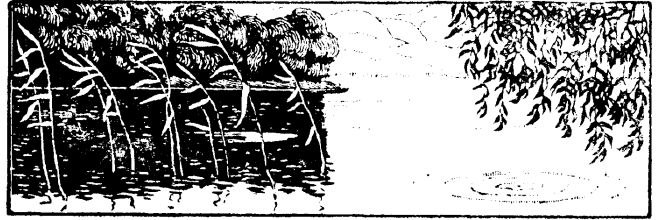
ايول چيسلاسنده بو صو كيموب اولگى حالده قالا . بو زمان «زائيش» دە صو آستندن چغا ، يام يشيل اولەنلر ايله اوبصو ييرلرنك جيولوب قالغان صووى تيره قامشلىر ، آشغوب آشغوب اوسە باشليلىر ، قامش آرالرنده قر اوردكلىرى و آلارنك دشمنى بولغان يابالقلر آرى ييرى تورلى تاوشلر ايله آقرشوب اوچا باشليلىر . كوللردە بولنوب قامش تورلى نوعدن بالقلر ، اول ييرلرنى ، صو آستندن كيوب دناغە چققان جنت روشنە كرتەلر .

ييرلى خلق بو «زائيش» نى مقدمە ديكگر بولغان ديب دعوا ايتە وبو فرضلر ييرلرنك توزلى بولديغى كورساتوب اثبات ايتەرگە طريشارلر . واقعا بو ييرلردە صولر ، پچانلر بارده توزلى و آچيدر . تاو بويلرنده قازلان قويلر نك صولرى تملى بولسەدە توبەن طرفلردە ييك ياخشى توگل . اوشانداق تاودە غى اولەنلر حيوان ايچون ياخشى بولديغى حالده زائيش پچانى قاتيراق هم آچيراق بولا . تاوايتە گندن صالغان الوغ يولده قورى هوادە يول اوستيني قار كېي آب آق توز قابليدر .

ولاديمر شھرىنە ياقين يردە «باسقونچاق» كولندن ميليونلر بود ايله توز چخاريلوب روسيە نك هر طرفينە ييارلديكى هر كمنك معلوميدر . مونە ايندى ، بو كېي توزلى يرنى هر يل تاتلى صو ايله صولاب ، برنك قوۋە انباتيە سيني يا كارتقى ايچون الوغ وولغە نھرى ياردەم ايتەدر .

خلاصه : آفريقاى شماليدە «نيل» ياغەسى قوملق ييرلرگە

صانالغان تل ايله يازا يرگان . تاكە ايلمينسكى لردن كوب ايلك بولمغان زماندە روسلر اوزلرى موندى آورو ايله مبتلا ايديلر . ايندى بزرگە بو اورندە خلفين نك بو علمى خدمتلردە نيندى اصل (ايديا) غە قاراب بارغانى . آزارق آنك خدمتلر نك بسىخالوغياسى حفضدە بر ايكي سوز ايتورگە كيرەك بولا .
آخرى بار . احمد زكى وليدى .

آقتوبه يولرى

I

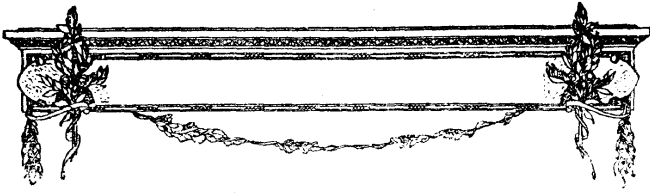
وولغە ايدلى بويىندە غى «ساريتسين» اسمندە ، كوپرنا قدر زور بر اويازد شھرىنى كم بلمەس؛ مونە شول «ساريتسين» دن بر آز جنوبكە توشكچ وولغە ، شرق جنوبى گە بورولوب «آسترخان» غە يونالور . «ساريتسين» دن اون چاقريم يوغاريدە ، وولغە دن كچيرەك بر تارماق شرق گەرەك آيرلوب آغا . بو تارماق كچگنە گنە ايدل بولوب يئە جنوب شرقى گە قاراب الوغ وولغە برلە بر وضعيتدە ، «ولادير» شھرىنە چە باروب وولغە غە قوشولا ، ولاديردن دخى بر كچيرەك تارماق كروب «آسترخان» ولايتى «كراسنى بار» شھرىندن توبانده بحر خزر كە قوبادر .

الوغ وولغە ايله ، آندن آيرلوب آغا طورغان كچوك وولغە نك آراسندە دخى برندن برينە آغا طورغان بر نيقدر يلغەلر بولوب ايكي يلغە آراسى عادتاً چلترنوب بئكان .

مونە شول كچوك وولغە نى ييرلى خلق «آقتوبه» ديب آتيلر . «آقتوبه» ايله وولغە نك آراسندە غى بولونلق ۲۰ - ۳۰ چاقروم مقدارندە پچانلك واورمانلق بولوب ، ييك كوب كوللردە بار . مونى «زائيش» ديب آتيلر .

زائيشدە طبيعت نك حاصل ايتديكى ايەن ، اوساق ، تال آغاچلىرى ايله ، ساژين ياروملق غايت قاتى واوتكن قامش . بو يير خلقى ايچون برنجى معيشت اسبابى صانالا .

بونلردن باشقە ، زائيشدە اوسكان پچان ، آقتوبادە و كوللردە بولغان حسابسز ايرى بالقلر نك هر تورلىسى بولووى بو ييرنك بركاتينى دخى دە آرتدرا . سنە نك آپرېل چيسلاسنده روسيە نك شمالى ولايتلرندن آروب آقان قار صووى وولغە ايدلى تاشيتقان

«قازاقچه سوز جازوچيلار دقتنه»، سوز جازوچيغه (*)

بول كونده گي اداملاردك سويله ستهن تلده رنك تويي مونارلانغان ساغمداي آلسقا بارب جوغلادی. قانچا قالداب قارا- ساقده كوزمز اوغان جيتبه يدي. قاي تلدگده بولسا قايدان چغب قالاي عمر چيكله ن هيج كم آتق بلמידی. تلدك عمری اوزاق. اونك جاسی جلداب ايمس، يوز جلداب ايمس، مك جلداب سانالادی. سوندای اوزن عمرنك اچنده تورلی نرسه لار سبب بولب اوزگه رمله گن تل جوق: يا آزب اوزگه رمله گن يا آسب اوزگه رمله گن. ایل بوتاقدا ب اوسكەن ساين، تلده بوتاقداغان. بزدك تورك تلی اولد بر تل بولب، سونان سوك ایل بوتاقدا ب اوسكەنده، تلده بوتاقداغان. توپری بر بولساده ءتوسی باسقالب تورك تلنك آراسنا تاراو- تاراو جك توسكەن. سوندقدان بول كونده نيجه بوتاق تورك توقنان ایل بولسا، سونچا تاراو تلنده باسقالمق بار. تلدك باسقالبونسا سبب بولغان- هر تورلی بوتەن جور تدارمين سبايلاس بولب آراسقاندق. تورك دك بالالاری ءاوسب. الدی- الدينا تاراب هر تورلی خلق بين سبايلاس بولغان. آراسقان تورلی جور تدارك تورلی تلەن تورك تلەن جات سوزدهر جات دبسدار كرسب، تل آراسنك برتە- برتە جگي اولغاغان. مقصود سول جكدی بتهب جوغالتو بولسا، اوغان توزودی قيسق ديب، دورسدى خطا ديب قكگر جول مين كيلمەى، توورا جول- مين كيلو كيرەك. چونكه دورس بين خطانى، قيسق بين توزودی، آيروغا جاراتقان كوكره كده كوز بار. خطا قايدا، دورس قايدا- قارالق. دورس املا مينەن خطا املا نى آيروغا مينك اويچه بولای قاراو كيرەك چغار دین: تل طبيعتنه قارای املا نى اگنايلاومه؟ جوق املا تورنه قارای تلدى اگنايلاومه؟ مين اويلاين املا جازو اوچون چغارغان نرسه، جازو تل اوچون چغارغان نرسه. اولای بولسا تلدى بوزب املاگه اگنايلاو ايمس، املا نى تلگه اگنايلاو كيرەك. تلدك طبيعتنه قارامای زورلاب املاگه تاكب بايلاساق، قتاى قاتندارنك آيانچي بولب چغادى. تورك تلنك بارنه عمومي املا بولو كيرەك ديسەك، توركدك قاي بالاسنده آزابغان توتق تل، توزو املا بولسا، سونى آارعا كيرەك. اصل تل، توزو

(*) تانارچه بله گە ندىكەن قازاقچه جازدم. تانار اوقوچيلارندان اول كيمچلگه كيجو اوتتەن. ا. ب.

حيات بىرگان كې بىزنىڭ بولغەدە آقتوبە بويىندە غى اھالىگە حيات بىرە و آنك اوستينە، صودن انتشار ايتكان طيبي صالقونلق، جاينك اسسيلگنى تعديل ايتە.

بو «زايشى» نك قالقوراق اورنلرندە اوچەر بيشەر عدد بىرگە اوتورغان خاخول يورتلرى دە بىك يش اوچرى. بولر موندە تىرك اصراب، يىچان چابوب، ياشدچەلر اوسدروب كون كورەلر.

II

مسلمان اوللرى

«آقتوبىنسكى اوبىشتوا نك، كچرەك پاراخودلرى، آقتوبە بويىندە غى اوللرغە بارر ايچون، هر كون توشدن صوك حركت ايتەلر. اون چاقروم قدر وولغە ايله كيلگاج آقتوبە يرمانيه شرقغە تابا بورولوب كىرەلر. اگردە بو وقت بىز پاراخوددە بولسەق پاراخودمز ايك اول «بىز رودنوى». صوگرە «سیردونوى» و «زاپلاونى» نام روس قريه لرينە. ايك آخردە «پريشيب» اسمندە بىك الوغ روس قريه سنده طوقتار. «پريشيب» كە اوچ چاقروم يتاس بورون صول طرفدە بيوك بيوك تال آغاچلرى آراسندە غايت خوش منظرەلى بر مسلمان قريه سى كورنوب قالا. آندە تورلى بويولى اويلر، تيمر و تاقنام قالمش اوى باشلر نك آرالرندە برى يىدى، و برى دورت و برى بر منارەلى توگەرەك باشلى كچيرەك فقط ظريف بر طرزدە ياسالغان مسجدرل كورنور. مونه شول اول «بختيار» آنال. «پريشيب» دن آرى دخى باشقە كچيرەك پاراخود بوروب، «پريشيب» دن صوك مشهور تاريخى «سراى» شەرىنك نىگزىنە اوطورغان «ساريف» شەرىنە طوقتى. صوكوب سەلردە «كاپوستين» اسملى خاخول اولەچە يورى. اما آندن صوك صو صاى بولغانلقدن آرتق بارميدر. ساريف شەرىندە بر محله مسلمان بولوب پىنزە طرفندن كيلگان ميشارلردر. مقدمە بو خلق فقيرلر ايدى. صوكغى سەلردە «پلاتاتسيه» كسبنە ياشدقلرندن حاللرى ياخشىلانغان.

«پريشيب» ايله «ساريف» آراسندە ايكي محلهلى «مالايفكى» ياخود «مالاى» اسمندە بر مسلمان قريه سى دە بار. آقتوبە بويىندە اوشبو اوچ قريه دن باشقە مسلمان قريه سى يوق.

(آخرى بار).

غارفجان وليدى.

چققان اوچقداردی «مال دیگه تهن چققان اوچقدارمین بردهی استاو کیرهك دیسهك. تل طبیعته دورس کیلهمه؟ سوندایاق «بالا»، «آنا»، «آتا» هم «مال»، «نان»، «آت» دیگن سوزده ردك بارینهده «لار» بردهی بولو کیرهك دیگن دورس ایمهس. قازاقده جازو-سزو بولمغان سوک، جالغزاق طبیعتدك زاقونینا ایرگن؛ سوندقدان تلی آزابغان. اوزگهلهر طبیعتدی زورلاب، املاگه تاکب، تلین آزدردغان. مثلا: «مالدار» دیب ایتب کورکتر، «ماللر» دیب ایتب کورکتر. «مالدار» دیگهنده تاده کورس جوق، جیب جیکل آغب اوته چغادی. «ماللر» دیگهنده: - تیرهتهگه اورالغان چبیرتیق دای تلمزدی قایتب آلومز قیین. بول اورنسز جیرده تورغان «ل» نك آیتوغا کیمچلگی. ایستوگه کیمچلگی تاغی بار. «مالدار» دیگهنده تلمز تا کداغیا ترهلهی. تیبب کنه اوتدی؛ «ماللر» دیگهنده تلمز تا کداغیا ترهلب، آوزمزدك قووسن بتهب تاستایدی. قاماوداغی دبس یین آچقداغی دبس ایبکوی بردهی بولمایدی. آچقداغی دبس آچق، کورکهم چغادی. قاماوداغی دبس آجارسز چغادی.

دورسدقما سالب، توورا کوزیین قاراغانده: تل تووراسنده کویتهرلک اس قازاقده ایمهس، باشقا تورک بالالارنده. آچق دبسداردی کومهسکی دبسدارغا، کورکهم دبسداردی آجارسز دبسدارغا آلماسترب، تامدك سیقن بوزب، سنن کیترگن باشقا تورکدهر. داوستی دبسداردك - آچق یا کومهسکی بولمائی - آوزدك آز یا کوب آچلوینان بولادی. آوز کوب آچلغانده چققان دبس آچق بولادی آوز تارلغانده چققان دبس توپوق داق بولادی. آوز ایرکن آچلغانده چققان دبس «آ» (a)، اول بارچه دبسدان آچق؛ سونان سوک آوزدك تارلوینا قارای ایکنچی درجهداغی دبسدار چغادی: جای تارلسا «ی» (e) دوکگهله کدهنب تارلسا «و» (o) اونان آری تارلغانده - اوچچی درجهداغی دبسدار چغادی: جای تارلسا «ی» (u) دوکگهله کدهنب تارلسا «و» (y) دبسدك آچقدغی قای درجهده بولسا، کورکه مدگی ده سول درجهده بولادی. سوندقدان ۱ نجی درجهداغی یا ۲ نجی درجهداغی دبسداردی، اوچچی درجهداغی دبسدارغه آلماسترساق. سوزدگده کورکی سول درجه توبهن توسدی. سوزدك کورکی تومه ندهسه، نلدكده کورکی تومه ندهیدی. جوغارغی درجهداغی دبسدی تومهن درجه داغی دبسدارغه آلماسترب تلدی آزدردغان کیمچلک، تاتار تنده کوب. مثلا: «آ» (a) دبسن. «ی» (e) دبسن «ی» (u) گه آلماسترغان؛ «و» (o) دبسن «و» (y) گه آلماسترغان اورندار کوب. «آ» (a) نی «ی» گه آلماسترغان جیرهلهی: «آلمای» (алмай) دیگین سوزدی. «آلمی» (алмий)

املا قازاقده بولارغا تیستی. نیگه دیسهك: آتا کسبن تاستامای استهب کیله جاتقان قازاق. باشقا جورثقا آراسبای اوز آلدنا اوکچه اوچقاو جورگن قازاق. جات جازودك اگناشنا قاراب. باشقا لاردای تلین بوزوغا، آراسنا جازو جایلمامغان تورک بالاسی قازاق. سرتدان برهن - ساران جات سوزدهر کیسه اونی جاجب جیمرب اوز تلیك قالیسه توسرب آغان قازاق. جات جورثدك چالغی تیمهسه، جازو چالغی تیمهسه، کسبی، عرفی اوزگهلمهسه، جالغز تلی اوزگهردلی دیب آیتوغا تبتی جول جوق. قازاقدك تلی اوزگهردگن تل دیب آیتوغا جول جوق بولسا، املاسنده قیسق دیب آیتوغا جول جوق: قازاقده تلیك طبیعتته خلاف کیله تن املا جوق. ایلدل ددن بلسداب ارتشککچین، اورالدان بلسداب آوغانه. چین قازاقده تله بر، املاده بر، قویچی، توياچی، یهچی املاسی دیگن قازاقده جوق نرسه. توقسانداغی چانك، توغزداغی بالاسنك. بارنك املاسی بره و آق؛ اول املاسی دورسبه قیسقه قارالی.

ایك اولی - بزدك قیسق کورنه تن املامز «لر» اورینه «دار» «تار» «لار» (جکچکه سوزدهرده «دهر» «تەر» «لەر») دیب جازغانمز. «اوچ تورن جازغانچه «لار» دیب - براق تورن جازسه بولمایما؛ دیگن. بول دورس بولار ایدی، ایگهده سوزدك بارنك آياغی داوستی دبس یین یا جارتی داوستی دبس یین بته بیرسه. سوزدك آياغی داوسسز دبس یین ده بته تن جیری بولادی هم سوندای جیرده قازاقده «لار» اورینا «دار» (یا «تار») جازلادی. داوسسز دبسدان سوکده «لار» جازساق بولمایما دیگن سوز: مثلا، قارایمن»، «سویله یمن» دیب جازغان سوک «بارایمن»، «بیره یمن» دیب جازساق بولمایما دیگن سقلمدی، یا بولماسا «مالدای»، «مالدا» دیب جازغان سوک - «مالندای»، «مالندا» دیب جازبای - «مالی دای» «مالی داء» دیب جازساق بولمایما؛ دیگن سقلمدی. سوندایاق «بالالار»، «آنالار»، «آتالار» دیگن سوزدهر «لار» مین جازلادی دیب «ماللار»، «نانلار»، «آتلار» دیب جازو کیرهك دیگن سوز «بارایمن»، «بیره یمن» «مالی دای»، «مالی ده». دیب جازو کیرهك دیگن مین بردهی. سوزدك اوچغی برنده داوستی دبسقا ترکهلهدی، برنده داوسسز دبسقا ترکهلهدی. داوستی، داوسسز دبسدك آوانینا قارای - سوزدك اوچغی ده اوزگهردلی. قازاق بول ایکی اورنده آیرادی. تل طبیعتته قاراغانده قازاقدك سولای استهوی دورس. «مال» - «مال دای» دیگهنده «ز» جوق؛ مالی - «مالی ندای» دیگهنده «ز» نیگه قوسلیدی؛ آرینه، «مالی» دیگن سوزدك آياغی داوستی دبس بولغانقدان قوسلب تور. «مالی» دیگهنده

دیب ؛ «ی» (ә) نی «ی» (и) گہ آلماسترغان جیرلہری: «کیت» نی (кет) - «کیت» (кит) ، «ایت» (әт) «ایت» (ит) دیب «و» (о) نی «غہ» آلماسترغان اورنداری: «قول» (кол) نی «قول» (кул) ؛ «اوت» (от) «اوت» (ут) دیب .

بولایچہ تلدی بوزوغہ سبب بولغان نرسہ جازو. عرب الفباسندہ غی حرفلار تورک تلندہ گی کبی دسدارغہ توورا کیلمہ گن . اول دسداردی جازوغہ باسقا دسداردک حرفلاری جومسالغان . مثلاً: تورک تلندہ «و» (о) دبسی بار، عرب الفبا سندہ اوغان حرف جوق ؛ تورک تلندہ «ی» (ә) دبسی بار، اوغان توورا کیلہ تن عربدہ حرف جوق . سوندقدان: (о) دبسن (у) مین جازغان . (ә) دبسن «ی» (и) مین جازغان . بول دسدار آیتونچہ اوقلمای . جازلونچہ اوقلمای . «آ» (а) دبسی «ی» (и) دبسن آلماسونہ سبب بولغان نرسہ: تورک سوزدہ رندہ عرب املاسی مین جازامز دیگن ، مثلاً: قارامای - قارامی (قارامی) .

راسدققا جوگنسہک تورکدک تونق تلی ، توزو املاسی قازاقده . دورس ایمہس دیگن: «دک» ، «دی» لاردی ہم دورس دیگن: «نک» ، «نی» لاردی آلب قارالق . مین آیتامن «نک» ، «نی» دورس ایمہس «دک» ، «دی» دورس دیب . نیگہ دیسہک: تل طبیعتہ قاراغاندہ «ن» کیلمہرگہ کیرہک داوستی دسداردن سوک ، قازاقده سولای «نک» ، «نی» داوستی دسداردان سوک کیلمہدی . آیغی داوستی دبس بین بہ تن ہم آیغی داوسسز یا جارتی داوستی دبس بین بہ تن سوزدہ ردی آلب قاراساق سولای ایگہندگی کورنپ تور . مثلاً:

مال	—	جارتی
مان دک	—	جارتی نک
مال دی	—	جارتی نی

داوستی دسداردان داوسسز دسدار کوب . قاعدہ آژنا قاراب ایمہس ، کوبنہ قاراب جاسالارغہ کیرہک . قازاقچہ داوسسز دسدار سوک بارندادہ «د» کرب تور؛ داوستی دسدار سوک ایگی اق چیردہ «ن» کرب تور، اوچ اورندہ «د» کرب تور . قاعدانی آژدان چغارمای ، کوبدہن چغاراتن بولساق: داوستی دسدار داوسسز دسدار کوب؛ «ن» کیلمہ تن اورندان «د» کیلمہ تن اورن کوب . فالایچہ قازاق تلندہ گی «دک» ، «دی» دورس ایمہس ، «نک» ، «نی» دورس دیب آیتارمز .

اونان آری: «نان» دورس ایمہس ، «ندان» دورس دیگن . اودہ داوی سوز . طبیعتہ سالغاندہ ایگہویدہ دورس ، جولغا سالغاندہ ایگہویدہ دورس ایمہس - مثلاً:

جول بونچہ بولارغا کیرہک
 طبیعت قالاونچہ
 —
 آناسی غہ — آناسی نہ
 —
 آتی غہ — آتی نہ
 —
 قوی غہ — قوی نہ
 سوندایاق قازاقدک «نان» ایتب آتوی طبیعت قالاونچہ -
 جول بونچہ :

آناسی — آناسی ندان
 آتی — آتی ندان
 قوی — قوی ندان
 قازاقدک طبیعتی تارتونچہ :

آناسی — آناسی نان
 آتی — آتی نان
 قوی — قوی نان
 دیب آیتلادی .

طبیعتہ قارامای جولغا توسرو کیرہک بولسہ: «آناسی نہ» دیمہی «آناسی غہ» دیب جازو کیرہک ؛ «آناسی نان» دیب جازغان «آناسی ندان» دیب جازو کیرہک . «آناسی غہ» دیب جازغان تاتارلاردی کورمہ گن سوک بزدہ «آناسی نان» دیب جازب جورمز . بولاردان باسقا قیسق کورنہ تن: «ما» ، «م» اورینہ «با» ، «ب» جازغانغز ؛ «ش» اورینہ «س» جازغانغز . بولاردی قازاق آیتادی ؛ سولای آیتلاتن بولغان سوک سولای ہم دیز . عثمانی لار «بن» دیدی بز «مین» دیز ؛ عثمانی لار «وار» دیدی بز «بار» دیز ؛ عثمانی لار «داغ» دیدی بز «تاو» دیز . اوسی سوزدہ ردک قایسیسی دورس ؛ عثمانی لارغہ سیندہ ردک بن ، — وار — داغ — دیگہ نندردک دورس ایمہس — مین — بار — تاو — دیب جازو کیرہک دیگنغز جونہ ؛ سول سقلدی — با — به — دورس ایمہس ، — ما — مه — دورس دیب آیتودک جونہ جوق . سولای — ما — مه — یا که — ش — جازسادہ توسنہر ؛ اول براق قازاقچہ بولماس . تاتارلار نیگہ : — آناسی غہ — آناسی دان — آناسی دای — دیب جازبای: — آناسی نہ — آناسی ندان — آناسی ندای — دیب جازادی ؛ — آناسی غہ — آناسی دان — ، — آناسی دای — دیب جازسا توسنہس به ؛ آریئہ توسنہدی ، براق اولای جازبایدی . اولای جازسہ تاتارچہ بولمایدی . قازاقده سولای: — نک — نی — ندان — لار — لق — لی — اورنسز جیرلہردہ کیسہ ، اول سوز قازاقچہ بولمایدی ؛ چونکہ تلدک اوزی طبیعتی تارتونچہ هر قایسی سن اوز اورینہ قویغان . تلدک اوزنک قویغان اورینان باسقا اورنغہ قویساق ، اوندہ اول قویغانغز اول تلچہ بولمایدی . اول تلچہ بولمغان سوک ، اونک

حخلق غالبی، یوقسه کوچ و قوتمی ؟

[باشی ۳ نچی عددده]

XIX

مینم باشمی قا کهرتقان نرسه حخلق برله حقسزلق مسئلهسی ایدی . ایندی توزه آلمی «شورا» ده یازله حق جوابلرنی کوتوب قالدیم . مینم اوز تجربه م برله حاصل ایتکان نرسه م : دنیاده حخلق یوق . دنیاده آدم بالاسی حخلق برله یاشی آلمی . مینم نچکه کوکلمنی جراحته لگان نرسه دنیاده یاشا گن آدم بالالرنده چتوب آلورلق ده حخلق بولماوی والسلام . کشینگ طبیعتده غالب یاقعه میل ایتو دیگان نرسه بار . خلق حقسزلق یاغنه میل ایته . بس حقسزلق غالب . عائشه آبارووا .

XX

کوچ هر زمان حقائق غه غالب بولوب کیدگان ؛ بو کونده ده غالبک همیشه قوت و کوچ طرفنده در . انسانیت ، حریت و عدالت دوری دیوب آتالغان اوشبو یکره مچی عصرده کوچنگ حخلق غه غالب کیلوی آحق روشده میدانغه چیتدی .

۳۵۰ یلر عثمانلی ملکی بولوب طورشان «طراباس» قطعه سی بو کونده کوچلیکلرینه نایانغان ایتالیا نلرملکینه کیچوی . آتی یوز ییللردن بیرو «روم ایلی» قطعه سنده حکومت سورگان و شول ییرلرنده سلامت یاشارگه حقلری بولغان تورکر بو کونده کوچلورن طرفندن شول ییرلرنده یاشارگه مستحق تو گللاکگه محکوم ایدلورنی . حقلنگ کوچ آستنده ایزلوی بولمی . نی بولسون ؛ حاضرگی دنیاده حخلق تو گل ، بلکه قوت و کوچ غالب .

امام محمد حافظ مهدیف . بوغروسلان او یازی . علی . قریه سی .

XXI

غلبه ، حخلق باه کوچنگ بهرلشوندن طوغان تیجه تو گل ، بلکه کیرهک مادیا نده و کیرهک معنویانده بولسون کوچ باه کوچزلک (ضعف نك بهرلشوندن طوغان تیجه . کوچنگ غلبه سی «حق» کوچزلکنک مغلوبیتی «حق» . بو ، طبیعی نرسه لرنگ نوعلری جزعلری آراسنده هر وقت کوز آلمزده بولوب طوراً ، دین هم طبیعت موجبچه یوررگه توصیه ایته . مثلاً نبوتنگ اولگی یلارنده پیغمبرمنگه و صحابه کرامغه مشرکر نیقدرکنه ظلم ایتسه لرده الله عز وجل هر وقت صبر ، اعراض ایله امر ایته توردی . چونکه مادی کوچ مشرکر یاغنده ، بناء علیه غلبه مسئله سنده حخلق آلا ر

تویی . اول تلدی بوزو - اوز گهرتو بولادی . قازاق تلن اوز گهرت ، تاتار تلنه قوسو بولسا ، اونده سولای دیب آجب آیتارغه کیرهک . املاسن خطا دیسهک تاستاب بزگه کیلهر دیگن اوی - خطا : اول جاقسی مین جامانندی ، قیسق بین توزودی آیرارلق قازاقده کوز جوق دیگن بولادی . ایگهرده غسپرینسکی دك سوزن ترله مز دیسهک ، اولوغ اس اوچون اوساق نامسدی قویب تورکدك تونق تلن ، توزو املاسن آلو کیرهک . سول ایگه ویده قازاقدان تابلادی . آزاباغان اصل تلدهن املا چغاروب ، سوغان قاراب باسقا املا نهردی توزه تو کیرهک .

آقتنده آیتاتم : بول کونده جازلب جاتقان کتابلارده ، گازه تالارده ، جورنالدارده قازاق تلنده بولسن ، تاتار تلنده بولسن آقتالغان قاعدلی املا جوق . قاعدا جوق بولغان سوک قیسق ، توزو املا دیب آیتوغاده جول جوق . توتتب جورگن املا مز صاف توزه گن سالداتاردای بولغانچه موندای سوزدی قوزغاو توزه لومزگه سبب بولادی . سوندقدان بول سوزدی قوزغاغان حسن علی افندی گه آغس آیتامن .

« قرق مثال » ، « ماسا » توراسندا آیتاتم : اولار خلق اوچون چغارلغان نرسه . خلق آیتو وینچه جازلغان . اوز تلمزدهن چغارب املا توزه گه نچه خلقدك آیتو آوانینان چتبا ییز . باسقالارده دایار املا بارغوی ، سسونی آلیق دیب قیسق املا مینهن تلمزدی قیساتبا ییز . تلدك آوانینا قارامای حرفدك ، املانك آوانینا بوروب تلدك کورکن بوزغان ، ادبی تل مین جازامز دیب جات تل مین جازب ، اوز تلنهن آیرلغان باسقا تورکده ردك ازنه توسب ، تلمزدی آذرغاغزدی معقول کورمه ییز . « وقت » بین « شورا » نی ارقوغانده قولمزغه لغت کتابن آلب اوترب اوقیمز . اویلا مین عربچه اوقیماغانداردك باریده سولای اوقیتن چغار دیب . - وقت - یا - شوراده - باستان آیاغنا چین عربچه سوز آزابا ؛ سولاردی لغت دان ازدهب اوترب اوقوغانده ، باسدان آیاق اوقب چغوغه قانچا وقت کیرهک . ایگهرده ناغز تورکی تلی مین یازلسه ، عربچه اوقیماغان آدامدارغاده لغتسز اوقوغه بولار ایدی ؛ اوقیمانده وقتی ده کوب کیتبس ایدی .

بزدك قازاقدك آسی جاگه باستاب کیلیدی . نه بولاری یلگیسز . قازاق یاقورب جوق بولار ، یا اوزتلی مینده اوز گهردهی ترچانک ایتهر . ۲۰ نچی عصرغه چین تورکدك تلن آذرما ی اصل قابنده آلب کیلگن ، تل توراسندانی آبروی مین آغس قازاقته تیستی . آتانك آذرما ی بیرگن ملکن ، قولمزغه آلب بت - چتن چغارساق ، اول اؤنمندی أس بولماس .

« قازاق » غزته سینک باش محری : احمد بایتورسونف .

حخلق دیک: هر شینی تیوشلیسنجه یورتمک وهر فرد اوز حقوقینی اونوقه مق ایله اولسه، علوم متنوعه دن یخبر اولغان ذاتیک حقلقنی دعوی ایتمگی احملقدرد. علمسز معارفسز، دیانت و صداقتسز، اجتهاد و ثباتسز حقلقنک میدانغه قویولووی احتمالدن هم بعیددر. اگر حقاق مذکور ماده لردن ترکب اولنسه قوت هم آنک قولیدر. کوچلی بر آدمنگ طرفداری یوز مک اولسه حقلق اربابینگ طرفداری بتون عالم اولور. حتی دشمانلرینگ ده وجدانلری آنک طرفن یاقلا. علم معارفدن بهره سز اولانلرنگ حقلق دعوی قیلاماقلری شرعاً حکما، عادتا ظلملق دائرهنده اولسه کیرهک. کوچ و قوت فانی، حقلق باقی. شونک ایچون حقلق غالبدر .

فاطمه اختاموا (اجی)

XXV

« حقلق اوست که چیقار» دیگان سوز، عاجز و مظلوملرنی یواتور ایچون گنه آیتولگان بر ماتور سوزدر. یوقسه حقاق غالب توگل، بلکه کوچ، ییگرهکده ظلم ایله قاتشقان کوچ غالب. کوچ گه آرزغه عدالت، شفقت قاتوشسه شول نسبتده آنک غالبلیکی ضعیفله. خلاصه: علمی جهندن سویله نسه حقلق غالب، اما راقع جهندن سویله نسه ظلم و جبر ایله مقید بولغان کوچ غالب. بو طوغوروده مینم قدر باخشی و تجرب به گه مبنی جواب پیروچی بولمازلغندن امینمن. هر بر جوانی اوتغه یاغکردده مینم جولیننی غنه یازکر، شول یتار. عبدالکریم قارماسانی . (اوقا) .

XXVI

بالارمز، بو مسئلهنی ثلله نیچه عصر مقدم تیکشرگانلر، « کوچلینکی زمانه » دیب ییکده درست حل قیلغانلر. بزنگ حقچیلر مزدن تورکیا و ابرانلیلر قان یوتالر، هندستان، افغانستان و تورکستانلیلر خورخورب توتون. افیون یوتالر. مینجان الاسحاق . (جامبیتی)

XXVII

قوت غالب. « حق ننگ اسمی دنیاده بولسه ده جسمی یوق. حاضرده معروف اوچ نورلی عمل کوریررز. آلتون یالیزلی سیاست . (۲) نچارلق . (۳) ژولق و خرسزلق . بو ناملرنگ هر اوچسینه ده قهر اولسون! لکن معروف فرقلری وارددر. خرسز، بر بود اون ایچون یوزاق پارالهدی، الله دوشدی. محکوم اولور. بونک جزاسی معلوم حبسدر. تجار ۵۰ مک بورچن ویرمدی، افلاس اعلانی کوستردی بوگا براوا دیورلر، چونکه تجارلقدر . بیوک بر دولت ضعیف دولت اوستینه هجوم ایدر، اون مکلرچه معصوم جانلرنی قروب قان دریاسی آغزر، مملکتی ویران ایدوب کندینه مان قیلور، بوگا براوا چالوب، معروف پولتیفا، دیرلر. دقیقه ده مک

یاغنده ایدی. چنانکه پیغمبرمز « مدینه » ده مادی کوچکه مالک بولدی، شول وقتدن اعتباراً الله تعالی مدافعه هم تجاوزلرینه مناسب تجاوز ایله امر ایتدی. بونک ایله کوچنگ، کوچسز لککه غلبه سی حق بولووی سنت الله ایدیکنی بلردی .

بو سبقتی « احد » صوغشنده ینه دن یاگارتدی . باشده اورنگ اوگایلغی، روحنگ کوتارنکی بولووی پیغمبرمزنگ عسکر ترتیبده اوستالغی - عدداً آز بولسه لرده - کوچنی صحابه کرام یاغنده قیلدی هم ییکدیبلر. فچانکه اورون باشقاردی بعض صحابه لرنک کوچلی ایکنچی نرسه که یونه لدی، کوچ مشرکلر یاغینه کوچدی. ییگو مسئله سنده ده حقاق آلاز یاغینه کوچدی. اما اعتقادده حقاق شیکسز صحابه لر یاغنده ایدی . لکن دین مسئله - سنده گی حقلق . مشرکلر طرفندن آتولغان طاشنی دفع ایتادی . طاش اوزینک خاصه سینی اجرا قیلدی . ترک - ایتالیا ، تورک - بالقان صوغشدر نده ده اش شولایوق .

معلم : ضیا شرف . (اورسکی)

XXII

« حقلق » توغریلیک دیک ایسه حقلق غالب دیک اولور. حق غالبدر. غالبلیک قوت و کوچ ایجاسی ؟ مثال کوسته رم که صدر اولده اسلام دینی نیچون تارالیدی ؟ ثبات و توغریلیک ایله می تارالیدی، یا کوچ و جبر ایله می ؟ البته توغریلیک و متانت ایله تارالگان بولسه کیرهک .

فخرالدین راجی (سمرقند)

XXIII

دنیاده حقلق می غالب، یوقسه قوت و کوچ می ؟ سوالینه، تأسف که . کوچ غالب . دیورگه مجبورمن . مونی اثباتده . طبیعتنگ جبرله ب هر نرسه نی اوزینه تسخیر قیلدیغنی سویله میم . بلکه هر کم طرفندن تصدیق ایدلورلک واقعه لرنی کیتورهم . مین . عمومی اولغان جهان واقعه سن او یلاسه م حاضرگی توریاگه دورت طرفدن حقسز هجوم قیلور خاطرگه کیله . روسیه ده خصوصی اسلام همیشه قاراسام، ایشانلانوچیلر مزنگ، بر قدر فرصت تابدیلر ایسه قوت ایشگی توینه باروب یالغان دانوسلر ایله آدملرنی حقوقلرندن جبرلاب ایرغان قورقنچ صورتلری کوز آده کیله . شولای بولغاچ حقلق غالب دیه المیم . شول قدر باره مینم جولیم حاضرگی بارشقه قاراب .

آخوند المسعودی

XXIV

حقلقنک منبئی علوم و معارف، اساسی اجتهاد و ثبات، دیانت و صداقت هم غیرت ایدکنده هیچ کمنک انکاری اولماز.

صوگره حقلق یگدی. ۳) خلفای عباسیه وامویهلر عصرنده حقلق یاغنده آرزغه کشی اولدیغی حالده، مقابللر امیر و خلیفه لر اولا طوروب حقلق آنلردن قورقمادی، مغربکه کوچدی وغالب بولدی. ۴) بزم کوب صوغان آشامی طورغان صوفیلر مز، بالارغه روسچه اوگره تهلر دیب غوغا چغاردیلر، صوگره کوبلرینه خدانن توفیق ایرشوب اوز بالارن مملکتتمزنگ دارالعلوملرینه طوریدیلر. امام ایوب حسام الدین عثمانین (قاتای).

XXXI

«حقیقت» دیگان نرسه دنیاده иллюзия (کوزگه کورونبده یوق بولا طورغان کارتینه) دن گنه عبارت بولسه کیرهک. چن حقیقت یوق، تیک هر اش حقیقت اسمنده نگنه اشلنه. هم شولای ایتونی «طورمش»، آلداشوب یاشار ایچون تریبوات ایته. «قوت»، کوزگه کورغنگان نهایتسز کوچ. اول «طبیعت» نی اوزینه خدمت ایتدرگان کیک. دنیاده غی بارلق نرسه که خواجهلق ایته آلا. دنیا یاراتلغاندن بیرلی آدم بالاسن اوزینه قل ایته کیلگان капитал فقیرنی یاغنه کوچسزنی کوچلیگه بلوکسزنی بلوکلی که ییکلدروب کیلگان. شولوق «قوت» در. دنیاده «قوت» حکم سورگانده، «حقیقت» دیگان نرسه آگا بش اییارگه تیوشلی. ابراهیم کارگین. (اورنورغ).

شورا: آخرلرنده امضاری غام توگل، کاغدنک ایسی بیتنهده یازلغان، یازولری طغز و چوالجق، مطبوعات نظامینه یا که مطبوعات ادبلیرینه خلاف روشده بولغان هم ده تعیین قیلغان مدتدن صوگ کیلگان جوابلر کرمی قالدیلر. بونلرنگ جملهسی ۲۰ عدد قدر ایدی. بو طوغورده بز معدورمز.

شعر:

شکایت.

اوتدی عمرم آه اوروب، یه شلر توگوب، گل موگلا نوب،
یالباروب فریاد ایتوب، صزلوب یورهک، باغرم یانوب.
اوتدی یلر، — اوتهدی کوگلمده کی قاینی مینم،
کون صایون آرطوب، ضعیف کوکره کده اول قاینی مینم.
هیچ بر آدم صالمادی، کوردم، قولاق بر آعه،
بر تله کم بولمادی مقبول خدام درگاهنه . . .

حیب .

آدم تلف ایدن بوله میتلره، بیوک مکافاتلر و برلرلر. بونک یوزوندن مظلوم و معصوملرنگ کوزلردن قان آغار، اما بو کورماز. قوتیلر بختیار یاسارلر، رحیم صاحبی بر وجود فقیرلک ایله دونیایه خاقه چیکهر. اسحاق موللین. (سیمفیروبول).

XXVIII

غالبلک حقلق غه لازم بولمیچه، قوت برله کوچده بولورغه تیوشلی. چونکه دنیاده حقلق غالب بولا تورغان بولسه ازلدن ابدکه یالغز برگنه ماتتک دائما غالب بولوب طورووی لازم بولادر. چونکه حقلق برگنه. حالبوکه بو اش یوق، بلکه ملتله همیشه اوزگروب طورالر. بولارنگ اوزگروب طورولری قوت برله کوچنگ آرتو، و کیمووندن کیله در. حقتک مغلوب بولووی حقلغینه کیمچیلک توگلدز. نورالمین ایشایف. (ربطه).

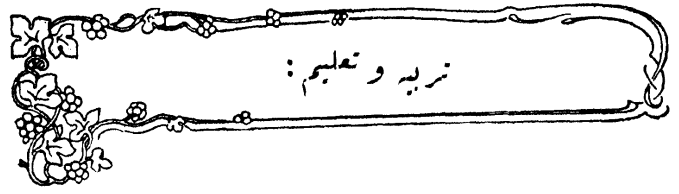
XXIX

«دنیاده حقلق غالبی، یوقسه قوت و کوچمی؟» دیب تردید قیلورلق آیرما برده کورمیم هم یوق دیب بله. زیرا بو عالم. عالم اسباب اولوب عظالت علمی توگل، قوتسز و کوچسز لرننگ حیات میداتدن یوغالولری بر سنت الهیه در. قوت و کوچ حاضرله و چیلر، خدانک سنتینه موافق و حق بر یول ایله یوردیکلرندن غلبه تابلر. بس بو «حق» ننگ غلبه سی بولوب چغادر. لکن شول قدرسی بار: قوت و کوچنی سو استعمال قیلماسقه تیوش. بر کوچ ایهسی ضعیفلرننگ حقیقه تعدی قیلسه، بوندهده حق غلبه تابدی دیهمز، لکن حقیقی سو استعمال قیلغان، حق ایله حقسزاق قیلغان بولا.

دنیانک ال غالب ملتلیرینه قاراساق آنلر غالبیتنگ علمی و عملی سبیلرینه یابشتمان، الله ننگ مخلوقاتده غی سنتلرن بلوب شولر ایله عمل قیلغان ایدیکلری کورنور. آنلر قرآن اهلی بولماسه لرده احکام قرآنه ال یاقین کیلگان ملتلر در. اوشنداق غلبه ننگ سبیلرن تحصیل قیلماغان و سنت الهیه بونمیچه یورمگان، بلکه قرآن حکملرندن یراق کیتکان ملتله سوزده حقلق اهلی بولسه لرده دائما مغلوبلر در. بو شولای بولورغه تیوشلی هم شولای بولاچق. وان تجد لسنه الله تبدیلا . . .

XXX

کوچ باری الک نظرده غالب کی اولسه ده، صوگره حقلق غالب اولاجق. (دلیللر: ۱) اسلام دینی اول ظهورنده نه چاقلی آور حاللر اونکارسه ده، و بحق الله الحق بکلماته مصداقچه صوگره غالب اولدی. ۲) نصاری دنیاسنده حقلق ایله پاپلر کوراشدیلر اما

تربیه و تعلیم:

« بیروت، ده ییری اهلای طرفندن آچلغان خصوصی مکتبلر.

بو شهرده اجنبیلر طرفندن آچلغان مکتبلر. نی قدر کوب بولسه ییری خلقنک اجتهادی برلن وجوده کیتورلگانلری ده شول نسبتده کوبدر. بیروت - نک اوراملرن بر یوروب حققان کشینگ کوزینه آمریقان کلیهسی، جیزویت اونیورسیتی، لائق کلیهسی، اسکوتلاند مکتبی وغیرلر نیچک توشسهلر، الکلیه العثمانیه، مدرسه العلمیه الاسلامیه. مدرسه برهان الترقی. مدرسه الاهلیه، مدرسه لجنة التعلیم الاسلامیه، مدرسه العصریه... لرده شولای توشهدر. عموماً اوقو یورطلری ومؤسسات خیره لرنگ انتظام ومکملیتی آلارنی تاسیس و اداره ایتوجیلرنگ قوه علمیه و مالیه لری نسبتده بولغانغی معلومدر. بناء علیه یارم بدوی بر مملکت کشیسی بولغان بر بیروتلی طرفندن آچلغان بر مکتب، علم و مدنیتک یوغاری باصقچلر نده تورغان بر آمریقالی یا آوروپالی طرفندن آچلغان بر مکتبدن قیاس قبول ایتماستک درجهده توبه ن طور احقدر. لکن بیروتیلرنگ تحسین گه مستحق بولولری مکتبلرنگ مکملگی توکل، بلکه شول مکتبلرنگ بولویدر. اول مکتبلر بر آوروپا مکتبینه نسبتاً یک آرتده بولسه لرده طایاق قوتی برلن شاگرد تربیه ایتوجی قبرستان صاقچیلری اداره سنده بولغان جهنم غونه لرندن فرسخلرجه آلددهدرلر. آلرنگ اچلرینه کروب شاگردلرنگ کون چکرش لرن، معلملرنگ اوقولورن و شاگردلرگه معامه لرن. مکتبک اچنده گی نظاملرن قاراب یورگنده یوک بر قصور و انتظامسزلق و کوب معلملرده بر اقتدارسزلق حس ایلوب، کولکده بر ناراضیلق حسی طوغهده. بوروتنی قابلامی اوتو ممکن بولماسدای صاصی. طار و هواسز بر اورامنه صالحانغی لله نی قدر معصوم جانلرنگ قوه فطریه لرن بر باد ایتوب آلرنی بتون فضائل ذاتیه لرندن محروم قالدروچی تربیه مکتبلری یاتندن اوتکانده یوقاریده ذکر ایتدلگان خصوصی مکتبلرنی آچوجیلرغه رحمت اوقیسی کیله اول مکتبلر تربیه مکتبلرینه نسبتاً اجنبی مکتبلری شیکلی طویلالر.

بیروت شیکلی معارف تعمیم ایتکان بر شهرده ایسکی اصول نکه ایسکیسی بولغان تربیه مکتبلرنگ دوامینه یول قالدروغ، احتمال بو مکتوبنی اوقوجیلردن بعضیلری تعجب ایتدرلر. لکن

مع التأسف بو حقیقتدر. مین اوزمده بر آرزغه قدر اوز کوزلرغه اشاناسم کیامی یوردم. آندی مکتبلر بر اورنده غنه توکل، کوب اورنلرده بار. اوتکان یل برسینه خیرالله حضرت عثمانف جنابلرینی ده آلوب بارمش ایدم. خیرالله حضرت حج سفرنده کورگان باشقه نرسه لرنی احتمال که تیز اوتتور، اول سفرده آلغان باشقه تاثراتلری بلکه جویلوب بتار، لکن اول قاراتغی صاصی و بجراق مکتبک اچینه کروب اوطورغاچده یانینه کیلوب، کومهچ آشی آشی « اقتربت الساعة » سوره سینه قولن تورتوبده « انا اعطینا » دیب اوقی باشلاغان، بیقی کرلی، کوزی ارنلی بالانک رسمی کوب وقتقه قدر حضرتک کوز آلدن کیتاسه کیره ن. بو مکتب بیروتک ایثک بیوک جامعسی بولغان « جامع عمر » یاننده غی مکتب ایدی. مدرسه العصریه لر و اهیلر اجنبی مکتبلرینه رقابت ایتو، یاشلرنی اجنبی فکری برلن زهرلنودن ساقلاو شیکلی نقطه لر دن قارالغانده اهمیتسز بولسه لرده « جامع عمر » یاننده غی شیکلی تربیه مکتبلر آزیتو جهتدن قاراغانده آلرنگ قیمتی تقدیر ایتوب بترگیسزدر. بو ییری خصوصی مکتبلرنگ بو کونده ایثک یوغاری تورغانی « الکلیه العثمانیه » وقوه علمیه اعتباری برلن خیل اساسلیسی واستقبالیده خیل امیدلی بولغانی صوکلغی یلرده غنه آچلغان « دارالعلوم » در. « الکلیه العثمانیه » موندن اون سیگر یل مقدم شیخ عباس ازهری نامنده برسینک تشبیه برلن آچلمش. آچلغان وقتنده ابتدائی گنه بولسه ده ترقی ایته ایته مدرسه حالینه کلمش. اوتکان یل تاغن بر صنف آرتدرلدی و بر آریاکا قنلرده کرتلدی. و آخرده اسمنی ده « مدرسه » دن « کلیه » گه آشدردیلر. مدرسه نک کلیه اسمینه مستحق بولوب بتاوی باشقه نرسه؛ لکن ازهردن حققان بر شیعنک اون سیگر یل آرمی طالعی اشته وی و نهایت مکتبینه « کلیه » اسمن بیررگه جرأت ایتووی شایان تقدیردر. شیخ عباس نک تعلیم و تربیه اصوللری احتمال که بره و گه غونه بولورغه یارارلق توکلدر. لکن آنک ثبات و جرأتی، تشبث و صبری یک کوبلرگه مثال بولورغه یارارلقدرد. « کلیه » اسمن آلاچ بو مکتبنی رسمی طانورن حکومتدن اوتدیلر. لکن حکومت درس لرنی تورکجه اوقونوی شرط قیلدی. مکتب اداره سی آنی قبول ایتادی « کلیه » ده غیر رسمی حالنده قالدی.

بو کونده بو مدرسه نک اوقو مدتی اون یل بولوب ابتدائی، استعدادی. علمی اسملرنده اوچ دائره گه بولدهدر. ابتدائی ایکی، استعدادی دورت بلقدرد. حاضرگه مکتبک اوز بناسی یوق؛ اجاره گه آنغان یورظلرده طویا.

هیئت اداره سی بر آز جهتلرده آمریقایلرغه تقلید ایته. مثلاً هر یل مفصل کاتالوغ باصدروب طاراته، ریاضیات بدیهه که

اقتصاديه موضوعلری بېرلمش ایدی . بولر حقتده يونلی بر نرسه یازار اوچون نی قدرلی نرسه قاراب چغارغه کیره کلگن سویله رگه ده حاجت یوق . الحاصل عربیات تحصیل اوچون مصر خانلری ، حجاز تکیه لری اوریننه « السکلیه العثمانيه » نی اختیار ایتکانلر اول حرکتلرندن اوکونیه چکلر در . مکمل بولماسه ده حکمت و کیمیا اوچون بر تطبیقات خانه بار . اوقو و آشاو اچو بهاسی طوقر آینه ایکی یوز تنکه جاماسیدر .

« دارالعلوم » ننگ مؤسسلی هندستانلی عبدالحیار و عبدالستار خیری افیدیلر ؛ موندنغی آمریقان کلیه سن اکمال ایتوب دیلوما آلاغانک سوکونده بر سنه قلوب بر آز فلردن اختصاص قزانوب چققان کشیلر . « تعارف مسلمین » محررلری بو مکتبتنگ اسمندن استدلال ایتوجی . یاکه مؤسسلیرتنگ آمریقان کلیه سی مازونلری بولوون اعتبارغه آتوبی ، بو مکتبنی آمریقان کلیه سینه رقیب اوله رق آچلغان دیب یازغانلر ایدی . انسانلر استقبال امید ی بران یاشیلر . ذاتا حیاتنگ یارطی اهمیتی ده استقبال امیدنده در . « دارالعلوم » ننگ کیله چکده زور ایاچغن - اگرده بانقلرده میلیونلهب آچه سی یاتقان و بو کونده ده هر طرفدن مکلهب یاردم آغوب طورغان آمریقان کلیه سی آغه بارمی طوقتاب قالسه - بو کونده اوز مصارفن کوچک کوتاروب تورغان وبعض اورنلرده زحمت چیککنان « دارالعلوم » ننگ عالی بر مکتب درجه سینه کیلگانچی ترقی ایتوب کلیه گه رقیب بولاچغن امید ایتو مکندر . لکن حاضرگه بو مکتب گوزل گنه قورلغان مقدر آدملر اداره سنده بر رشدی مکتبدر . مؤسسلی آنی ترقی ایتدرو اوچون مادی و معنوی خدمتلر قزغانیلر . مدیری عبدالحیار افندی اوتکان یل آوروپا و انگلترده سیاحت ایتوب آنده غی مکتب ننگ ترتیبی بران آشنا بولوب کیلگان ایدی . بویلی برادری عبدالستار افندی بران برابر وطنلری هندستانی زیارت ایتوب ، کیلیدیلر .

بو بیرده ذکر ایتلورلک برگنه مکتب قادی که اولده « لجنة التعليم الاسلامیه » در . لکن بو مکتبتنگ شهرتی مکملیتنده توگل . عسکری اویونلرنی اوبره توگه اهمیت بیروننده در . بو مکتبکه دوام اوتکون چککنه گنه بالارنگ بارسسی ده عسکری کیمدن یوریلر . اوزلرینه مخصوص چککنه ملطقلری و اوز آرالرندن آفیسارلری بار . موزیقه و فلاکلری ، صوغش و قتلرنده کیره ک نرسه لرنی طاشو اوچون لازم بولغان اسبابلر ، الحاصل رسمی عسکرده طابلقان هر نرسه بولرده طابلا . بو چککنه گنه بالارنگ عسکر کیمنده اوزلری شیکلی چککنه آفیسارلر اداره سنده موزیقلر بران اورامدن ترتیب بران اوتونری حقیقتا بیک قزق و روحلی طویولا . بو بالار بولای ملطق کوتاروب موزیقه آستنده مارشراویت ایتورگه

کوب اهمیت بیره ، درس و مذاکره و قتلری ، امتحان و علامتلیر ، تعطیل و استراحتلر بارسسی ده آمریکا مکتبلی اصولنده . مکتبتنگ رسمی لسانی عربچه بولوب فلردن کوبسی ده شول تله ده اوقولا . طلبلر فصیح عربچه سویله شورگه مجبورلر . موندن باشقه تورکجه و فرانسوزچه تلمهم مجبوریدر . بو ایکی تله ده بعض فلر اوقولا . آرزو ایتوجیلرگه انگلیزچه بران آلمانچه اوقورغده ده وعده ایتلر . لکن بو کونگه قدرلی بو ایکی تلتی اوقوغان کشی یوق . موزیقه درس لرینه ده اهمیت بیرلر . مخصوص معلمی بار . طلبلردن تشکیل ایتولگان آریکستراسی بار .

اون یل مدتده اوقولغان نرسلر اوشبولردر :

ابتدائیه : قرآن ، فقه ، عربچه ، تورکجه ، فرانسوزچه ، حساب . استعمادایده : عربچه ، تورکجه ، فرانسوزچه ، علوم دینی . حساب ، دروس اشیاء ، جغرافیا ، جبر ، معلومات مدینه ، حفظ صحت و وظائف الاعضاء ، تاریخ عمومی (قرون اولی) . علمی ده : علوم دینی ، تفسیر حدیث ، تاریخ عمومی . جغرافیا (مفصل) ، موالید ثلثه ، جبر ، عرب تاریخی ، اسلام تاریخی ، عرب ادبیاتینگ تاریخی . هندسه . مثلثات ، حکمت طبیعیة ، جغرافیا اقتصادی ، عثمانی تاریخی . کیمیا ، منطق . اولیات حقوق . هیئت ، علم الروح .

بو مدرسه عرب تاینه بیک نق اهمیت بیره . شاگردلرگه مخصوص عربچه جمعیتلر بار . فصیح عربچه سویله شو مجبوری بولغانلقدن بو تلتی اوبره تورگه امکان بار . اجتهاد ایتکان کشیلر یاخشی غنه فرانسوزچه ده بولوب چغانلر . چونکه فرانسوزچه اوقتوجیلر عربلر توگل ، فرانسوزلردر . عربیات و علوم دینی تحصیل نیتی بران بو طرفلرغه سفر ایتوجیلر بو مکتبنی بر اویلاب قارارغه تیوشلی . ترتیب و نظام آستنده تریه کورو اوز کیفهک یاظوب مطالعه ایتودن کوب فائده لیدر . خصوصا حاضرگی شیکلی اوقو یورطلری ، بیرگان علملرینگ مقداری بران اولچنگان بر زمانده بو مکتبتنگ مکه مدینه تکیه لرندن ، مصر خانلرندن کوب فائده لی بولاچقنده شبهه یوق . کلیه عثمانیه ننگ معلملری مقدر ، انتظامی بیرنده ، درس جدوللری مکمل دیب بولمی . لکن استفاده گه بول آچیق واجتهاد ایتوجیلرگه میدان کیکدر . یوقاری صنفلرده خیلی کیک موضوعلر بیروب انشا یازدرالر و شول طریقه استقلال فکری و تشبث شخصی غه کیک بول آچار . علمیه شعبه سینک صوگکی صنفنده غی طلبلر هیئت طرفندن تعیین ایتولگان بر موضوعده اوطوز صحیفه دن کیم بولماو شرطی بران بر تحقیقات یازارغه تیوشلی . بو یل اکمال ایتکان اوج شاگردنگ بر سینه « طرق التریه و التعليم الحدیثه » ، ایکنچیسینه « تقسیم الاعمال و تاریخه » اوچنچیسینه « المذاهب الا-

توسلی اش انلی آلورینہ بو مکتب بر دلیاڈر. مکتب، استبدادناک
صوگھی کونلرنده آچلوب بر آز دوامده ایٹکان. لکن مشروطیت
اعلان ایٹولگاچ اہالی برلن حکومت آراسنده چققان بر اختلاف
سیندن یا بلغان ایٹکان. شول کوندن بیرلی یابق. اوتکان یلدن
بیرلی بر بناسن موقت اولهرق « دارالمعلمین اشغال ایٹوب طوره.
حکومت مکتبیری .

اجنییلر ویرلی اہالی اجتهادی برلن آچلغان مکتبیر شول
قدر کوب بولغان بر شہرده حکومت مکتبیرینکده اوز درجه سنده
مکمل بولووی کوتلور ایدی؛ چونکہ حکومت عثمانیہ بو شہرگه
«فونیہ» یا «طریزون» غہ بپرگاندن آرتق اہمیت بیررگه تیوشدر.
لکن مع التأسف آلائی توگل. بیروت شہری ایسکی حکومت
آلدنده ایٹ اعتبارسز بر شہر بولوب کورنگان بولسه کیردک .

استبداد دورنده تأسیس ایٹولگان بر اعدادی مکتب بار
ایدی. صوگھی یلدرده اول سلطانی غہ تحویل ایٹولدی. لکن اسمی
اوز کاروگه قاراب مکتب یاخشیلانغانی یوق. معلمینک کوبسی
دارالمعلمین اکمال ایٹوب کئنه چققان ذاتلر بولغانلقدن سلطانی
پروغرامی بونچہ اوقبورغہ مقتدر توگللر. بنا علیہ بالضرور
مکتب رشدی کورشیمی بولوبقئنه قالغان. وشول حائنده دوام ایته.
موندن ایکی یل مقدم درس ناظری ایٹوب نیورقلی (اوز تعبیرلری)
بر افندی کیتورتکانلر ایدی. طبیعی اول افندی آمریقا مکتبیرینہ
تقلیداً درس جدوللری مذاکرہ و مطالعہ وقتلری ترتیب ایٹدی.
لکن آنک قورغان پلانلرن تطبیق ایتهرلک معلم بولماغانلقدن
آنک اجتهادندن بر نتیجہده چقمادی. بر آغزده تورکچہ بلماگان
بر کشینک شاگردلری تورکچہ دن باشقہ تل بلماگان بر مکتبده
خدمت ایٹوب فائده کیتوره آمیہ چغن تورکیہ معارف نظارتی یارطی
یلدن صوگ آکلادی بولسه کیردک. چونکہ سنہ یارومندن صوگ
« درس ناظرلگی » مأموریتی العا ایٹدی و نیورقلی افندیده اور
یولینہ کیندی. مکتبیرنی اساسندن اصلاح ایمی طوروب، نیورقلی،
باستونلی جیکا گولی، یا پارسی افندیلرنی اوستاک باشینہ کیتروب
اوپرتونک بر تأثیری بولمیه چفی معلومدر. بو سلطانی مکتبینک
صوگھی صنفنده روسیہلی بر مسلمان بار.

حریتناک ایکنچی سنہ سنده بر «دارالمعلمین» آچلدی. بو
مکتبناکده بناسی گوزل (صنائع مکتبی بناسی) اسباب خیلی ییتوش.
لکن معلملری اقتدارسز بولغانلقدن ترقی علامتی کورسته المی
طورا. مدیرندن باشلاب حسن خط معلمینہ کیلگانچی - دارالمعلمین
نک ابتدائی قسمن بترگان افندیلر. بونزناک اقتدارسز لقلری قباح
توگل، اقتدارلی بولورغہ طرشماولری قباحتردر. عالی مکتبیر اکمال

گنہ، اویره تلمگانلر، صوغشو اصوللرنده بللر. بو سنہ جلوس
بیرہ مندہ رسم کچیدگه اشتراک ایٹکانلر ایدی. مهارتیرینہ تحسین
ایٹدیلر. شول کونئی بر کچکنہ بالانک والی گه خطابا سویلہ گان
نظمتده غی، «پادشاهمز حضرتلرینہ تبلیغ ایڈکر: اون سنہ صکرہ
بزم کبی آرسلان یورده کلی و آنک اوغورنده جانلرن فدایہ حاضر
اولان عسکرلرہ مالک اولاچقدرد. بز اولدن قورقائیز. بزم اللرمز
شو. تفنک ایله دشمانلر مزی دوکک اوچون یارادیلمشدر. . . »
سوزلری بو بالارغہ حقیقتاً عسکرلک روحی سالغانلغن کورسته در.
قالغان مکتبیرده تلگه آلوب ذکر ایتهردای بر فضیلت
و خصوصیت یوق. باریده رشدی و ابتدائی آراسندلر. مادی
جهتلی تأمین ایٹوب مقتدر معاملرده طابلسہ هر قایسیسی ترقی
ایتهرگه حاضر طورالر.

بو بیرگه قدرلی ذکر ایٹولگان مکتبیر باریده مسلمانلر
طرفندن آچلغان و کوبردک، بر کشینک تشبی بولسکنہ باشلانوب
کیتکان مکتبیردر. بولردن باشقہ بر والی نک دلالت و اجتهادی
و بتون بیروت اہالیسینک اشتراکی برلن میدانغہ کیتورلگان بر
مکتب بارک، « صنائع مکتبی » در.

روایتلرگه کورہ بو مکتب استبدادناک صوگھی کونلرنده
بیروت والیسی بولوب تورغان خلیل پاشانک تشبی برلن میدانغہ
کیلگان. اول ذات، بیروت گه کرگن و آندن چققان هر بر
کشیدن اوشبو مکتب فائده سینہ ایکی مجیدیہ آغان. بالغوز طلبلر
و اجنییلر گنہ بوندن معفو طوتلغانلر. خصوصی اعانہ لردہ بولغان.
بویہ اولرینہ کورہ شول طریقچہ بر نیچہ یل اچندہ ییدی یوز مک
قدر آچہ جینالغان وشول آچہ غہ بنالر سالغان، باچقار یا صائالغان
وبعض بر اسبابلردہ حاضرلگان. اول قدر آچہ نک باریده
طوتلوب بتکافی یوقی، آنسی ایکنچی مسئلہ. لکن طوتلغان قدریسی
برلن میدانغہ کیتورلگان نرسہلر تحسین ایتهرلکدر. مکتبناک
اشغال ایٹکان اورنی بیروت نک منظرہ و هواجہ ایٹ گوزل بر
بیرندہ در. کیک احاطہ سی و قارشی طرفندہ خیلی گوزل باچہ سی
بار. اصل مکتب ایکشہر قاطلی زور ایکی بنادن عبارت بولوب
گوزل و کیشلی طرزده اشلہنگان. بالقوللر زالر، صنف بولملری.
قونفرانس زاللری، یطاق و آشخانہ لری مکمل. آلطی یوز کشینی
صیدوررلق یوقو بولملری بار. بو بنالر تاما اشلہنوب بتکان.
و اچلرینہ بعض اسبابلر، صنعت و فن گه عائد بعض قورالردہ
قویولغان. بو ایکی بنادن باشقہ بر آشخانہ و بر اجتماع یورطی صالنه
باشلاب قام بولمی قالغانلر. اشلہنوب قام بولغانده بو مکتب هر
جهتدن مکمل بولاجق؛ چونکہ مونی باشلانغانده مکتب حیاتیکنک
هر طرفی اعتبارغہ آغان. تورکیہ اہالیسینک، اجتهاد ایتسہ لراش

بزنك بر گنه دانه اولسون خصوصى ژورنالز يوقاننى شايان تأسف ايسهده، معتبر «شورا» ده اولدق كچي برنجه مجله لر بر در باب آچوب، ارباب قلم ده بو خصوصده كوبرهك يازسه لر احتياجز بر قدر باشقارلور. پروگراملر توزولور. برله شور، موافق كتابلرده تميين قينور ايدى.

شونسي ياشرن بولمسه كبرهك: حاضرده پروگرام برلنگنه دائر يازا باشلاغاچوق الفبا لرمز حقتده آبدراوده قالمورغه ممكن. بر نجه يلدن بىرو تجربه ايله، الفبا لرمزنى اوقتوده باشقه معلملرده مينم كچي مشقت چيگه لردر، ديه سم كيله.

الفبا لرمز كوب، كتابخانه لرمز الفباغه بيك باي. مگر «يه بى كيلسه، صابى كيلسى» ديگان قبيلدن برسنيك بر بىرى او كاي سز وايكنچي برسنيك باشقه بىرى موافق توگل. الحاصل: ع. شناسى افندى نيتسك انچه، بالارنى يوقارى چاردا فغه مندره تورغان باسقيج بالارنك آياق، و آدوملرى نسبتنده اشله نوب يتمگان. بونى كوب مثاللر ايله اثبات وايضاح قيلورغه ممكن ايسهده كوب اورنده قبول ايتلگان «معلم اول» نى كنه كورسه تسه مده جيتار ديه اوليم. مثلا: باشده هر بر حرفنى «آ» غه مد قيلدروب بارا. بالا ينگل كنه بر او كايغه ترده نيندى كنه حرف كورسه ده شول با، يا، شاروشنده نه يتله چكنه كوگلى قرارلانه. ايدى شول وقت كينه تكنه (مدسز، صوتى اصول. بى كه، و كه مد قيلورده) بالاغه بر آرشين آرشين يارملر باسقيج قه يوقارى سيكررگه توغرى كيله. باشقه الفبا لرمزده ده شوندى اوق ياكه باشقه چه بر اولجاسوزلك كورنوب طوراً.

اصول مديه مى؟ صوتيه مى؟ فائده ليراق ايدكن ده تجربه اهللرى دليللريله ميدانغه قويا لر. بو خصوصده مين شونينغه نه يتوب اوتهم كه: تاوشسز حرفلرني باشدانوق. آ غه غنه قوشماينجه، بلكه آ، و، ي، حرفلرينك اوجسبنده قوشوب او برده تو فائده ليراق بولور ايدى. چونكه بر تورلى كنه حرفكه، مثلا: «آ» غه غنه قوشلغانده بالار ماشينا بك ك عادى ره وشده سوزنى اعتبارسز ترده كه صالحوب كنه لر. اكر تورليگه قوشلسه. حرفكه اعتبار و دقت ايله اوقورغه او برده نلر. بو جهتنن قاراغانده يعقوب خذلى افنديك «ياك ياكي الفبا سى بر قدر يارارلقده. مگر سكو نلر كورسته باشلاغاچ آز اشله تكان ويك تيزوك بالارغه مناسب بولمغان ريچلر يازغان. شولارينه يتكاج بالاغه باسقيج آراسى بيوگيه ده كته.

ايدى فكر عاجزانه مچه فرصت و وقت اوتاسدن، مطبوعات واسطه سيله خبرلشوب اهل كشي لردن بر كاسيه صايلا رغه ده باشلاب الفبا لرمزنى توزاتورگه. نه يتلگ انچه ۷-۸ ياشلك بالارنك آدم لرينه مناسب باسقيج لر ره وشنده ياصارغه تيوشدر.

ايتكان، بعضيلرى ايكيشه ر شعبه عام ايتكان آمريكا و آوروپا كليه لرنيك پرافيسورلرى تعطيل وقتلرنده يا آروباغه يا آمريكاغه كيتوب بر نرسه ارقوب كيلدكلرى حالده بزنك دارالمعلمينك مدير و معلم لرى بتون وقتلرن قهوه لرده ارقداشلر بران دوستانه مصاحبتلرده اوتكارلر. «چاشالم، منقرض اوليورز، بو حالته كه مزك سبيلرى نه در» ديگان شيكلى سوزلر برلن لفظا مرادقته ملت قايقورقتنك ايتكان كه ضررى باردر، چونكه آلا ر كشي ي و جدان عذابندن بر آز قوتقاروب كوزن باغليلر، ليكن قطعيا فائده لرى يوقدر.

بو مکتبه ده ايكي روسيه لى مسلمان بار. برسى بو يل اكمل ايه. بولردن باشقه عسكرى رشدى، كچوك ضابط مکتبي، پوليس مکتبي و قزلرغه مخصوص بر رشديه مکتبي بار. سعيد پاشا قاينه سى دورنده بر دارالفنون آچو مسئله سى ده قوزغالوب قالغان ايدى. استانبول دن بر هيئت كيلوب تيكشروب ده كيتدى. نتيجه سى حاضر كه معلوم توگل. اكر ده دارالفنون آچاسه ممكن قدر مكمل بولاجق و حاضر كه طيه، تجاربه، حقوق شعبه لرى كنه آچلاچق ايش. اجنيلردن مقتدر پرافيسورلر چاقرا لاجق ايش. ايشته بو مکتب آچلسه آمريكان و فرانسوز كليه لرينه رقابت ايتره و آلا رنك بيك كوب شا كر دلرن اوزينه طارتور. آمريكان كليه لرينه رقيينى، فقير اهاليدن تينهب جينالغان آچهرغه آچلغان رشدى مکتبلرده توگل، حكومت آچه سى برلن آچلوب اقتدارلى پرافيسورلر طرفندن اداره ايتولگان على مکتبلرده كوررگه تيوشلى.

صافقارى (بيروت).

الفبا، پروگرام برلكى حقتده

مملكتمزك تورلى طرفلرنده مکتب و مدرسه مسئله لرى تيكشرو لوى و كوب معتبر ذائلر نك بو مسئله كه اهميت برورلى، خصوصا پروگرام برلككه اجتهاد و بو خصوصده اسيزدلر ياصاب مشاوره قيشو خبرلرى شادانورلق يخشى اشلر مزدندر. شولاي بولسه ده، بو قدرگنه اشلردن حال وزمانز احتياجينه مناسب بر اش وفائده اميد ايتوومز كينه ير ا عراق كورنه در.

اسيزدلر كوبرهك ياصالسه فائده لى بولور ايدى، لکن آكا تورلى جهتنن آغرلقلر، حتى مانع لر بولو اوستينه، قسقه وقتده غى مشاوره نك قرارنده يتشسزلىگى و بناء عليه عموم ايجون قبول قينورلق بر اش وجود كه كيلماوى ده معلوم بولغانلقدن، بو خصوصلرده مطبوعات واسطه سيله كوبرهك تيكشرو، يازو و كوبرهك مخابره قياشو فائده ليرده بولور ايدى. باشقه لر نك مکتب و اصول تعليم كه دائر مخصوص كيك مطبوعاتلرى ميدانده اولدق حالده

ادارہ و چاستنی کشیلرنک خلقنی اوقوتوغہ توزگان پلانلرینہ ایرکن یول قالدراغان . یاورویا مملکتلری معارف اشندہ بر اورنی تابتاب طورمیچہ ، بلکہ ہر وقت آغہ حرکت ایتد کلرندن ، یک آز وقت اجندہ شول قدر اش کورسہ تورگہ اولگرگانلر .

انگلترہدہ ابتدائی تعلیم .

انگلترہدہ اوتکان عصرنک ۳۰ نجی یلرینہ قدر خلق معارفی اشی برلہ جدی شغللہ نو یوق ایدی . فقط ۱۸۳۳ نجی یلدہ یاسالغان مکتب پیریسی گنہ پارلامینتک کوزن آچوب ، بو مسئلہ گہ دقت ایلہ قارارغہ مجبور ایتدی . چونکہ بو پیریسی بوینچہ بتون انگلترہدہ اوقو یاشندہ گی بالادن فقط اوندن بری گنہ یا کہ ۱۰ پروتسینتی غنہ مکتبکہ یورگان کورنہ ایدی . ملتئی تشکیل ایتہچک بو یوزگہ توقسان بالانک اوقوسز قالووی پارلامینتک یک اچن پوشروب ۱۸۳۳ نجی یلدوق مکتبلر سالور ایچون حکومتدن ۱۴۰۰۰۰۰ صوم آقچہ تعین ایتدریلر . بو صومانک تعین ایتولووی برلہ گنہ انگلترہدہ ابتدائی تعلیم اشی یولغہ قویلدی دیب بولمی . فقط ۱۸۳۹ نجی یلدہ غنہ ، پارلامینت طرفندن معارف اشینہ دیب تعین ایتولگان آقچہ لرنک تیوشلی اورنلرینہ صرف ایتولوون تمشیش قیلوب طورر ایچون تشکیل ایتولگان ۵ کشیدن مرکب کامیتینک وجودگہ کیلوندن باشلاب غنہ انگلترہدہ ابتدائی تعلیم اشی بر تورلی یولغہ سالوندی دیب ایتورگہ یازی . ہم صوکئی یلردن باشلاب ابتدائی تعلیم ایچون تعین ایتولگان آقچہ لر آرتا باشلی . مثلاً : ۱۸۴۰ نجی یلدہ ۲۸۰۰۰۰۰ صوم ؛ ۱۸۴۳ نجی یلدہ ۳۵۰۰۰۰۰ صوم ؛ ۱۸۴۵ نجی یلدہ بر میلیون صومغہ باروب یتہ . ۱۸۵۲ نجی یلدن باشلاب انگلترہ پارلامینتی مکتبلر تریہسی ایچون مخصوص سالوملر یاسارغہ طریشا باشلی . لکن ، فقط ارن یلدن صوک ، ۱۸۶۲ نجی یلدہ غنہ پارلامینتک بو غرضی وجودگہ چغوب ، مکتبلر ایچون . حکومت یاردمی اوستینہ ، محلی سالوملردہ یاساو حقندہ مخصوص زا کون چغازولا . بو کچکہ گنہ اورندہ البتہ انگلترہدہ ابتدائی تعلیمک بتون تاریخن ، اول بقدر اعتبارغہ لایق بولسہدہ ، مکمل یازوب بولمی . شونک ایچوندہ بو اورندہ آلارنک مکتب طورہ مشندہ بزم ایچون مهم بولغان نقطہ لرنی کورسہ تو برلہ گنہ قناعت لنورگہ طوغری کیلہ . شوندای نقطہ لرنک برسی دہ مکتب ادارہسی اشی . بزده گی معارف نظارتی اورینہ انگلترہدہ معارف دیپارٹامینتی بولوب . آنک قول آستندہ ، بتون مملکت گہ چاچلگان ابتدائی عوام مکتبلرنک اینسپیکتورلری ، مکتبلرنی تمشیش ایتلر . لکن

آندن صوک پروگرام برلہ شووی ہم اورنلی بولاچق گرچہ بوغروصلان اسیزدینک پروگرامی مطلقاً ، عموم گہ قبول قیلنورلق بولماسہدہ ناراضی افندینک : ۲۳ - ۲۴ - ۱ نجی نومبر « شورا » دہ یازغان پروگرامی . شایان اعتبار و آزغنہ اصلاح ایلہ یارارلقدر . مگر : زینسکوی اشقولالر ایچوندہ روسچہ اوقتورغہ تاتار اوچیتلر یتشمگان بر زماندہ تاتار مکتبلری ایچون اوچیتل تابوبدہ روسچہ اوقونی اول ٹہ یتکان قدر عمل گہ قویو . مطلق جیتن ، حتی ممکن توگلدر .

حنفلرغہ کتابلر تعین قیلونی دہ تجربہ اهللرنک فکرلرینہ تابشروب کوربرک تاوش آغان کتابلرنی قبول قیلورغہدہ ، ایچماسہ کیلہسی اوقو وقتی جیتوگہ) ہیچ کم قاشندہ اویاتلی بولماسلق) بر پروگرام حاضرلرگہ یک تیوش ولازمدر . بوندہ ہیچ کمینک تردد وشبہہسی بولماسہ کیرمک .

تیر علی میر ولیف . قالتای

معارف اشی

جیت مملکتلردہ ابتدائی تعلیم .

جیت مترقی ملتلردہ گی ابتدائی تعلیم و خلق معارفینک حاضرگی حالینہ کوز سالو برلہ ، بولاردہ اوقو اشینک توبلیانگن ، نقلن کورہ مز . بولاردہ غی حاضرگی حالنک کورنشسی بزنی عجبیلہ ندرہ چک ہم بولاردہ معارف اشینک کوبدن بر یولغہ سالو نغانلن ، اصل نیگزگہ اوظورتلغانلن اویلاتاچق . لکن حقیقت حال صوکئی فکرنک بیگوک درست توگلکن کورسہتہ . چونکہ یاورویا مملکتلرنک معارف اشینہ ، ابتدائی تعلیم گہ اہمیت یرہ باشلاولرینہ یک کوبدن توگل ئلی . کوبدن توگل گنہ کوب مترقی یاورویا خلقی دہ بو مهم مسئلہدہ بز روسیہ لیلر درجہ سندہ بولغانلر . شولای بولسہدہ آلاردہ غی حاضرگی کورنش برلہ بزده گی منظرہ آراسندہ بر برلہ کوکدی آیرما ، یرافلق بار . آار معارف اشینہ کوبدن توگل گنہ یابوشسہ لردہ حاضر ایندی بزدن اوزوب ئللہ نیچہ چاقروم آغہدہ کیتکانلر . آلارنک بولای بزنی اوزوب کیتولرنک سیبلری یک کوب بولسہدہ اینک مهمی دہ معارف اشین باشلاب کوزہ توجی ، قایقرتوجی حکومت باشندہ طوراً طورغان کشیلرنک بولویدر . بعض بر مملکتلردہ حکومت اوزی باشلاب یورمہسہدہ ، افکار عامہ ہم آنک مروجی بولغان ملت مجلسی کبی آفتاریتیلرنک کورسہتکان یولی برلہ باردرغہ مجبور بولغان ہم شونک برلہ محلی

فقط ۱۸۸۱ نچی یلده غنه پارلامنت طرفدن چغارلغان بر نیچه زا کون برله فرانسیهده ابتدائی تعلیم مجبوری ایتوله .

۱۸۸۹ نچی یلدن باشلاب مکتب بناسی، صنف جهازی، اوکو اسبابلرندن باشقه همه مصارفنی حکومت اوز اوستینه آلوب، تگیلرنی محلی اداره، محلی جمعیتلرگه تابشرا . فرانسیهده معارف اشی مخصوص معارف ناظری قولنده . معارف نظارتی مملکتده اوکو اشینگ عمومی کیدشن گنه قاراب، مکتب طورمشنده همه خصوصی اشلرنی بتولنه ی محلی اداره هم محلی آقادیمالر قولینه تابشرغان . بزده گی ابتدائی مکتب دیریکتورلری اورینه، فرانسیهده بتون مملکت ایچون ۱۷ آقادیما بار . هر آقادیما ناک باشنده بر اینسیکتور بار . بو اینسیکتور آقادیماده رئیسک قیلو اوستینه، بزده گی گویرناتور اورتده یورگزوله طورغان پریفیکت هم اویازنی و گویرنسکی زیمستوا کشیلرینگ عمومی کیکاشلری برله مکتبلرنی قاری . فرانسیهده ابتدائی تعلیم مجبوری بولغانلقدن، بالالرنینگ مکتبگه مرتب یورولرن تفتیشده شولوق اینسیکتور لرگه یوکلک تلگان .

فرانسیهده بیش درجه عوام مکتبی بار:

(۱) «آنا مکتبی» - مونده ۲ برله ۶ یاش آراسنده بولغان بالالر تریهله نه لر؛ (۲) «بالالر مکتبی» - ۴ دن ۷ یاشگه قدر بولغان بالالر ایچون؛ (۳) اوچ یللق ابتدائی مکتب - مونده ۶ برله ۱۲ یاش آراسنده بولغان بالالر اوقی؛ (۴) ابتدائی مکتب ناک یوغاری بر صنفینه مقابل «تکمیل مکتبی»؛ (۵) ابتدائی مکتبی بترگن بالالرغه کرر ایچون عالی درجه ابتدائی مکتبلر . بولار اوستینه ثلله نیکدر زور کشیلر اوقور ایچون تورلی درس خانلر هم ییک کوب چاستنی مکتبلر بار .

۱۹۰۵ نچی یلده بیرلگان معلوماتغه قاراغانده فرانسیهده اول وقتده ۳۹۱۲۰۲۲۶۷ کشیدن اوقوده ۵۰۵۵۴۰۲۰۸ بالا بولغان (۲۰۷۹۴۰۱۲۸ ایر، ۲۰۷۶۰۰۰۸۰ قز بالا) . دیمک اوقوچی بالالر بتون خلقینگ ۱۴۰۳ پروتستین تشکیل ایته لر . اوقونوچیلر ۱۵۶۰۱۸۴ کشی (۶۷۰۵۱۶ معلم، ۸۸۰۶۶۸ معلمه) بولوب، بر اوقونوچیغه اورتا حساب برله ۳۶ بالا توشه . شول یلنی خلق معارفی ایچون بارلفی ۶۶۰۸۵۰۰۹۸ صوم آقچه صرف ایتولگان . جان باشینه ۱ صوم ۷۰ تین کیله . بر اوقوچی بالا ایچون ۲ صوم ۱۰ تین مصرف (راضخود) طوتلغان بولا . (آخری بار) .

خلیل ابوالخانوف .

بو اینسیکتورلرنک وظیفه لری حکومت آقچه سینه تریهله نه طورغان مکتبلرده فقط اوقو اشینگ عمومی باریشن غنه قاراب، دیارتامینت غه بو حقدده تیوشلی معلوماتنی بیروب طورودن غنه عبارت؛ بولارینگ مکتبلرنک اچکی اداره سینه هیچ قاتوشلری یوق . بولارده، «نیک بولای اوقوتاسز؛ نیک تگیله ی اوقوتیمسز؛ بو کتابنی اوقوتما کر، مونه مونی غنه اوقوتوکر، فلان و توگان ایتمه کر؛ شولای بولکر، بولای بولما کر. . .» کبی سوزلر، امرلر، سیرکوله لر برله مکتب اشینه، مکتب طورمشینه قاتاشو یوق . موندی اشلر: مکتبگه اوقو کتابلری تعیین ایتو، معلملر چاقرو، مکتب ایچون اوقو بلانلری توزو هر قایوسی محلی کامیتیلر اشی . بو اشلرده محلی کامیتیلر تمام اختیارلیر . ذاتا انگلترده معارف اشینگ قویولونونده بزده گی دن ایک زور ایرما شونده، شول اچکی اداره مسئله سنده .

انگلترده ایکی تورلی ابتدائی مکتب بار: برسی ۷ یاشینه قدر بولغان بالالر ایچون، ایکنجیسی ۷ دن ۱۴ یاشگه قدر بولغان بالالر ایچون . ۱۸۷۰ نچی یلده مخصوص زا کون چغارلوب انگلترده ابتدائی تعلیم مجبوری ایتولگان . ۱۸۹۱ نچی یلده چغارلغان یا کما زا کون بو نیچه : اوقو حتی آلونمی طورغان مکتبلرگه، عادتده بیروله تورغان یاردمگه باشقه، اوقوچی بالا باشینه ۱۰ شیلینغ، یا که بزنگ آقچه برله، ۴ صوم ۷۸ تین دن حسابلاب، حکومت طرفدن مخصوص آقچه بیروله . شول طریقده انگلترده ابتدائی تعلیم هر یرده حقسز ایتولگان .

۱۹۰۵ نچی یل ننگ معلوماتیه قاراغانده انگلترده بارلفی ۳۴۱۰۱۵۲۰۹۷۷ جان بولوب، اوقوچی ۶۱۰۲۴۰۵۴۳ بالا بولغان (۳۰۳۶۰۷۰۰ ایر، ۲۰۹۸۷۰۱۱۳ قز بالا) . دیمک که اوقوچی بالالر بتون خلق ننگ ۱۷۰۶ پروتستین تشکیل ایته لر؛ ایکنجی عبارت برله ایتکانده اوقو یاشنده گی بتون بالا اوقوده در ۱۶۰۰۷۳۶ اوقونوچی بولغان؛ بر معلمگه ۳۷ چماسی بالا کیله در . اول یلده معارف اشینه ۱۳۰۰۰۵۱۰۶۲۰ صوم آقچه طوتولغان؛ جان باشینه ۳ صوم ۸۰ تین معارف راصخودی توشوب . بر بالانی اوقوتو شول یلغه ۲۱ صوم ۶۰ تین گه کیلگان بولا .

فرانسیهده ابتدائی تعلیم .

فرانسیهده ناپالیون I نچی ننگ تختگه اوطورووی ایله، ۱۸۰۴ نچی یلده ابتدائی تعلیم گه اهمیت بیروله باشلاسه ده هم بو وقتقه، بو کون گه قدر فرانسیه ده غنی معارف زا کونلرنده روحی صاقلانا طورغان مهم، مهم بر نیچه زا کون اول وقتدوق چغارولسه ده، اوچونچی جمهوریت زمانلرینه قدر، فرانسیهده ابتدائی تعلیم اشی توبلی بر نیگزگه قویولدی دیب بولمی .

ملت نامینه بر رجا

تورکستان قطعہ سنده علی العمود مسلک علمیدہ بولغان ذاتلرغہ و باخصوص اصول جدیدہ معلملرینہ

برادرلرم! آشاغیدہ یازیلایچاق سؤالدر حقتدہ معتبر «شورا» مجموعہسی واسطہ سیلہ فکر لکرنی لطفما بیان ایتسه کز ایدی: (۱) تورکستان قطعہ سنده گی تورک - اوزبک بالالرینی تعلیم ایتکانه ابتدائی صنفلرده سوادلرینی نسخ خطی (شما، تورکری مطبوعاتی - تاتار الفبالی) بیان چیقارمق لازمہ؛ یاکہ تورکستانلیرنک مألوفلری بولغان تعلیق خطی (تاش باصمه الفبالی) بیان چیقارمق معقولی؟ اگر تعلیق خطی بیان سواد چیقاریلسہ نسخ خطینہ نہ طریقہ ملکہلہ ندررگہ کیردک، بالعکس نسخ خطی بیان سواد چیقاریلسہ تعلیق خطینہ نیچک الفتنہ ندررگہ کیردک؟ یاکہ بالکلکلیہ تعلیق خطینی تعلیمی پروگرامدن چیقارمق کیردکمی؟

(۲) سواد چیقارمق ایچون نسخ خطی موافق کوریلسہ، تورکستان قطعہ سنده کی مکتبلرده استعمال ایچون تاتار الفبالی (مثلا بدالتعلیم، معلم اول، رهبر صبیان، منتظم الفبا وغیریلر) بیان تعلیم قیلیمق مشکل ایلمسی؟ اگر معقول بولسہ لسان و شیوه جهتلری نیچک تطبیق ایدیلہ چک؟

(۳) تورکستان قطعہ سنده کی مکتبلرده استعمال اولتمق ایچون (روکاوودستوا) اولهرهق نسخ خطی بیان یازیلوب تورک - اوزبک شیوه سنده تازه دن بر الفبا رسالہسی ترتیب ایدیلوب، صدسیلہ قرائت کتابلریده یازیلسہ مناسب بولماسمی ایدی؟

(۴) املا مسئلہسی. تورکستانلیر ایچون ترتیب ایدیلہ چک کتابلرنک قایو املا بیان یازیلیمق مطلب؟ تورکستانلیرنک معتادلری بولغان قدیمی املا بیلاخی، یاکہ «شورا»، «وقت»، «یولدز» غزتلری یازیلہ طورغان تازه املا بیان یازیلیمق مطلبی؟ از جمله، تورکستانلیرده استعمالی کوب بولغان شدلی و فتحلی سوزلرنی نیچک یازمق کیردک؟ مثلا: املا قدیم بیان «کته» یازمق کیردکمی، یاکہ تازه املا بیان «کته می»؟ اوشانداق «چلک می»، یاکہ «چهلک می»، «کسک می»، یاکہ «کسه کی»؟ وما اشبهلر. اوشبو یازیلغان مسئلہلرنک داخلی روسیہ مسلمانلری نظرندہ احتمالکہ اہمیتلری یوقدر یاکہ آزددر. لکن تورکستان طرفلرندہ تعلیم و تریہ بیان مشغول بولغان معلملر بو خصوصلرده کوب مشکلاتہ دوچار بولوب کوب زحمت چیگنر. قرآنی خط بیلاخی (نسخ خطی)، یاکہ کتابی خط بیلاخی (تعلیق خطی) سواد چیقارمق کیردک؟ دیگان سؤال تورکستاندہ معلم بولغان هر بر افندیلر نک

باشلرینی قاترمقدہدر. بناء علیہ اوشبو مسئلہلر حقتدہ تجربہلی معلم افندیلرنک فکرلرینی ایشتمکگہ دورت کوز بیان منتظر بولوب قالدق.

خوارزم یورتندہ معلم: مختار بکر.

اشعار

تضرع و نیاز

آلہی، امریکک آوارہ بر محکومیدر عالم،
مشیت سنده، هر شی سنده... هیچ بر شی دکل آدم!
فقط، حالا وجود اثبات ایدر کندنجہ، هر سرسم
بوکون، اوچ بش قاریش طور اقدہ وارلقدن اورورکن دم؛
یارین، طوبراق کسپامش وارلقندن فیشقیریر ماتم.

آلہی، «مالک الملکم» دیورسن... طوغرو، آمانا،
حقیقی بر تصرف وارمیدر انسان ایچون؛ اصلا!
اگر آلمشہ بر ملت، ایدوب بر ملکی استیلا؛
اگر ویرمشہ بر ملت، بوتون بر ملکی بی پروا؛
آلان سنسین، ویرن سنسین، سنک حکمکددر دنیا.

آلہی، اک اصیل اقوامی آچالتیرسین ایسترسہک،
دیلسہک اک ذلیل اشخاصہ عزتلر ویررسین سن!
بو خیبتلر، بو خسرانلر بوتون سندن، بوتون سندن!
ناصیل تا عرشہ یوکسلمزکہ مایوسانہ بیگ شیون؟
نہ یرلر دیکلیور، یارب، نہ کولر، روحم ایگلرکن!

شو سسز قہنک آلتندہ انساندن اثر یوقش؛
دیوردق: «بر بوچوق میلیار!» مگر تک بر نفر یوقش!
بو حسسز طوبراغک اوستندہ مظلومینہ بر یوقش!
عدالت شوبہ طورسون، بویلہ بر شیدن خبر یوقش!
بوتون، بوشلقمش انسانلق: نہ ایسترسہک مگر یوقش!

آلہی،
یانان جان، یرتیلان عصمت، آقان سللر بوتون قاندی!

عرب موزيقه سيمى توگزو. بغداد و باشقه شهرلرده معروف بولغان، «اغاني» كتابنده تعريف و بيان ايدلگان موزيقه و كويلر، مسلمانلرده بولغان باشقه هنر و علملر ايله برلكده توبانلك گه يوز طوتوب، آخرنده تام اونودلوب كيتمش ايدى. اوشبو سببدن تونس عالملرندن بولغان محمد بايرام: «اغاني كتابندغى اشارتلرني و مقاملرني بو كونده آكلاوچى يوق» ديشدر (صفوة الاعتبار ج ٣ ص ١٢٩). «الشعب» روايتينه كوره حاضرنده مصر اديبلرى اوشبو ايسكى عرب موزيقه سيمى تكرر ديناغه چقاررغه اجتهاد ايتەرگه و «اغاني» ده مذكور بولغان قوراللرني اشابه عمل گه قويارغه باشلاغانلر. پيشيوز كشيدين عبارت بولغان بر مجلسده مشهور عالملردن طنطاوى جوهرى بو حقدده خطبه سويابه خلقنى اوشبو اش گه ديلاهشدر. اگرده مصريلير بو نيتلرینه بيسلر هارون الرشيد مجلسلر ننده گي كويلرني، اغاني ده حكايات ايدلگان مشهور جاريهر و مشهور شاعرلر نك مقاملرني غرامافونلر واسطهسى ايله هر كم اوز اوينده ايشدوب اوطوره آلور.

بهرهنگى آغوىي. بهرهنگى خلق آراسنده الك طارالغان آشدر. هر يورنده انى يا طوقلق ايچون، ياكه آش يائينه تورليلك ايچون قويوب آشيرلر. حالبوكه يك يشغنه بهرهنگى آشاو كشينك هيچ توزلمه سلك روشده آش قازاني بوزيلونى، باشى ئيله نونى، ظنى قصيلونى، كوز قاراسى زورايونى موجب بولادر. بو آورولر بر يولى كيلميرلر، بلهكه آقرن آقرن اوستهله و كوچه يه بارلر. خلق آلر نك چن سبين بلميدر.

حاضر تيكشورلردن بلنگان، كه: بهرهنگى ده «سالانين» نام بيك كوچلى آغو بار. اول بيك آزغنه بولسه ده كشينك آراغيزمينه زور زيان گيتره آلادر. بو آغو باشليچه بهرهنگى نك قابغنده، آندن قالا اورگان اورنلر ننده بولا. كوزنه كلي بهرهنگيده بو آغو يارتى پروسينت بار، آرچلغان بهرهنگى ده ايسه اوچ مرتبه آزارق. الك يامان بهرهنگى كوزنه كلي (اوره باشلاغانى) در.

قاي يللرده سالانين، بهرهنگيده آزابولا. قايسى يللرده كوبرهك بولا. بونك سببى بلنگان يوق ئلى. بو آغونك زياتندن قوطولوايچون انى نك ارچورگه، صوگره طورافلاب يارم ساعت صوده طوتارغه تيوش، شولاي ايتوب سالانين صوغه چقاده، صوبلهن برگه توگوله. بهرهنگى يوبوغنه (قابغن آرچوميچه) قاينار صوده بشروب آشاو بيك زيانلير؛ چونكه سالانين، قابق آرقلى چغا آلنى، آش قازائنه كرده در.

نه معصوم اختيارلر سونگولر آلتنده قيوراندى!
نه بيكس خانانلر ايشته، يانغين ويرديلر، ياندى!
شو كولنمش ييغئلر هپ برر انسان، برر جاندى.

صباح الخير حريت . آلهى . ليل كون اولدى ؛
قارا كلك بر هزيمت هر طرفدن روغون اولدى ؛
شهامت كيتدى ؛ غيرت سوندى ؛ قدرتلر زبون اولدى ؛
اوموجاموج سنجاقلر نه مدهش سر نكون اولدى ؛
سقوطك دهشتدن قلب رحمت ، بلهكه : خون اولدى ؛

اذانلر صوصدى ايكله دوب طورمقده آفاقى ،
يازيق : شرقك سماندن هلالك كچدى اشراقى ؛
زمان آرتيق . . . دور استيلاسى . الحاقى ،
فقط ، يرلرده قالمش حقلر ك فرداى احقاقى ،
نه طوغماز كوغمش ، اى عاجزلر ك قدرتلى خلاقى ؛

آلهى ، شرع معصومك شو طور اقلردى صوك يوردى . .
ناصيل تايد قهر ك الك رذيل اقوامه اوردوردى ؛
أوت . ملتلك الك قجه سندن . اوچ لثيم اردو .
كوب تاسينه مزدن اوردى ، سيرايتم . ناصيل اوردى ؛
كه استقبال ايچون چاربان يوركلر آكسزبن طوردى ؛

تجلى ايتمدك بر كره ، اللهم ، جمالكله ؛
شو اوچ يوز اللى مليون روحى اولدوردك جلالكله ؛
اوطورمش اكله نيرلر كن سنك - حاشا - زوالكله .
نهدر الحادى امهالك اوصامت انفعالكله ؛
نهدر اسلامى تيكلك بو مستعجل نكالكله ؛

* * *

صوص اى ديوانه ! طورماز كائناك سبر معتادى ؛
نه صابندك ؛ فطرتك احكامى هيچ ديكلرمى فريادى ؛
بو كون سن كندى كنديدكن اميد ايت آحبق امدادى ؛
اوت ، سن كندى اقدامكله قالدير كيتده بيدادى .
جهان قانون سعيك ، باق ، ناصيل بر حسله متقادى ؛
نه يابندك ؛ « ليس للانسان الا ما سى » واردى ؛
محمد عاكف . «ترجمان حقيقت» .

مطبوعات غیر رسمی

آی قاپ: بزنك تازاق خلقنده بولغان كيمچيلىك عادتلىر- نك برى ياش وصى بالالرنى كيشوب قودا بولشمقدىر. بو اش، دعوا كويابويونه ويكت ايله قز آراسنده محبت بولماوغه سببدر. خلق آراسنده بوزوقلق تارالووى و توقوم بوزولووينك باش سببى اير ايله خاتون آراسنده محبت بولماوى ايدىكى معلوم. شونك ايجون اوشبو كيمچيلىكمزنى بتررگه بار كوجمز ايله اجتهاد قيلورغه تيوشليمز.

افبال: توركستان، بورن زمانلرده علم و فن مركزى بولديغى اولگى عالملردن قالمش اثرلردن معلومدر. لكن بو كون ايندى بوندهغى مسلمانلر اولگى كمالاتلردن محروم بولوب توبانلك طرفينه يول طوقشلىردىر. مدرسهلرده فائدهسز اصولده يالكر نحو ايله منطق او قولور و شاگردلرنك عمرلرى ضائع قىلىنور. حالبوكه صرف، نحو، منطق، معانى و باشقه علوم عربيهلرنى تحصيل ايتمكدن مقصود فقه، تفسير، حديث و عقيدة كى ضرورى علملرنى كسب ايتمك ايدى. سلفلرنك يوللردن چيىت كه چيىقد- قلىرى سببلى توركستانده بوزوق اخلاق شايى بولمشدىر. كمالات صاحبي عالملر مسكنى بولغان مدرسهلر بو كونده فسق و فساد اوياسى اولوب مدرسلرنك درس او قوتولرى كولنج روشدهدر. اوزلرى تورك و آنا تلىرى توركچه بولغان مدرسلر، توركى تلىدن معلوماتلىرى بولماغان شاگردلرگه، باشلاب فارسىچه درس بيررگه باشلىلر. توركستان عالملىرى مسجد و مجلسلرده، عيد و جمعهلرده اوامر الهيه و احاديث رسولدن بحث ايتمازلر. بونك سببى صورالس: «بزده رسم بولگان» ديه جواب بيرلر.

تصوير افكار (استانبولده چيىقا طورغان كوندهلك توركيچه غزته): آوروپالولر بزنك حقمزده: «توركلر يالقاولق خلق، اوزلرنى قول آستلرنده بولغان چيىت ملتلرنك ماكللاى تيرلىرى ايله گنه ياشلر» ديه اعتقاد ايتلر و هر نرسه گه اوشبو اعتقادلرينى نند قىلوب كيتوردلر. لكن بو، باطل بر دعوادىر. چونكه آنا- طولى و توركلر كوب بولغان ولايتلرده اك اجتهادلى و اشلكلى خلقلر توركلردىر. توركلرنك فقيرلىكلرى يالقاولق سببندن توكل، بلكه بو كون گه قدر سياسى ياكلىشلقلر سببندن ايدى. ايسكى حكومت، توركلرنى چيىت قوملرگه اسير حكمنده قىلوب طوتدى. بوقسه حكومت گه اك كوب نالوغ توله وچيلر و آچقه ايله ياردم بيرو- چيلر توركلر بولوب مملكتتى صاقلا وچيلر و هر تورلى اختلاللرنى

باصدرو وچيلرده توركلردىر. حتى خريستيانلر آراسنده مذهب نزاى سببندن ظاهر بولغان قتنهلرنى سوندرو وچيلرده توركلردىر. آناطولى، ايگونلك مملكت بولدينى كى توركلر ايگونچى خلقلردىر. ايگون ايله كسب قىلو وچيلر ايجون ضرور بولغان خاصيتلرنك هر برى آرتقى ايله توركلرده بار. اوشبو كمالاتلىرى ايله بونلر فقير بولسلىر بو فقيرلك يالقاولقندن توكل، بلكه يول يوقلق و تيمر يول تعريف (تاريخ لرنىك ايگون يورتور ايجون قولايىزلغى، واق بورچ جمعيتلرنىك يوقايدىر. توركلر ايگونچيلر گنه توكل. بلكه يفاك اشلهر گده ماهرلر و اجتهادلير. شولاي بولا طوروب توركلر فقيرلردىر. بونك سببى ايسه حكومتك تدبيرسزلىگى بولدى. هر نرسه نى توركلردن آلوب طوردى، اما بر نرسهده بيرمادى.

ثروت فنون (استانبولده چيىقا طورغان هفتلك مجموعه): ايندى اوز اوزمزننى الدارغه حاجت يوق، درستينى سويهارهگه تيوشلى. بو كونگى بلغارستان بزنك قول آستمزده «ظونه ولايتى» بولوب طورديغنده علم و معرفتدن الوشسز فقير بر قوم بولوب عمران و ثروتدن اثر يوق ايدى. بوسنه و هر سك، مصر قطعهلرى ده ظونه ولايتى مثالنده ايديلر. قاچان بو مملكتلر بزنك قولدن چيىقديلر، كونهب توكل، ساعتلب اوسديلر، علم و هنر هم بايلقنك ايك يوقارى درجهلرينه كوتارلديلر. بو بزنك اوز قصورمزدىر. بزدن قورتولمش خلقلر بو درجهده شان و شوكت كسب ايتديكلرى حالده بيچاره مسلمانلر هر طرفده فقيرلنوب، هنرسزلنوب، يوغالوب بتوب بارلر. اوشبو حال ايجون باشقهلرنى عيب قيلورغه حقمز يوق. مسلمانلرنك توبان كيتولرى، منقرض بولولرى ايجون مسلمانلر اوزلرى مسئولدر. دنياده بولغان بتون ملت هنر و معرفت كه ايسكى قوللاب يابشدقلىرى حالده بز بر چيىده فلسفه صاتوب قالدق. آنا بابارمزنك بايلقلىرى ده تمام بتردك. بز اقتصادغه اهميت بيرمادىكمز ايجون هلاك بولدىق. حالبوكه توركلر وعموما مسلمانلرنك استقباللىرى هنر ايله بايلقغه موقوفدر. آفريقا و آوروپاده گى مملكتلرمز، اوشبو اقتصادى حاللرگه التفات ايتمادىكمز سببندن قولمزدن كيتدى. اگرده اوشبو كونگى واقعهلردن درس آلماساق و هميشه اوزمزنك ايسكى فكر و ايسكى عقیدهلرمزده دوام ايتسهك آناطولىمزد كيتچكدر. يرلرمز، اورمان وير آستنده خزينه لرمز كوب. لكن بونلردن استفاده قيلور ايجون ده آوروپالورغه يالوزورغه محتاجمز. خزينه قازر ايجون آنك علمينى بلوچى اوزمزدده يوق، زاوودلر قورر ايجون آقچه مز كوبدن يوق. هر حالده موندن صوك اولگى يالقاولقلىرى تاشلارغه، اش اشلهرگه ييل باغلاب كر شورگه تيوشلى.

توزالوگه و عفتلرینه سبب بولکڑ!». فرانسز عالمردن فنلون: «موزیقهنی شول روشده قویاوغه تیوشلیکه، آنک سببندن خاتون قزلی کوکلرینی کوتارسونلر، اخلاقلرینی توزاتویولینه کرسونلر» دیشدر (صوفیلردن برفرقه، اوین تاوشلری و کویلرینی خلق صافلار ایچون انک یاخشلی بر چاره دیب بادیکلرندن اوزلرینک طریقلرینه کرقشلردر). اوشبو سببندن بزنگ (مصلیلرینک) ملی کویلمز یوغالماسونلر، بلکه بیک دقت ایله نوطه لرغه آنتوب منگو صاقلانسو- نلر؛ موگاده فضل و علم اهللمز یاردم برسونلر اییدی. چونکه خلق کویلی، خلق جرولری شول ملتک شعور و حسلرینک ترجمانی، عقل و فکرلرینک میزایددر. بو کویلمزنی فاجر و فاسقلرغه تاشلاب، اوزلری آندن بیروب طورماسونلر اییدی. بزنگ ملی جرولمزغه، ملی کویلمزگه فاجرلر، فاسقلر قول صوزماسونلر، آنلر بزنگ صاف و عقیف بولغان حرمتلو ببالرمزنگ آه وزارلری، مولک و حسرتلریدر. دخی بر سوز بار: بزنگ مملکتمز (مصر) ده مولد بایرامی بیک شهب ایتوله، مونک ایچون کوب بایقلر صرف قیلنه در. حالبوکه بو کونده تورکیاده گی دین قارنداشلرمزگه کوب فلاکتلر کیلدی. مهاجرلرینک آشارلرینه، ایچارلرینه، کیار و طورلرینه نرسه لری یوق. اگرده درلد بایرامی ایچون صرف قیلنه چق بایلقنک بر قسمنی رسول اللهنی حرمت ایتمک قصدی ایله شول مهاجرلرگه یاکه هلال احمر جمعیتلرینه یبارلسه بیک الوغ فائده بولور، رسول الله حضرتلری ده مونک ایچون سونورایدی.

شهبال (استانبولده جیقا طورغان مجموعه): بو کون بتون آوروپا بزنگ ضررمزغه و دشمنلرینک فائده سینه حرکت ایتمکده در. بز بو کونگه قدر چیتلردن فائده امید قیلوب وقت اوتکار دک. اییدی اوشبو اشدن عبرت آوب. فائده نی اوزمزدن گنه کوتارگه تیوشلی. بو کونگی مدنیت، علم و فن عالمی، صنعت و سعی عالمی اولوب کوچ اوشبو نرسه نرسه گنده در. اگرده بز اوشبو نرسه لرگه یاشوب اوزمزگه شونلرینی مسلک قیلوب آلسهق بزگه هیچ کم ضرر کیتوره آماز، بزنگ حیات و ممتاز دشمنلرمز قولنده توگل، بلکه اوز قولمزدده در.

وقت: «اشسزک» سوزی بزده ایکی توری معناده یوری. بری یالقاولق و بولدقسزلق و ایکنجیسی اشلر ایچون اش تابا آماو. شوشی ایکی توری معنائک هر ایکسی ایله بزلیر جفا جیگه مز. بولغان قدر ایسکی کوملرینی کینگان تاب تازا ایرلر و خاتونلرمز رذیل قیافتلر ایله کوتو کوتو بولوب اوراملرده، بایلرینک فایقا توپلر نده یوریلر. بونلر اولگی معنا ایله اشسزلردر. ایندی معیشت

سیبیریا: بزنگ خاتون قزلمز: «قایدو طوغدم، شونده اوله رمن» اعتقادنده بولدقلرندن، طوغان یرلرندن چیتلرگه کیتونی زور اش صایلر و بر یرده قادلوب طورالر اییدی. لکن دینار آلماشنوب هر کمنی قسارغه، طوغان یردن کیتونی اوپلرینه کیتورمگان کشیلرینی یرنک بر چیتدن ایکنچی چیتینه یوگرتوب یورتورگه باشلادیغندن، بزنگ خاتون قزلمزده پاراخود و تیمر یوللر ایله اوزلرینه کوره یرنک ایکنچی قرینده بولغان اقصای شرقغه کیلورگه باشلادیلر. لکن بونلر آش پشورگه، تگوجیلک و کر یووجیلک کبی اوزلرینه تیوشلی بولغان اشلرینی ده یاشیلاب بلملر، مونک اوستینه روسچهدن آزغنده خبرلری یوق. دیمک بونلر اوشبو قدر یراق سفرلرگه تمام حاضرلکمز روشده چغالر و شول سببلی تمام قزغانچ حالرگه توشلر. اما غیبتچیلک، سوز یورتوچیلک، کشی آرالرینی بوزوچیلک کبی یامان عادتلری مونده قدر اوزلری ایله برلکده کیلگان و همیشه برلکده یوری. خاتون قزلمزنگ اوشبو زمان معیشتینه حاضرلکمز بولولری بو طرفده کوب مسلمانلرنگ مارجه ایله طورولرینه سبب بولغاندر. بزگه یراق توگل یرده بر مسلمان قارت بار، کوبدن ایندی مارجه برله طورا، بالالری ده بار. قارت. ایسرتکچگه مبتلا و شونک ایچون اشسز بولوب کوبرهک و قتی تورمه ده اوته. اما مارجه سی خدمت قیلوب و سوت صاتوب یورت آلدی، مونک اوستینه قارتی ده بالالرینی ده تربیه قیلا. یورتلی یرلی و بر آز ماللی بر مسلمان پریسکه گه کیتکان یرنده یوغالغان اییدی، شونک خاتونی ایسه تگی مارجه ننگ خلافتیچه آقهنی و مالنی آشاب بتردی، آخرنده یورتینی ده صاندی، حاضرنده بالالری ایله محتاج بولوب یوریدر. بونیلر شوشی ایکی گنه توگل، بلکه بیک کوب. خاتون قزلمز اگرده اوزلرینک قایسی زمانده و قایسی اقلیمده یاشادیکلرندن غافل بولوب، معیشت ایچون حاضرلنماسه لر ایرلر و یکیتلر آقرین، آقرین غنه مارجه لرغه قوشلوب مسلمه لردن آیرلوب کیته طورولر.

الشعب: کوی و اوین تاوشلری تکلامق مسئله سینی امام غزالی یاخشلی روشده تدقیق اییدی و اگرده ایسرتکچ ایچو، فحش و سفاهت کبی حرام اشلردن صاف بولسه بو نرسه لر سنت بولماسه ده مباح بولوننده شهبه سی قالمادی. خلاصه: امام غزالی گه کوره، حرام نرسه لردن و یالکڑ وقت ضائع قیلیمق کبی اسرافلردن سلامت بولمق شرطی ایله اوین تاوشلرینی. جر و کویلرینی تکلامق مباحدر. افلاطونده شاعرلرگه اوشبو نصیحتنی بیرمش اییدی: «خلقغه سزنگ الوغ اثرکڑ بار، شونک ایچون فسق و فحش اورنلرینه یورمه کڑ، بلکه شعرلرکڑ ایله خاقلرینک باطرلقلرینه، اخلاقلری

شابدان باطنرئك ياخشىلقلرئنى اويلاپ آفرغنه ياش آغزه، قايسى، حيولغان خلقئك كوربلگنه، قايسى جبر يوزنده گي ملانئك كورباگنه حيران بولا. آزمي كويى هر كشى شابدان باطنرئك دنيان كورچووينه قايرغره ايدى. لکن بو جماعت اچنده گي چالمالير بتونهي باشقه فكرده و باشقه خيالده ايديلر. بو چالمالى افنديلر خلق كوزينه قايفولى توسده و وقارلى صفتده كورنهديلر كيلسهده سوينو علامتلى يورس طورشردن و كوز قاراشلردن آچق كورنوب تورا ايدى. سوينچلرئنى خلق كوزندن يقدر ياشررگه تروشسالرده بورئنى زمانده، شهر فتح قياغان عسكرلرئك غيمنت الورغه آشقانلقلرى كي ملالرئك كوئكى ده بر نرسه گه آشغا ايدى. فرصت تابلغانده فديه آتلى ياقينه باروب يالتراب تورغان كومشلهنگان ايهرلى آتلىرئك و باشقه جلقيلرئك اوستدن كوز يورتوب هر كم اوزينه تيهچگئنى چامالاب و بيلاگلهب قويالر ايدى. ايك اعلا ايارلى ايكي يوز صوملق آتى كورگان هر بر ملا اوزينئك ايك زور ملا بولوب شول آتقه مستحق بولاسي كيلگان و آرزوويني ياشره آلى و شول آرزوسى آنئك اچئنى قايناته ايدى.

چالماليرئك ضبرسزلانوب كوئكان اويله وقتى يتوب جنازه تابوتقه سالئدى. اوچاسكواي پريسئاف مرحومئك بر نيچه ميداليرئنى مندره اوستينه قويوب جنازهئك آلدنده يوروب قبر يائينه كيلترديلر. عادتده گي كي طوپراق اويولوب بئكاج ملالر طرفدن قرآن ختم قيلئدى. كومگاندهده هر برسى اوچينه طوپراق آلوب بيك كوب نوابلى آيتلر، دعار اوقوب اول طوپراقلرئنى خئدگه تاشلاغانلر ايدى. ملالر طرفدن حسابسز نوابلر بيرلگاندن صوك آت چاپو ييگئسى بولدى. ايندى اش تمام بولدى. ماناپلرغه، طوقاق بايلرينه طوقرار آتدن مچه (اولك طرفدن هديه) بيلدى. ملالر اولوشلرينه تيگان كومشلى و كومشسز. ايهرلى و ايهرسز آتلىرئنى و كاغد. آچقه لرئنى آلوب، كيلگان يوللرينه يونه ليدلر. باشقه ماناپلرده هر كمن بورچقه نرسه آلوب توغرى كيلگان وقتده توله و عاتتى بولغان كي، شابدان باطنرئكده شوندى بيك كوب كشيرلرگه بيردچگي بار ايدى بو بورچ ايهلرى شابدان باطردن برسى ده و يكسل فلان آماغانلر ايدى. چونكه كوب صوما بولماغانده ماناپلردن و يكسل كي حجتلر آتق آتلىرئنى حرمئسزله و بولا ايدى. مونه ايندى ملالر و باشقهلر آلاچقلىرئنى آلوب بولغاچ بورچ ايهلرينه نوبت يتدى، لکن آتلىرئك بختسزليگنه قارشى كاسسه تاقرايغان ايدى. شولايدده آتلىرئك بختينه قالغان بوصفانلرئنى جيوشدروب بيرديلر. يتمگانلرئنى وعدلر ايله رضا قياغانلر ايدى. قرغزلرده اولگان كشينئك بورچئنى توله مانو عاتتى بولغانلقدن وارئرئك بو قدر توله ولرئنى زور انصاف ديوب بلورگه تيوش.

يلدن يل تورلينه، لامپاغه اوت قابزو ينگل اما ياقترتو اشى آماشئنه. ايلكئريق پراوودلرى ايله ماتاشور ايچون بر قدر فن بلورگه كيرك بولا. اول خلقلىر ايچون چالغيلر ايله پچان چاپوغه كورده ماشينهلر ايله اشله و ينگل، لکن اول ماشينهلرئك كيساكلرئنى تره بلو، بوزئى يورته آلو آورراق بولسه كيرك. الكده قول برله اشلهنگان نرسهلرئك كويى نچكه ماشينهلر ايله اشلهنه، دورت كشى كيرك اورنغه بر كشى يته و اوچئسى كيره كسز بولوب قالو. بلوب اشله گانده، ماشينهلر خلقلرئك بايلرينه و كسبلرئك بركاتلى بولويينه سييدر. لکن يوقايدده ايتولگانچمه ماشينهلر ايله اشلهر ايچون بر آغنه بولسده علمئنى بلورگه كيرك. شول علمدن خبرسز آدملر صوكئى معنا ايله اشسزلردن. اقتصادى اشلر طوغروسنده نيچولگنه بولسده باشقهلردن توبان درجدهده قانوومز يارامى. يوقسه بزل هر بر فائدهلى نرسهلردن محروم قالورمز و هر بر آورلقلرئنى يوكا رگه مجبور بولورمز. حياتئنى تامين قيلولر ايچون برگنه يول بار. بوده: «اش» در. هر ايكي معناسى ايله بولغان «اشسزلر»، اوشبو يكرمنچى عصرده اوزلرئك اورنلرئنى اشديلر و طرشوچيلرغه بوروب اوزلرى يوغالورغه مجبور بولاچقلردن. (لکن چيت شهرلرگه زاوودلرغه، معدن اوچاقلرينه كيتوگه كوره اولده اش تابارغه، اوللرئنى اش اورنى قيلولرغه تيوشلى).

مكايه

تيانشان طاوينئك تيره ن چوقرلردن (*)

ييلگولهنگان جنازه كوئينئك تاكى آتدى وفديه گه ديگان كوب جلقيلر قاطار قاطار ترلديلر و بر نيچه مك صوم آچقه بر قاچتقه سالئدى. جلقيلرئك بر نيچهسى كومشلهنگان ايهرلر ايله ايهرله نوب فديهلر اورتاسينه قوبلدى؛ چونكه بو كون اويله دن صوك شابدان باطنرئك سويه گي جبر اوستى ايله منگوگه و داعلاشوب جبر آستينه كرهك ايدى. اويله ياقئلايدى. كازاچيلر اوز مراسملرينه، ملالر اوز اشلرينه، قرغزلر بهيگي لرئنه (قرغزلر ميتنى كومو ايله آت چاپدروب بهيگي ياييلر) حاضرلر ايدى. الحاصل هر كم اوز خدمتى ايله شغلله نه، كوئكلرى ايله تورلى نرسهلر اويديلر. قايسى (*) باشى ۲ نچى عددده.

چىقىدى، چايدىن سوڭ قىزىلر اچوب كوڭلر خوشلاندى. ياز يتوب كون چىلغاج، ياتقان تىشكلىرىدىن ترلوب چىققان سوورلر كىيى قىرغىزلىرىدە كىيىز اوپلارنىڭ، تونلىكلىرىنى وايشكلىرىنى اچوب ياشل ميدانغە چىقىدىلر. جىولغان خىلقنىڭ قايبوسى آت منوب، قايبوسى جايوا آرى يىرى يورى باشلايدىلر. اون يىش . يىكرىمى كىشى طويلاىنوب سويلەشلەر و كىكاش قىلالر. كىمىگىنە كورسا كىدە، بولاچق زور كىكاشنىڭ نىجەسىدىن بحث قىلا، اوتكان توندى ايت آشاغاندە ماناپلر اوزىدىن سويلەنگان سوزلر سويلەنە ايدى. بو كوندە كىيى خىلق جىنازەدەغى كىيى قاينغولى كورنىمىلر. بىلكە اول يارماركەلرندە يورگان بالار كىيى شاد و اچق يوزلى كورنەرلر ايدى .

بو عجب و قىزق منظرەلى جىمىيىتى اچق كورمەك اىچون مسجد منارەسى يىك قولايلى اورن ايدى . تىكى طوغ كوتارلىگان آق اوپنىڭ اچىدە و تىرەسىندە يىك كوب آق چالمالى خاتونلر، كىكوب آق سارق اچىدە يورگان قارە سارقلىر كىيى ، قاما بوركى قىزلىرىدە بار، بوزلر بارچەسى خور ايلە قوشاق - نوحە ايتەلر. بونلرغە ياقىدەغى اىككىچى بر اوپىدە ايشان حضرت مرىد لرى ايلە قىقروپ ذكر ايتەلر. اىككىچى بر ىردە كوب قىرغىزلىرىڭ اورتاسىدە، دومبرە و سىزغى كىيى مىلى موزىقەلر اوپنالا، دىخى بر ىردە جىرچى بر ماناپ ماقتاب، يا كە تارىخى بر نرسە سويلەب شعر ايتە، كوب اچەلر جىيا، دىخىدە برسى كولىكى سوزلر سويلەب يومىرىستىك-كوووزلىق قىلا. الحاصل بو ميدان، كوروب طويماسلىق بر تاماشا ميدانى بولا.

بو كون توشىدىن سوڭ بر توبەنىڭ اوستىدە ماناپلر ھىتىدىن مرىك كىكاش مجلسى قورلىدى. مجلس تورىدە چورادور، سلطان كىيى معتبر ماناپلر اولغىرىدىلر. مجلسدە كىكاش باشلاندى . برىنچى سوز كوزدە بولاچق « يىل » آشىنىڭ آت بەيگىسى طوغروسىدە بولىدى. چونكى يىل آشىنىڭ باشقە راسخودلرى آت بەيگىسىنە متناسب بولوب آت بەيگىسى معلوم بولغاچ باشقەلرى اوز اوزىدىن معلوم بولاچق ايدى .

مجلسدە كىيى زور كىشىلردىن برسى سوزگە باشلاب : « باطر حاجىنىڭ آشى الوغلىقىنە لايىق روشدە ، آتا بابامزىدە بولماغان وايشتمەگان آش بولسون. مەن اوز طرفىدىن باش بىگىنىڭ يىش يوز آق توبە بولماقنى معقول كورمەن » دىدى .

اىككىنچىسى : « يىش يوز آق توبەنىڭ تابلووى قىيىن بولور. بىلكە تابلوماسدە، مەن اوز طرفىدىن باش بىگىنىڭ يىش يوز جاني (خىطايلىرىدە اچچە اورنىنە يورى تورغان، آت طويغى، كىچە طويغى، ايشاك طويغى ايتوب قىولغان كىموشنى ايتەلر. آت طويغى سىكسان سوم تورا) بولماقنى معقول كورمان » دىدى .

اولەنلر ياز باشىدە تورپاق آرارلىدىن باش كوتاروب چىققان چاقىرىندە بارچەسى برابىر كىكەنە بولسەلردە كونلرنىڭ و تونلرنىڭ اوتووى ايلە آرارلىدىن كوب ايرمالر بولىدى. بارچە اولەنلر آق قوياشنىڭ نورى آستىدە ھەر قايبوسى كوچلىرى يىكەن قدر اوسىدىلر و كووككە قازاب سوزلىدىلر، ھەر جەھتدىن يىك كوب تورلى روش و صفتلرغە بولنىدىلر. برسىنىڭ بوپى بر قارش بولغاندە اىككىچى برىنىڭ بر آرشىن و بر صائىن بولىدى. برسىنىڭ چەچكى قىزىل بولسە شونىڭ ياتىدوق آق، سارى، زەنگار و شەمەخە توسلى باشقە چەچكىلردە بولىدى. قىرغىزلر ايسە اوشبو گوزل چەچكىلر آراسىنە كىيىز اوپلر تىگوب، يىلەر يىلەب قىزغە ايسروب راحت راحت ياتالر، وقتايغىنە بولسەدە دنيا مىختىلردىن آزاد بولوب جىتىدە طورالر ايدى. بو وقتنىڭ قايسى چىسىلا ايكاتى ايتەسەمدە ايبون چىسىلاسى ايكاتى ھەر كىم باسە كىرەك . آنە شول ايبون چىسىلاسىنىڭ اون اىككىچى كونسەدە يوقارىدە مذكور مسجد توگارگىنە اىككى يوزدىن آرتىراق اوپلر تىگدى. بو اوپلرنىڭ اورتاسىنە زور بر آق اوى تىگلوب توباسىنە فوتاس (تاودە يورى تورغان وحشى اوگر) قوپىرقلردىن ياساب اوزون آغاچ باشىنە طوغ كوتارلىدى. (ماناپلر اولگاندە بر يىل طولغانچى قوتاس قوپىرغىدىن يا كە آت يالدىن طوغ ياساب اولگان كىشىنىڭ اوبى باشىنە كوتارلر). مذكور اوپنىڭ اچىنە آغاچدىن آدم اسكىتى ياساب شابدان باطرنىڭ عىسكىرى كىيىملىرىنى كىگروب قويدىلر. بو اوپىدە شابدان باطرنىڭ خاتونى، كوب خاتونلر و قىزلىر ايلە شول اسكىتە كە قازاب قوشاق - نوحە ايتەلر. اولگاندىن سوڭ قىزق كونگە قدر قىر اوستىنە شەم ياندرو، برىل تولغانچى قوياش چىققاندا و باغاندا خاتونلر جىيىلشوب قوشاق ايتو قىرغىزلىرىڭ رعايە قىلغان عادىلر ايدىر. بو قدر اوپلر تىگوب حاضرلانو شابدان باطرنىڭ « قىزى » (وفاتىنە اىككى ايدىن آرتق بولسەدە) ھىمدە كىلەچكە كىيى « يىل » آشىنە كىكاش مجلسى ياساو اىچون ايدى .

چاقىرىلغان كون يىكچاق خىلقلر جىيولا باشلايدى، كوب ملالر اچىدە مشهور ايشان حضرتلردە تىشريف بيوردىلر. عادىلرى بو نىچە باپلر و ماناپلر يوزارلىكلىرىنى كسەلرئىنە سالوب كىلدىلر. كىلگان بر كىشى يىلگولانگان بر اويگە توشوب قرآن اوپىلردە قونوب ياتوغە تىوشلى اوپلرئىنە كىتەلر ايدى. كىكوتانگان قوناقلر كىلوب بتدى، كىچ بولغاچ قوپلر، قوزىلر و جلقىلر سويلدى. ھەر قوناق بىشار قاداقتى آشاچاچ ادرەس يورغانلر يانبوب يوقلايدىلر.

تون اوتوب تاڭ آتقچاق اون اوچىچى ايدونىڭ قوياشى

حوادث

رومانفلر نك نخت گه چيقدقلرينه اوشبو فيورالئك ۲۱ نچي كونسند اوجيوز يل طولو مناسبتى ايله، روسيه ده زور بايرام حاضرلگي دوام ايتددر. بايرام شادلغينه شريك بولور واپراتور حضرتلرني اوشبو يويلى ايله قوتلار ايچون بخارا اميرى ايله خيودخاني پيزبورغ شهرينه كيتديلر. رومانفلردن. باشلاب ميخايل فيدورويچ ۱۶۱۳ نچي يل ۲۱ نچي فيورالده روسيه تختينه چيقدى. ياشى ۱۶ ده ايدى.

ياپون ياده صول فرقهلر اش باشينه كيلديلر. ياپون ياده بولغان بو واقعه برنجي مرتبه بولديغندن الوغ حادثه لردن سانالورغه يارارلق. بالقان و تورك صوغشى ۲۱ نچي يانوار دوشنبه كون كيجكى ساعت ۷ دن صوك يه دن باشلاندى. بلغارلر « ادرنه » اوستينه طوب آتارغه كرشديلر. چتالجه. كليولى طرفلر نده صوغشلا بولوب طورسده زور صوغش هنوز بولدينى يوق. شوشى كونلر ده الوغ واقعه لرنك بولوى كوتوله در.

بالقان - تورك صوغشى مناسبتى ايله بو كون گه قدر اسلام عالمده هيچ بولغان وتاريخ دنياينه كرمگان بر واقعه استانبول شهرنده بولوب اوتدى. بو واقعه ايسه، مسلمه لر جيوشوب ملتتى مدافعه قىلو حقنده كيكاش ايتودن عبارت بولدى.

على طبقلر گه منسوب خاتونلر، معلمه واديبه لر، محرره وشاعره لر بو جمله دن اولمق اوزره دورت مك قدر خاتون ۲۵ نچي ينوارده دارالفنون زاليه جيوشوب مدافعه مليه حقنده مشورت ايتديلر وكوب نطقلر سويله ديلر. صوگره اوشبو قرارنى بريديلر: (۱) طريشولرني اوتوب اردوگه بتون خاتونلر اسمندن تيلغرام بيررگه. (۲) هندستان، مصر و باشقه يرلر ده گي مسلمان خاتونلرنيه تيلغرام يياروب بالقان وحشتلرنيه پروتست ايتولرني و مدافعه مليه حقنده ياردم قىلورلرني اوتوررگه. (۳) آوروپاده غي پادشاه خاتونلرنيه مراجعت ايدوب مذكور ظلملردن شكايه قىلورغه و صوغشنى بترو طوغرو سنده طريشولرني التماس ايدررگه.

محررى: رضاءالدين بن فخرالدين.

ناشرى: «محمدشكر و محمدذكر راميفلر»

اوجنجيسى: «تويه نى تابوده جانبى تابوده آور اش، مين، توغرى مك جلق بولوونى معقول تابامن» ديدى.

شول روشچه سوز اوزايوب كيتكاندن صوك يوز، ايكي يوز يل بورن اوتكان اشلرنك تاريخلرى سويله نه باشلادى. برى ايته: بابامن فلان باطرنك باش ييگيسى يوز قول (صاقلق كشى)، يوز تويه، يوز جلق يوز جانبى بولغان ايكاندى. ايكنچي براوى: ساتاي باطرنك باش ييگيسى يوز «ختم قاب» (كومش آزالاش يفاكدن طوقلغان چاپان)، يوز پاناراص چاپان، يوز جانبى بولغان ايكاندى.

كيكاشنك تيجه سنده، بتون آشنك راصخودى طوقسان مك صوم بولورغه قرار بيرلدى. بو آقچه نى هر ير ماناب اوزينه قاراغان ايلدن جيوب بىررگه وعده قىلديلر. شابدان باطرنك اوز ايلدن يكرمى مك صوم، «آتاكه» ايلدن اون ييش مك، «طناي» ايلدن اون مك، شامشى ايلدن اون مك، قازاقلردن اوچ مك، باشقه لردن دخرده مگر صوم آلمق بولدى.

بو قرارنى ايشدوب قرغزلر، بيك زور و بيك تيوشلى اش قىلوب مى ناموسلرني وشرفلرني صاقلانغانداى بولوب سويشديلر. شولاي ايدى. باشقه ملتلر هنر وعلم يولنه توتقان آقچلر ايله ماقانغانده مسلمانلر قز طوبى، سنت طوبى، يل آشى بىررگي كولكى اشلى و احققلر ايله ماقانالر. جن فائده لى اشلرگه اون مك صوم توگل بر مكنى ده بىر ميلر.

مجلس تارالدى، قرغزلر ريزالوتسيه دن خبردار ببولوب شادلانديلر، اول آقچه بارى ده شول قوى كونكان قرغزلردن جيلاچق ايدى، لكن اول كتوچيلر آنى اويلا بده قاراماديلر. انلر اول آقچلرني جيغان وقتده غنه صزلانوب اكراشه چقلر ايدى. بو كون ده كيج بولدى، قوناقلر دخى ده سيمز ايتلرگه ضويوب يوموشاق توشا كلرينه ياتديلر. ايرتسى كون چايدن صوك ايشانلر، ماناپلر، ملالر، الوشارينه تيگانتى آلوب يوللرني يونه اديلر. آلاچاقلرى بار كشيلا رگه بويولده ده آقچه يتى قالى. حضرتلرنك تابوشلرى جنازه ده غي كبي مول بولماسه ده، بتونله ي زارلانورلق ده توگل ايدى.

(آخرى بار)

صابر عبدالمنف (طوقاق).

«شورا» اورنبورغده اول بيمه كونره بر مقفاهه اربى، فنى و سياسى مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-й СТРАНИЦЕ СБЛОЖКИ 30 КОП., НА 3 и 4 СТ.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلى: سنه لك ۵. آلتى آيلق ۲ روبله ۶۰ تين.
«وقت» برلن بررگه آلوچيلرغه:
سنه لك ۹، آلتى آيلق ۴ روبله ۶۰ تين در.

9) Павловъ, Н. Методика начальной ариеметики

Павловъ, Н. Методика начальной ариеметики

10) Павловъ, Н. Сборникъ задачъ и численныхъ примѣровъ для начального обученія ариеметики

ابتدائی حساب تعلیمی اوچون مسئلہلر ہم عدد مثالری مجموعہسی
۱۰ نچی جزء یوز اچندہ اولان عددلر. حق ۱۵ تین. ۲ نچی جزء
مکگہ قدر اولغان عددلر مکدن یوغارغی عددلر. حق ۲۰ تین.

11) Егоровъ, Ф. И. Ариеметика и сборникъ ариеметическихъ задачъ.

یہ گورف حساب ہم حساب مسئلہلری مجموعہسی. حق ۴۰ تین.

21) Вишневскій, Г. М. Записки по методикѣ начальной ариеметики.

ویشنیوسکی. ابتدائی حساب میتودیکیسی حقندہ یازولر. حق ۵۰ تین.

13) Ариеметическіѣ задачники

ویشنیوسکی حساب مسئلہلری کتابی ۳۵ تین.

14) Аржениковъ, К. П. Методика начальной ариеметики

آرژینیکوف. ابتدائی حساب میتودیکیسی. حق ۱ صوم ۲۵ تین.

15) Сборникъ ариеметическихъ задачъ для нач. нар. училищъ

شولوق کشینکی ابتدائی خلق مکتبلری اوچون حساب مسئلہلری

مجموعہسی. ۱۰ نچی یل. ۱۰۰ گہ قدر، ۲۰ گہ قدر اعمال.

حق ۱۵ تین. ۳ نچی یل مکدن یوغارغی عددلر. حق ۲۰ تین.

۴ نچی یل کسر عادی. میتودیکیسی اولچولر. کسر اعشاری.

صرفلر، میدان، یر اوستی ہم کولم (объем) اولچولری.

حق ۲۰ تین.

16) Беллюстинъ В. Дневникъ занятій по ариеметикѣ въ начальной школѣ

بیلیوستین. ابتدائی مکتبہ اوقولاجق حسابک کونک دفتری.

حق ۱۵ تین.

17) Методика ариеметики

بیلیوستین. حساب میتودیکیسی. ۴ جزء ۱، ۲، ۳ ہم ۴ نچی

اوقویلاری. هر جزء ۲۰ تین.

18) Беллюстинъ, А. / риеметическіѣ задачникъ

بیلیوستین حساب زاداجینیگی.

معارف مینیستری پروگرامینه موافق توزولگان. ۱ نچی یلی

۱۲ تین. ۲ نچی یلی ۱۲ تین. ۳ نچی یلی ۱۵ تین. ۴ نچی یلی

۱۲ تین.

19) Комаровъ, А. Ф. Методическое рѣшеніе

типическихъ ариеметическихъ задачъ въ начальныхъ училищахъ

کاماروف. حساب مسئلہلرن (تییحسکی) میتودیکہ بونیچہ چغارو.

۴۰ تین.

20) Ариеметическіѣ задачникъ для начальныхъ

городскихъ и сельскихъ училищъ

کاماروف. زاداجینیک. ۱ نچی جزء یوز. ۱۷ تین. ۲ نچی جزء یوزدن

مکتب و اوقوتو اشلری ایله مشغول آدملر ایچون

ویاتکه گویرناسنده غی خلق مکتبلرینک دیریکتوری

«آناستاسیف» جنابلرینک معلم و معلملر اوچون ترتیب ایتمک

«خلق مکتبی» کتابندن (۱۹۱۲ نچی یل نشری).

ابتدائی حساب تعلیمی اوچون کیرہک اولغان «میتادیکیسی

روکووودستوا» لر، درس کتابلری هم «ناگیادی پاصوییه» لر.

ابتدائی مسلمان مکتبلرندہ حساب درسلرن روس اوچیلشچہ

لرندہ گی شیکلی مکمل ردوشده اوقوتلر اوچون معلم افندیلرکه

توباندہ گی کتابلر ایله تانش اولورغہ تیوش ایدی لکن معالتأسف

اوشبو بیوک خزینهدن (روس تلندہ اولدیغندن) معلملرنک کویسی

فائده لانا المی.

اوشبو تأسفی حالتی دقتکه آلوب، یر کون کیچکدرمانیچہ

کتاب ترجمہ ایتویچلر، کتاب باصدروچیلر «پیدا گوگیکه ادیاتی»

نک اوشبو احتیاجن ادا ایتارکه شروع ایتستولر ایدی.

معلملر طرفندن مقبول کورلگان «زاداجینیک» لر (حساب

مسئلہلری کتابی) نگ هر یلی اوز مک نسخه که یاقن تارالاجغندہ

شیک اولماسه کیرہک.

1) В. И. Гольденбергъ, Методика начальной

ариеметики

(کالدینییرگ ابتدائی حساب میتودیکیسی). حق ۷۵ تین.

2) Сборникъ задачъ и примѣровъ по обученію нач.

ариеметикѣ А. И. Гольденберга

ابتدائی حساب تعلیمی اوچون مسئلہلر ہم مثالر مجموعہسی.

کالدینییرگ حق ۱۰ نچی ہم ۲ نچی جزء حق ۱۵ تین.

3) Шохоръ-Троцкій, С. И. Методика ариеметики.

Курсъ начальныхъ нар. учил.

شوخور - تروتسکی حساب میتودیکیسی. ابتدائی خلق مکتبلری

اوچون. حق ۸۰ تین.

4) Ариеметическіѣ задачникъ для учителей

یرقاریده غی کشینکی. معلملر اوچون حساب «زاداجینیگی» (حساب

مسئلہلری کتابی) برنجی جزء. حق ۴۵ تین.

5) Ариеметическіѣ задачникъ для учениковъ

شولوق کشینکی. حساب زاداجینیگی شاگردلر اوچون. حق ۲۰ تین.

6) Житковъ, С. В. Методика ариеметики

ژیتکوف حساب میتودیکیسی حق ۷۵ تین.

7) Сборникъ ариеметическихъ упражненій съ учителями.

Пособіе для учителя

ژیتکوف. حساب مجموعہسی معلم اوچون. ۴۰ تین.

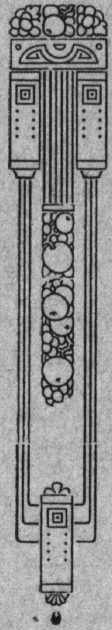
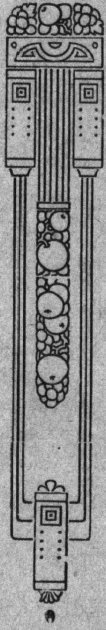
8) Тоже для учениковъ.

شولوق شاگردلر اوچون حق ۲۵ تین.

Ш У Р О

№ 4.

ФЕВРАЛЬ 15 = 1913 ГОДА

اداره دود:

○ «ياركند» شهرنده امام ومدرس ملا قاسم افندی، «قانادی» قریه سنده حاجی یوسف افندی احسانوف، نومهن اوزاننده صالح کمال افندی سعیدوف ایله عصمت الله افندی مسلموف طرفندن مرحوم نعمت الله حاجی قارامشاقوف جنابلرینک ترجمه حالینه دائر یازلمش کاغدلر آندیلر. هر برینه آیروم آیروم صورتده تشکر قیلنهدر. باشقه یازوچیلرده بولمازمی؟ دیب همیشه کوتوب طورامز. بر، اولق قولى بیرگاننى صول قولى بلمگان و آدملرنى ضیافت قیلوبده علم یولینه خدمت ایتودن هیچ بر یالقماغان حرمتلو آدمزنگ قدرینی بلوچیلر دخی بولورغه تیوشلی.

○ «حقوق غالبی یوقسه کوچ وقوتی؟» سؤالینه بو کونلرده دخی جوابلر کیلورگه باشلادی. بز آنک حقیقده بولغان جوابلر ایچون مدت تعیین ایتکان ایدک، شوندن سوک کیلگان جوابلر باصلمیلر.

○ اوشبو مقاله لر اوز نوبتلرنده باصلورلر: معلم افندیلر دقتینه، مکتب هم اشقوللر، یاقتی قبر، بو کونگی اسلامیت طوغروسنده، دینی و اخلاقی تریه، معاملر حالتندن.

○ اوشبو مقاله لر باصلمیلر: عصر حاضر ملالری، آلدن خبر، نیچولک بولدی؟، دین ایله تجارت، آنلر ایله بزلر، حقیقت دعواسینی قیلو اسان اما اثبات قیلو جیتون، عموما کاغدنک ایکی یوزینه ده یازلغان، یول آرلری طغز بولغان یازورلر، قرانداش قلم ایله یازلغانلر، کامل امضا قویلمغانلر باصلمیلر.

یوغارغی عددلر ۱۵ تین ۳ نچی جزء (۴ نچی اوقویلی) کسر عادی و اعشاری . ۲۰ تین .

21) Васильевъ, В. И. Ариѳметика цѣлыхъ чиселъ
 ۲۵ تین .

22) Рачинскій, С. А. 1001 задача для умственнаго счета

راجیسکی . ذهنی حساب اوچون ۱۰۰۱ مسئله . ۱۵ تین .

23) Терешковичъ, Опытъ систематизаціи общепотребительныхъ ариѳм. задачъ

۴۰ تین .

Лубенець, Т. Г. Сборникъ ариѳ. зад.

لوبینیتس . اول تورمشینه عائد حساب مسئلهلری مجموعه سی .

۴۰ تین .

24) Кудрявцевъ, Ариѳметика на счетахъ

کودریاوتسف . اشچوظده حساب . بر صوم . آریغمیتچیسکی
 باشچیک - حساب یهشچگی . «Сотруд. Шк.» نشری ۱ صوم

۵۰ تین .

25) Лубенець, Таблица мѣръ

روسیهده مستعمل اولچهورلر . دیوارغه الер اوچون . ۳۵ تین .

26) Таблица метрическихъ мѣръ

استیناغه الер اوچون «метр» اولچهورلری . ۳۵ تین .

شؤیدسکی اشچوظ . ۴ صومدن .

تатар اوچیتلی

